

Pravopisna
komisija pri SAZU
in ZRC SAZU

**Komentar k poglavju
»O prevzemanju iz
posameznih jezikov«**

Ljubljana 2023, 2024

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

Pravopisna komisija pri SAZU in ZRC SAZU

Komentar k poglavju so pripravili:

Helena Dobrovoljc (Zasnova, Problemska težišča, Zgradba poglavja, O posebnosti jezikov, poslanih v javno razpravo aprila 2024)

Marta Kocjan Barle (Zgradba poglavja, Razlikovanje med pisavo, črkopisom in abecedo)

Tina Lengar Verovnik (O posebnosti jezikov, poslanih v javno razpravo aprila 2024)

Urška Vranjek Ošlak (Ločevalna znamenja)

Tatjana Balažic Bulc (Hrvaščina)

Luka Culiberg, Nina Golob, Kristina Hmeljak Sangawa (Japonščina)

Ervin Dervišević (Portugalščina)

Helena Dobrovoljc (Bolgarščina, Bosanščina)

Mita Gustinčič Pahor (Švedščina)

Igor Kafol (Albanščina, Baskovščina, Estonščina, Finščina, Islandščina, Katalonščina, Norveščina, Turščina)

Jerneja Kavčič (Stara grščina, Nova grščina)

Marta Kocjan Barle (Danščina, Francoščina, Italijanščina, Kitajščina, Latinščina, Španščina)

Domen Krvina (Poljščina)

Matej Meterc (Slovaščina)

Marjanca Mihelič (Madžarščina)

Tanja Mirtič (Češčina)

Mateja Petrovčič (Kitajščina)

Anita Srebnik (Nizozemščina)

Chicako Shigemori Bučar (Korejščina)

Agata Šega (Romunščina)

Mladen Uhlík (Ruščina)

Eva Vučkovič (Korejščina)

Peter Weiss (Nemščina)

Besedila so strokovno pregledali Tina Lengar Verovnik, Helena Dobrovoljc in Peter Weiss.

Publikacijo je uredila Manca Černivec.

Kazalo

Predgovor	4
Uvod	6
Zasnova.....	6
Problemska težišča	6
Razlikovanje med pisavo, črkopisom in abecedo	7
Ločevalna znamenja	7
Zgradba poglavja	11
Pisava	11
Naglasno mesto	12
Razmerja med črkami in glasovi	12
O zapisu	12
Samoglasniki	12
Soglasniki	13
Preglednica zapis – izgovor v slovenščini	14
Prvi stolpec	14
Drugi stolpec.....	14
Tretji stolpec.....	15
Četrti stolpec	15
Posebnosti pod preglednico	16
Podomačevanje besed in besednih zvez	16
Občna poimenovanja	16
Lastna imena	17
Posebnosti in premene pri pregibanju in tvorbi oblik	17
Nekaj poglobitvenih razlik med rabo ločil v izbranem jeziku in slovenščini	18
Komentarji k javni razpravi februarja 2023	19
ALBANŠČINA	19
ESTONŠČINA	20
FINŠČINA	21
FRANCOŠČINA	22
ITALIJANŠČINA	25
MADŽARŠČINA	27
POLJŠČINA	29
SLOVAŠČINA	30
ŠPANŠČINA	32
TURŠČINA	34
Komentarji k javni razpravi aprila 2024	35
O posebnosti jezikov, poslanih v javno razpravo aprila 2024	35
Upoštevanje uradnih latinizacijskih standardov	35

Upoštevanje ločevalnih znamenj in izgovornih posebnosti, ki jih ta označujejo	35
Naglaševanje daljših prevzetih imen	36
Polglasniški izgovor črke <i>e</i> v končajih <i>-en</i> , <i>-el</i> in <i>-er</i> ter na morfemski meji v izvorno zloženih imenih.....	36
Imena s končnim zapisanim ali izgovorjenim <i>o</i>	37
Umikanje končnega naglasa na osnovo pri imenih na končni <i>a</i>	38
BASKOVŠČINA	39
ČEŠČINA	40
DANŠČINA	41
HRVAŠČINA	43
ISLANDŠČINA	44
KATALONŠČINA	45
KITAJŠČINA	46
KOREJŠČINA	50
LATINŠČINA	51
NIZOZEMŠČINA	53
NORVEŠČINA	56
ŠVEDŠČINA	57
Komentarji k javni razpravi maja 2024	58
BOLGARŠČINA	58
BOSANŠČINA	60
JAPONŠČINA	62
NEMŠČINA	66
NOVA GRŠČINA	67
PORTUGALŠČINA	68
ROMUNŠČINA	69
RUŠČINA	72
STARA GRŠČINA	74

Predgovor

Znotraj ožjega sestava Pravopisne komisije pri SAZU in ZRC SAZU je leta 2021 nastala posebna delovna »**skupina za preglednice**«, ki je zadolžena za sodelovanje s strokovnjaki za tuje jezike, sodelovanje pri pripravi pravil o tujih jezikih in pravil za prevzemanje besed in besednih zvez iz teh jezikov ter za končno krovno redakcijo pravil. Skupino sestavljajo (po abecedi): dr. Helena **Dobrovoljc** (kot vodja), Marta **Kocjan Barle**, dr. Tina **Lengar Verovnik** (kot koordinatorica dela s strokovnjaki), dr. Urška **Vranjek Ošlak** (strokovna sodelavka in prevajalka) in dr. Peter **Weiss**; od leta 2023 v njej sodeluje še dr. Domen **Krvina**, specialist za slovanske jezike. Delo skupine je na začetku potekalo tako, da je prvi osnutek koncepta za prikaz posebnosti in prevzemalnih pravil za tuje jezike pripravila Marta Kocjan Barle na primeru španščine; na 38 rednih delovnih sestankih skupine, ki so potekali od 20. aprila 2021 dalje, je bil koncept izpopolnjen in do jeseni 2022 mikrostrukturno preoblikovan do podobe, kot je prikazana v razdelku »Zgradba poglavja« v nadaljevanju.

Že kmalu po pripravi prvega koncepta smo lahko začeli iskati **strokovnjake za posamezne tuje jezike**. Nekaj smo jih našli med sodelavkami in sodelavci na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša pri ZRC SAZU, zlasti za slovanske jezike, druge v sami komisiji, tretje pa smo iskali drugod, zlasti na jezikovnih oddelkih Filozofske fakultete ter med prevajalci in prevajalkami. Oktobra 2020 smo poslali prva vabila k sodelovanju, nato se je delo kar hitro začelo odvijati in še vedno poteka po enakem protokolu: avtorica oziroma avtor pripravi predlog poglavja, v katerem tuji jezik predstavi skozi njegovo pisavo ter pisne in izgovorne podomačitve v slovenščini, pa tudi glede na posebnosti, ki se lahko pojavljajo pri pregibanju in tvorbi oblik ali pri rabi ločil. V ospredje je postavljeno lastnoimensko besedje, saj je pri prevzemanju tega v praksi največ zadreg in vprašanj.

Ko je poglavje pripravljeno za pregled – najpogosteje se avtor(ica) tudi predhodno že posvetuje s kolegi strokovnjaki – ga obravnava **delovna skupina Pravopisne komisije**. Pri nekaterih jezikih po tem prvem pregledu opravimo tudi celovito recenzijo, pri drugih poiščemo recenzente, ki so specialisti za posamezni jezik. Trudimo se, da bi pri tem dosegli konsenz glede vseh odprtih vprašanj in težjih mest, predvsem pa da bi s pravili in napotki pomagali vsem, ki se profesionalno srečujejo s pisnim ali govornim prevzemanjem iz tujih jezikov, pa tudi s pregibanjem teh besed oz. imen ter tvorjenjem novih oblik iz njih. Delovna skupina pripravi tudi krovno **uskladitveno redakcijo** in celoten del **o prevzemanju in pregibanju** pod preglednico, tj. kratek opis prevzemalnih pravil za zapis občnega besedja in lastnih imen, opis spremembe slovničnih kategorij in posebnosti pri pregibanju in v tvorjenkah. Poglavja, ki so v pravilih pod preglednico, so pripravljale Helena Dobrovoljc, Urška Vranjek Ošlak in Tina Lengar Verovnik – v sodelovanju s sodelavkami Pravopisne sekcije – dr. Manco Černivec, mlado raziskovalko Pio Rednak in strokovno sodelavko Tejo Završnik.

Pri končni redakciji vseh pravil za azijske jezike sodeluje tudi članica Pravopisne komisije dr. Mateja Petrovčič, pri pravilih za jezike s ciriličnim črkopisom, južnoslovanske jezike in pri posameznih fonetičnih vprašanjih pa dr. Mladen Uhlik, sodelavec Pravopisne sekcije.

* * *

Načrt Pravopisne komisije je pripraviti poglavja za prevzemanje iz več kot 45 tujih jezikov.

Prvi, že **objavljeni prirastek** je januarja 2023 obsegal 10 jezikov z latinično pisavo (albanščina, estonščina, finščina, francoščina, italijanščina, madžarščina, poljščina, slovaščina, španščina in turščina).

V **drugem prirastku** sledijo v prvi fazi javne razprave pravila za 12 jezikov, in sicer baskovščino, češčino, danščino, hrvaščino, islandščino, katalonščino, kitajščino, korejščino, latinščino, nizozemščino, norveščino in švedščino, v drugi fazi pa še za nadaljnjih 11 jezikov, in sicer bolgarščino, bosanščino, japonščino, makedonščino, nemščino, novo grščino, portugalščino, romunščino, ruščino, srbsčino in staro grščino.

Sledili bodo jeziki, za katere so poglavja že pripravljena, a še ne usklajena (arabščina, armenščina, hebrejščina, hindi, indonezijščina, litovščina, sanskrt), in jeziki, za katere so poglavja v pripravi (angleščina, beloruščina, ukrajinščina, furlanščina ter obe lužiški srbsčini in latvijščina). Nato pa seveda še nekateri drugi jeziki, nabor ni zaključen in smo odprti za predloge.

* * *

Po javni razpravi ob pravilih za prevzemanje iz prvih desetih jezikov leta 2023 se je izkazalo, da je za strokovnjake, ki se ukvarjajo s poučevanjem javnih govorcev, in za strokovnjake za tuje jezike najbolj problematično iskanje ravnovesja med približevanjem izvirni izreki, naglasu in redukcijam ter kodificiranimi pravili, ki so veljala v 20. stoletju. Globalno približani svet prinaša v slovenščino tuja imena, slovensko govorečim pojmi, kot so neme črke, ločevalna znamenja, preglaševanje ipd., niso več neznanka, hkrati pa njihovo sprejemanje v slovenščino prinaša povsem nove pojave, ki jih ni mogoče opreti na glasovno ogrodje knjižne slovenščine, kakršno je opisano v slovenskih slovnica in v pravopisu iz leta 2001 ter kakršnega aktualna Pravopisna komisija posodablja v poglavju *Pravopisa 8.0* z naslovom »Slovnčni oris za pravopis«. Kadar bi bila prilagoditev slovenskemu sistemu za poznavalce jezikov preveč oddaljena od izvirnika in se je hkrati izkazalo, da v knjižni rabi zasledimo več kot sporadična odstopanja, v pravilih opozarjamo tudi na dejstvo, da je norma raznolika, odvisna tudi od medija in okoliščin sporočanja.

Helena Dobrovoljc in Tina Lengar Verovnik

V Ljubljani, marca 2024

Uvod

Zasnova

Pravopisno poglavje »[VIII. O prevzemanju iz posameznih jezikov](#)« je glede na *Slovenski pravopis* 2001 (v nadaljevanju: SP 2001) **zgradbeno tako makrostrukturno kot mikrostrukturno preurejeno**.

Makrostrukturna zgradbena sprememba poglavja *O prevzemanju iz posameznih jezikov* iz SP 2001 izhaja iz odločitve, da je osnovno organizacijsko merilo poglavja vrsta pisave in ne pripadnost jezikovni skupini. Vsaka pisava je obravnavana v razmerju do osnovnega latiničnega, ciriličnega, grškega črkopisa, uporabnikom prijaznejša pa je abecedna razvrstitev vseh, ne glede na pripadnost jezikovni skupini.¹

Odločitev skupine, da bo v prvi fazi pridobila kar največje število poglavij, ki so jih pripravljali strokovnjaki za posamezne jezike, se je izkazala za dobro, saj so se z opisom vsakega jezika pojavljale nove zadrege, za katere pravopisna pravila doslej niso dajala smernic. Delovna skupina se je (s podporo Pravopisne komisije) odločila za t. i. krovno redakcijo vseh preglednic, tj. uskladitev istovrstnih vprašanj, zgradbeno poenotenje pridobljenih poglavij ter za dodatek o občnih besedah in lastnih imenih iz dotičnega jezika, ki jih v slovenščini že imamo. V nadaljevanju so predstavljene tudi posebnosti jezika, ki vplivajo na spremembo slovničnih kategorij, ter podroben prikaz pregibanja in tvorbe svojilnih pridevnikov. S tem se je razbremenilo podrobnejše ponazarjanje ravnanja s prevzetimi imeni v poglavju »Slovnični oris za pravopis«, ki bo tako v posebnih razdelkih (Glasovno-črkovne premene, npr. Preglas, Daljšanje osnove z j ...) lahko vključevalo le ravnanje s pogosto rabljenimi tujimi imeni in imeni iz bližnjih jezikov.

Problemska težišča

Delovna skupina je iz celotnega nabora izluščila predvsem naslednja problemska težišča, ki se jim je posvetila bolj kot preostalim:

- razlikovanje med pisavo, črkopisom in abecedo;
- opis ločevalnih (ali diakritičnih) znamenj in njihovo razlikovanje glede na naglasna znamenja;
- opredelitev t. i. slovenskega izgovora samoglasnikov in soglasnikov (»po slovensko«);
- prevzemanje samoglasniških sklopov in zapiranje zeva;
- prevzemanje dvoglasniškega izgovora;
- prevzemanje posebnosti ob sicer pričakovanih zvonečnosti premenah;
- mehčanje v slovanskih jezikih;

¹ Kot je pojasnjeno v opombi uvoda k poglavju, bo končna ureditev poglavja, ki bo sledila uvodni razdelitvi po jezikih, oblikovana po predstavitvi vseh jezikov. V obdobju javne razprave na spletno mesto *Pravopis 8.0* Pravopisna komisija postopoma dodaja tiste jezike, ki bodo lahko pripravljene glede na možnosti angažiranja strokovnjakov za posamezne jezike.

- prevzemanje samoglasnika -e v izglasnih morfemih s polglasnikom in njegovo opuščanje pri pregibanju.

Pojasnila glede prevzemalnih načel so podana v poglavju *Zgradba poglavja*, deloma so pojasnjena tudi v [utemeljitvah oz. komentarju poglavja »Glasoslovni oris«](#).

Razlikovanje med pisavo, črkopisom in abecedo

Izhodišče pravil za prevzemanje pisne podobe tujega jezika je določitev pisave kot sistema znakov za pisno sporazumevanje, in sicer so pisave lahko črkovne, slikovne, klinopisne in hieroglifske, za slepe (Braillova pisava) ipd.² **Latinični črkopis** temelji na naboru 23 črk klasičnega latiničnega črkopisa za zapisovanje latinskega jezika. Sčasoma so mu bile dodane črke ⟨j⟩, ⟨u⟩ in ⟨w⟩ in tako je nastal osnovni nabor s 26 črkami za samoglasnike in soglasnike, ki so abecedno razvrščeni takole: ⟨a A⟩, ⟨b B⟩, ⟨c C⟩, ⟨d D⟩, ⟨e E⟩, ⟨f F⟩, ⟨g G⟩, ⟨h H⟩, ⟨i I⟩, ⟨j J⟩, ⟨k K⟩, ⟨l L⟩, ⟨m M⟩, ⟨n N⟩, ⟨o O⟩, ⟨p P⟩, ⟨q Q⟩, ⟨r R⟩, ⟨s S⟩, ⟨t T⟩, ⟨u U⟩, ⟨v V⟩, ⟨w W⟩, ⟨x X⟩, ⟨y Y⟩, ⟨z Z⟩.

Navajanje malih in velikih črk v abecedi se ob pogledu na abecedo osnovnega latiničnega črkopisa samo po sebi ne zdi smiselno, a abecede v različnih jezikih so različne. Tako so npr. v estonščini na koncu abecede ⟨õ Ö⟩, ⟨ä Ä⟩, ⟨ö Ö⟩, ⟨ü Ü⟩, v finščini ⟨å Å⟩, ⟨ä Ä⟩, ⟨ö Ö⟩, v danščini ⟨æ Æ⟩, ⟨ø Ø⟩, ⟨å Å⟩, v nizozemščini je predzadnja črka abecede ⟨IJ⟩ (za [eɪ]). Poleg tega se lahko mala črka razlikuje od velike, npr. v češčini in slovaščini sta taki ⟨ď Ď⟩ in ⟨ť Ě⟩.

Latinična pisava je sistem vseh pisnih znakov za glasove oz. foneme, tudi tistih, tako ali drugače prirejenih, ki jih ni mogoče najti ne v osnovnem črkopisu ne v abecedno urejenem osnovnem naboru, zato za posamezne jezike obstajajo različne latinične pisave in tudi različne abecede.

Pogačnik (2012: 74)³ razlike med latiničnimi pisavami po Coulmasu (1999: 380)⁴ razvršča po globini zapisa (angl. *orthographic depth*); latinične pisave se delijo na take s **plitkim zapisom** (angl. *'shallow' orthographies*), v katerih je razmerje grafem – fonem precej dobro pokrito, in take z **globokim zapisom** (angl. *'deep' orthographies*), v katerem je veliko več fonemov, kot je zanje grafemov. Slovenska latinična pisava tako sodi med tiste s plitkim zapisom (med tujimi npr. albanska, estonska, finska, turška, italijanska), po drugi strani pa angleška in francoska sodita med tiste z globokim zapisom.

Ločevalna znamenja

Ločevalna (ponekod tudi diakritična) znamenja so del pisne podobe imena ter jih ob prevzemanju v slovenščino ohranjamo pri pregibanju in tvorbi novih besed, tudi če označujejo za slovenščino

² Podrobneje gl. Peter Weiss, 2017: Pisava in črkopis. *Jezikovna svetovalnica*, <https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/2342/pisava-in-črkopis>, dostop 10. 1. 2023. Npr.: »Črkovna pisava ali črkopis je npr. grška, iz katere sta se razvili latinična (imenovana latinica) in cirilična (cirilica), pa tudi arabska in hebrejska pisava. Latinična različica je nemška pisava gotica, v kateri je bila zapisana slovenščina v nekaterih knjigah od leta 1550 naprej, ko sta izšli Trubarjevi prvi dve.« Podrobneje o tem tudi Marta Kocjan Barle, 2022: [Od črke in pismenke do črkopisa in pisave](#). *Pravopis na zrnu graha*, ur. Tina Lengar Verovnik in Urška Vranjek Ošlak. Ljubljana: Založba ZRC, str. 77–92.

³ Aleš Pogačnik, 2012: [Glasovno domačenje lastnih imen iz nelatiničnih pisav](#). *Pravopisna stikanja*, ur. Nataša Jakop in Helena Dobrovoljc. Ljubljana: Založba ZRC, 2012, str. 73–83.

⁴ Florian Coulmas, 1999: *Encyclopedia of Writing Systems*. Oxford: Blackwell.

neznačilne glasovne posebnosti.⁵ V *Pravopisu 8.0* bodo ta znamenja zbrana v posebni preglednici, ki bo v končni varianti objavljena v poglavju o prevzemanju. Predstavljeno bo vsako ločevalno znamenje, črke, na katerih se to pojavlja v posameznem jeziku, in vloga znamenja (tj. ali vpliva na izgovor v slovenščini ali ne). Vsako znamenje bo ponazorjeno s primerom rabe. Še neprevedena ločevalna znamenja (*sedij*, *brevis* ipd.) so dobila tudi slovenske ustreznice, ki so v spodnjem seznamu navedene kot iztočnice. Seznam v nadaljevanju objavljamo zgolj zaradi predlaganih slovenskih ustreznic.

črtica [čàrtica]

⟨˘⟩ ločevalno znamenje nad črko, *makron* [makrón]

Opis: V tujih pisavah navadno zaznamuje dolge glasove (npr. v litovski pisavi: [Šarūnas](#) [šarúnas]).

dvojna pika [dvójna píka]

⟨¨⟩ ločevalno znamenje nad črko, *trema* [tremá]

Opis: Navadno zaznamuje spremembo v izgovoru, ko se zadnji samoglasnik spremeni v sprednjega (npr. v madžarski pisavi: [Vörös](#) [vêreš/vèrəš]).

To znamenje lahko nakazuje tudi ločevanje posameznih zlogov (npr. v nizozemski pisavi: [België](#) [bélgije]); v tem primeru ga po slovensko imenujemo *razloka* [razlóka], mednarodno pa *dierезa* [dijeréza].

dvojni ostrivec [dvójni ostrívəc]

⟨'⟩ ločevalno znamenje nad črko, *dvojni akut* [dvójni akút]

Opis: V tujih pisavah navadno zaznamuje dolge sprednje samoglasnike (npr. v madžarski pisavi: [Műcsarnok](#) [míčarnok]).

kljukica [kljúkica]

⟨ˇ⟩ ločevalno znamenje nad črko, *haček* [háčək]

Opis: V tujih pisavah se navadno pojavlja na črkah, ki se jim je v razvoju jezika spremenil izgovor, npr. zaradi palatalizacije ali zadlesničnega izgovora (npr. v slovenskih šumevcih: [kašča](#) [kášča]).

krativec [kratívəc]

⟨>`⟩ ločevalno znamenje nad črko, *gravis* [grávis] (v jezikoslovni tradiciji tudi *brevis* [brévis])

Opis: V tujih pisavah krativec navadno zaznamuje mesto naglasa (npr. v italijanski pisavi) ali posebno izgovarjavo (npr. v francoski pisavi: [Ampère](#) [ampêr]).

⁵ Podrobneje o ločevalnih znamenjih Marta Kocjan Barle v prispevku [Od črke in pismenke do črkopisa in pisave](#). *Pravopis na zrnu graha*, ur. Tina Lengar Verovnik in Urška Vranjek Ošlak. Ljubljana: Založba ZRC, str. 77–92, in sicer: ločevalno znamenje je »sestavina črk predvsem v tujih latiničnih pisavah in ima glede na osnovne črke iz osnovnega nabora razlikovalno vlogo, saj črki spremeni glasovno vrednost«.

krožec [króžɛc]

⟨°⟩ ločevalno znamenje nad črko

Opis: V tujih pisavah pogosto zaznamuje spremembo v izgovoru nekaterih glasov ali njihovo dolžino (npr. v češki pisavi: [Martinů](#) [mártinu]).

mehčaj [mehčáj]

⟨˘⟩ ločevalno znamenje desno ob črki

Opis: V slovanskih jezikih se pojavlja ob črkah, ki zaznamujejo mehke ali zadlesnično izgovorjene glasove (npr. v slovaški pisavi: [Baďan](#) [báďjan]). Z njimi tvori samostojno črko. Mehčaj je nastal iz kljukice in je podoben opuščaju.

opuščaj [opuščáj]

⟨˘⟩ ločevalno znamenje desno ob črki, *apostrof* [apostróf]

Opis: V tujih pisavah ima navadno vlogo ločila in zaznamuje izpust črke, ponekod pa v vlogi ločevalnega znamenja tudi ločuje posamezne zloge (npr. v kitajskih imenih, zapisanih v pinjinu: [Xi'an](#) [šjí.án]).

ostrivec [ostrívɛc]

⟨˘⟩ ločevalno znamenje nad črko, *akut* [akút]

Opis: V tujih pisavah navadno zaznamuje dolge glasove (npr. v češki pisavi: [Vaculík](#) [váculik]), mesto naglasa (npr. v portugalski pisavi: [José](#) [žozé]) ali glasovno spremembo (npr. palatalizacijo v poljski pisavi: [Zamość](#) [zámošč]).

pika [píka]

⟨˘⟩ ločevalno znamenje nad črko

Opis: V tujih pisavah ima različne vloge, zaznamuje npr. palatalizacijo v poljski pisavi ([Elżbieta](#) [elžbjéta]), ožino v litovski pisavi ([Elektrėnai](#) [elektrénaj]) itd. V turški pisavi je pika posebno nadpisano znamenje, ki ločuje črko ⟨i i⟩ od črke ⟨ı I⟩ (i brez pike): [Diyarbakır](#) [dijárbakir].

polkrožec nad/zgoraj [pôukróžɛc nat/zgôraj]

⟨˘⟩ ločevalno znamenje nad črko, *brevis* [brévis]

Opis: V tujih pisavah navadno zaznamuje kratke glasove (npr. v romunski pisavi: [Răzvan](#) [razván]), ponekod pa zaznamuje podaljšanje predhodnega samoglasnika (npr. v turški pisavi: [Ağca](#) [adžá]).

repek [rêpɛk]

⟨,⟩ ločevalno znamenje pod črko, *ogonek* [ogónɛk]

Opis: V tujih pisavah navadno zaznamuje nosne (npr. v poljski pisavi: *Stękała* [stɛnkála]) ali dolge glasove (npr. v litovski pisavi: *Kęstutis* [kɛstútis]).

kaveljček [kávəlʲčək]

⟨,⟩ ločevalno znamenje pod črko, *sedij* [sedíj]

Opis: V tujih pisavah navadno zaznamuje spremembo v izgovoru, npr. zadlesnični izgovor v turški (*Çorum* [čórum]) in romunski pisavi (*Brâncuși* [brə̀nkuši]), sičniški izgovor v pisavah romanskih jezikov itd.

sredinska pika [sredínska píka]

⟨·⟩ ločevalno znamenje med dvema črkama

Opis: V katalonski pisavi zaznamuje ločevanje posameznih zlogov tam, kjer si sledita dve enaki črki (*Sibil·la* [sibíla]).

strešica [stréšica]

⟨^⟩ ločevalno znamenje nad črko, *cirkumfleks* [církumfleks/cirkumfléks]

Opis: V tujih pisavah navadno zaznamuje podaljšane glasove (npr. v francoski pisavi: *Nîmes* [ním]), naglasno mesto (npr. v portugalski pisavi: *Gerês* [žeréš]), kakovost samoglasnika (npr. v slovaški pisavi: *Hôrka* [huórka]) itd.

vijuga [vijúga]

⟨~⟩ ločevalno znamenje nad črko, *tilda* [tílda]

Opis: V tujih pisavah navadno zaznamuje nosniški (npr. v portugalski pisavi: *Portimão* [portimáo]) ali mehčani izgovor (npr. v španski pisavi: *El Niño* [el nínjo]).

V nekaterih jezikih je ločevalno znamenje (npr. ostrivec, krativec) hkrati naglasno znamenje in je obvezna sestavina črke, kadar bi zaradi pravil o naglaševanju govorci izvirnega jezika ime brez ločevalnega znamenja naglaševali drugače, npr. Italijani **Cefalu* *[čefálu] namesto pravilnega *Cefalù* [čefalù], Španci **Marquez* *[markés] (prim. *Aranjuez* [aranhués]) namesto pravilnega *Márquez* [márkes]. Pri prevzemanju lastnih imen, ki so pisno nepodomačena, ločevalna znamenja ohranjamo in zaradi bogatega nabora črk v urejevalnikih besedil na računalniku ne predlagamo zamenjav, kot je bilo to v SP 2001.

Vsa druga problemska težišča poglavja so predstavljena v nadaljevanju ob opisu posameznih podpoglavij.

Zgradba poglavja

Vsako poglavje jezika z latinično pisavo ima šest obveznih in eno neobvezno poglavje.

Pisava
Izgovor
Naglasno mesto
Razmerja med črkami in glasovi
Samoglasniki
Soglasniki
Preglednica zapis – izgovor v slovenščini
Podomačevanje besed in besednih zvez
Občna poimenovanja
Lastna imena
<i>Osebna imena</i>
<i>Zemljepisna imena</i>
<i>Stvarna imena</i>
Posebnosti ter premene pri pregibanju in tvorbi oblik
Nekaj poglobitvenih razlik med rabo ločil v izbranem jeziku in slovenščini (po potrebi)

Osnovnemu pravilu sta lahko dodana razdelka *Posebnosti* (tj. odstopanja od pravila) in *Slogovni napotek* (označen s peresom). V slednjem so zapisane zanimivosti iz izvornega jezika, ki uporabniku pravil lahko pomagajo pri razumevanju pravila, predstavljene so tudi terminološke posebnosti ali opozorila glede pojavov, ki jih pozna tudi slovenščina (npr. prilikovanje v poljščini). Na ustreznih mestih so tudi sklici na druga krovna pravopisna poglavja.

Pisava

Vsaka pisava je predstavljena v razmerju do osnovnega latiničnega ali ciriličnega črkopisa, pri nelatiničnih pisavah, kjer ni mogoče govoriti o prečrkovanju, smo se odločili predstaviti le zapis v latinici (korejščina, kitajščina).

Iz dodanih informacij o izločanju črk iz osnovnega črkopisa ter dodajanjem dvo- in veččrkij, o črkah z ločevalnimi znamenji, posebnih črkah ipd. je mogoče razbrati, kako si je kak jezik pomagal, da bi lahko zapisal svoje foneme. Iz abecednega seznama je vidno, kaj od dodanega jezika uvršča tudi v abecedo. V preglednici navedene črke in dvo- ali veččrkja so razvrščeni po slovenski abecedi.

Na kratko so predstavljena ločevalna znamenja (gl. poglavje »Ločevalna znamenja«) in njihova vloga, ki se od jezika do jezika razlikuje in ima lahko tudi dvojno vlogo – naglasnega znamenja in obvezne sestavine črke (npr. v španščini in italijanščini). Pri nekaterih jezikih so se oblikovale tudi posebne črke (npr. v islandščini).

Neme črke so predstavljene pri samoglasnikih, npr. ⟨e⟩, ali soglasnikih, npr. ⟨h⟩, tudi v posebnih razdelkih.

Naglasno mesto

Predstavljeno je naglasno mesto, ki ga v slovenščini načeloma ohranjamo, razen v besedah, ki so se v preteklosti že prilagodile slovenščini. Kadar naglasno mesto v izvornem jeziku ni stalno, so navedena pravila, ki se od jezika do jezika po zapletenosti razlikujejo in so lahko celo vezana na vrsto lastnega imena (npr. za zemljepisna imena v turščini veljajo drugačna pravila kot za druge besede).

Če jezik pozna pregibanje in z njim tudi oblikospreminjevalni naglas, je opozorjeno, da je naglasno mesto v slovenščini nepremično in da se ravna po naglasu, ki ga ima beseda v imenovalniku ednine.

Pozornost je namenjena tudi prevzemanju imen z izvornim stranskim naglasom, ki ga slovenščina ne pozna. Sprejeta je bila odločitev o dveh naglasnih mestih oziroma o označevanju ozkih izgovorov pri nenaglašanih *e* in *o* (s spodnjo piko) v daljših besedah iz nekaterih takih jezikov (npr. madžarščina, danščina, slovaščina).

Razmerja med črkami in glasovi

O zapisu

Zaradi težnje po čim bolj tipski označitvi značilnih glasovnih soseščin so od tega poglavja dalje zveze s samoglasniki in soglasniki v pravilih in preglednici označene z V ('vokal') in C ('konzontan'). Črkovni sklopi so označeni z lomljenimi oklepaji, glasovni sklopi pa z oglatimi oklepaji, npr. ⟨CrīV⟩ za glasovni sklop [CrjV].

Samoglasniki

Za **samoglasnike** in **soglasnike**, ki so izgovorjeni tako kot v slovenščini, je uvodoma zapisano, da se izgovarjajo »po slovensko«. Vsa odstopanja od izgovora, ki je pričakovan v slovenščini, so predstavljena v razdelku *Posebnosti*. Pri samoglasnikih so to črke za samoglasnike, ki jih v slovenščini nimamo ter so slovenskim govorcem in piscem neznane, in njihov izgovor. Opisani so tudi položaji, ki jih v *Preglednici zapis – izgovor v slovenščini* ni, saj so npr. prekrivni z zakonitostmi v slovenščini.

Glede na SP 2001 je spremenjeno pravilo o glasovnem uresničevanju črk ⟨i⟩ in ⟨u⟩, saj se lahko izgovarjata tudi kot zvočnik [j] oz. kot dvoglasniška dvoustnična varianta [ɥ], kar vpliva na zložnost v prevzetem imenu.

Sledi opis dvo- in veččrkij ter njihov izgovor v slovenščini. Po potrebi je v razdelku *Posebnosti* opozorjeno na tista, ki so v izvornem jeziku izgovorjena s fonemi, tujimi slovenščini, zato zahtevajo glasovne prilagoditve. Zanje poiščemo čim ustrežnejše slovenske foneme (npr. za zaokroženi polglasnik slovenski polglasnik ali [e]) ali jih nadomestimo z dvema glasovoma (taki so npr. nosniki).

Posebna pozornost je namenjena tudi zevu ali hiatu, ki ga v govoru vedno zapiramo z *j*, pisno zapiranje zeva pa je omejeno na pisno podomačene občne besede in slovenščini prilagojena lastna imena (npr. v končajih eksonimov).

V tujih jezikih nas zanimajo tudi **dvoglasniki**. Nanje posebej ne opozarjamo, kadar so enaki našemu dvoglasniškemu izgovoru [ɥ] za samoglasnikom ([Vɥ], npr. *kavka* [káɥka]) ali [i] v zvezi s samoglasnikom ([iV] ali [Vi], npr. *jajce* [jáice], *haiku* [háiku]). Osredotočamo se na slovenščini tuji dvoglasnik [ɥV], ki ga v *Pravopisu 8.0* tudi prevzemamo kot zvezo dvoglasniškega ɥ in samoglasnika, tj. kot [ɥV]. Čeprav imamo takšno kombinacijo v slovenščini le v zvezi predloga v in samostalnika na vzglasni samoglasnik, npr. ⟨a⟩- (*v Afriki* [ɥ_áfriki]), slovenskim govorcem ne more povzročati večjih težav. V vzglasju in v položaju med samoglasnikoma je dopuščen dvojnični izgovor z [vV] in [ɥV]. Tak način prevzemanja se razlikuje od pravil v SP 2001, ki so dopuščala le branje samoglasnikov po črki, s čimer je govorec uvajal nove zloge ali pa se je z zvočniškim izgovorom oddaljil od slušnega vtisa v izvornem jeziku.

Francoščina:

V francoščini je SP 2001 priporočal izgovor [oa] in ob pisnem podomačevanju tudi zapis ⟨oa⟩, npr. *Loara* [loára], *Marija Antoaneta* [maríja antoanéta], *doajen* [doajén] (ob pisno nepodomačenem *doyen* [duajén]). Pri teh ustaljenih prevzemih, ki ostajajo normativno nespremenjeni, je v *Pravopisu 8.0* priporočen izgovor z [ɥa], npr. *Poitiers* [pɥatjé].

Španščina:

Pri prevzemanju iz španščine je bil za črkovni sklop ⟨uV⟩ priporočen bodisi izgovor [u] (npr. *Juan* [huán]) bodisi izgovor z zobnoustnično varianto fonema /v/, tj. [v] (npr. *Duero* [dvêro]). Pri obeh je v *Pravopisu 8.0* predlagan izvornemu jeziku približan izgovor – [hɥán] in [dɥêro].

Posebna pozornost je posvečena izglasju, če se v njem pojavlja polglasnik, ki ga zaradi pregibanja vokaliziramo v [e] (npr. pri francoščini).

Soglasniki

Podobno kot pri samoglasnikih je navajanje izgovora pri črkah za **soglasnike**. Najprej so omenjene tiste, ki se izgovarjajo enako kot v slovenščini, v *Posebnostih* pa so predstavljene bodisi črke, ki jih imamo v slovenskem črkopisu, a se drugače izgovarjajo, bodisi črke iz osnovnega latiničnega črkopisa, ki jih naš črkopis ne pozna (npr. ⟨y⟩, ⟨w⟩, ⟨x⟩), bodisi črke z ločevalnimi znamenji. Posebej so obravnavana dvo- in veččrkja ter podvojene črke.

V nekaterih jezikih je pomembno opozoriti na izglasje in morebitno odstopanje od izvornega izgovora. V primerjavi s SP 2001 so posebej omenjeni različni načini pri **prevzemanju mehkih glasov**, saj je v poglavju »[Glasoslovni oris](#)« *Pravopisa 8.0* opozorjeno na dvočrkji ⟨lj⟩ in ⟨nj⟩, ki se na koncu besede in pred soglasniki lahko izgovarjata mehčano oz. palatalizirano kot [lʲ] in [nʲ]. Tako tudi tuje mehke glasove slovenski govorec lahko izgovarja mehčano, če gre za *l* in *n* v omenjenih položajih. V izglasnem položaju se pri pregibanju ali tvorbi svojilnega pridevnika ter dodajanju samoglasniških končnic oz. obrazil -ov/-ev in -in mehčanost *l* in *n* izkazuje z drsnikom *j*.

Slovaščina:

Kot mehčana iz slovaščine prevzemamo le *l* in *n* v položaju pred soglasniki sredi besede in v izglasju, drugih mehčanih glasov, npr. v slovaščini sta to tudi *t* in *d*, v slovenščino ne prevzemamo. Glasove, zapisane s črkami ⟨d' Ď⟩, ⟨ň⟩, ⟨l'⟩ in ⟨t' Ĥ⟩, prevzemamo v položaju pred samoglasniki kot [dj], [nj], [lj] in [tj], izglasju pa kot [t], [nʲ], [lʲ] in [t]. Ne prevzemamo tudi

soglasnikov, ki se v izvornih jezikih izgovarjajo mehko le v položaju pred sprednjimi samoglasniki.

V primerjavi s slovanskimi jeziki pa pri albanščini ne prevzemamo albanskega mehčanege izgovora črke ⟨l⟩ v izglasju, saj bi se *o* v orodniku in svojilnem pridevniku preglasil v *e*.

V poglavju o soglasnikih je opozorjeno, da pri prevzemanju upoštevamo slovensko **prilikovanje po zvenečnosti**, pri čemer je treba biti pozoren na posebnosti, če npr. v proces ozvenečenja vstopajo glasovi, ki so zapisani z dvočrkji (npr. v poljščini ⟨rz⟩ in ⟨dz⟩). Predstavljeno je tudi, ko izglasni nezveneči izgovor ni rezultat prilikovanja (v španščini).

Poljščina:

V poljščini dvočrkji ⟨rz⟩ in ⟨dz⟩ izgovorimo kot [ž] in [dz], v izglasju ali pred nezvenečim soglasnikom pa kot [š] in [c]: npr. **Kazimerz** [kažímješ], rod. **Kazimerza** [kažímježa], **Sieradz** [šêrac], rod. **Sieradza** [šêradza].

Španščina:

Španski izglasni nezveneči izgovor črke ⟨z⟩ je pojav, ki ga ne srečujemo le v izglasju, temveč gre za regularni izgovor – ne glede na položaj v besedi, zato črko ⟨z⟩ tudi v položajih pred samoglasnikom izgovarjamo kot [s]: **Pérez Rodríguez** [pêres rodríges], rod. **Péreza Rodrígueza** [pêresa rodrígesa].

Preglednica zapis – izgovor v slovenščini

Preglednica je razdeljena v štiri stolpce.

Prvi stolpec

V **prvem** stolpcu so po slovenskem abecednem redu razvrščene črke ter dvo- in veččrkja in posamezni črkovni sklopi, katerih izgovor ni tak kot v slovenščini in zato ni predvidljiv.

Drugi stolpec

V **drugem** stolpcu je opisan položaj v besedi, v katerem se črke ne izgovarjajo kot v slovenščini ali se izgovarjajo drugače, kot so zapisane. Najpogosteje gre za naslednje položaje:

- pred samoglasniki;
- pred sprednjimi samoglasniki / pred ⟨e⟩ in ⟨i⟩;
- med soglasnikoma;
- pred soglasniki;
- pred ⟨l⟩ in ⟨r⟩ / pred ⟨b⟩ in ⟨p⟩;
- pred zvenečimi soglasniki;
- v dvoglasniku ...

Pri nekaterih jezikih je opozorjeno, da na izgovor vpliva tudi naglašenost ali nenaglašenost samoglasnika.

Za lažje prepoznavanje položajev so pri nekaterih jezikih predstavljeni tudi značilni končaji ali črkovni sklopi, npr. v italijanščini je soglasnik [c] s črko ⟨z⟩ zapisan v izglasnih črkovnih sklopih, -⟨anza⟩, -⟨enza⟩, -⟨onza⟩ in -⟨enzo⟩.

Če v drugem stolpcu ni opisa, je izgovor črke (ali črkja) neodvisen od položaja v besedi.

Tretji stolpec

V **tretjem** stolpcu je naveden slovenski glasovni ustreznik, ki ga v slovarskem zapisu izgovora najdemo v oglatem oklepaju. Najpogosteje je zapisan z eno črko, z dvema pa v naslednjih položajih:

- kadar je slovenski govorni ustreznik [dž];
- v nekaterih jezikih za črko ⟨x⟩;
- v črkah za tuje dvoglasnike tipa [ɥV];
- pri nosnikih [Vn] ali [Vm];
- pri mehčanih glasovih *l* in *n* pred samoglasniki [lj] in [nj], v drugih položajih sta zapisana kot [l'] ali [l] in [n'] ali [n].

Četrty stolpec

V **četrtem** stolpcu so lastnoimenski zgledi, ki ponazarjajo črkovno-izgovorni par prvega in tretjega stolpca. Pri izgovoru so poudarjene naslednje posebnosti:

- **izglasno prilikovanje**

Zaradi gospodarnosti se zapisi izgovora v podrobnostih razlikujejo od tistih v slovarju, v katerem sta pisna in brana rodilniška oblika izpisani v celoti. Če je izglasje razzvenečeno, je v oglatem oklepaju z levostičnim vezajem za nezvenečimi nezvočniki (npr. [z-], [d-]) označeno, da jih pred samoglasnikom (tj. v stranskih sklonih in pri tvorbi svojilnega pridevnika) izgovarjamo zveneče. Npr. zapis izgovora pri turškem imenu tur. [Kocagöz](#) [kodžágez-] označuje imenovalniški izgovor [kodžáges] in rodilniški izgovor rod. [Kocagöza](#) [kodžágeza].

Rodilniška oblika je izpisana v preglednici takrat, kadar izglasni izgovor ne sledi pričakovanjem slovenskega govorca, npr. fr. [Héloïse](#) [eloís], svoj. prid. [Héloïsin](#) [eloízin] nasproti šp. [Velázquez](#) [veláskes], rod. [Velázquez](#) [veláskesa] (črki ⟨s⟩ in ⟨z⟩ se v stranskih sklonih in pri tvorbi svojilnega pridevnika izgovarjata drugače kot v slovenščini; gl. poglavje »Soglasniki« zgoraj).

Enako načelo velja, če so taka imena navedena tudi v drugih členih.

- **izglasni izgovor črke ⟨v⟩ z dvoglasniškim [ɥ]**

Končna zapisana ⟨l⟩ in ⟨v⟩ v slovenščini praviloma izgovarjamo kot dvoglasniški [ɥ] (izjeme so tako med prevzetimi kot že davno podomačenimi izrazi, npr. [dental](#), [Arsenal](#), [spol](#), [detel](#), [Predel](#) ...). V tujih imenih se dvoglasniška varianta ne pojavlja zapisana z ⟨l⟩, izgovor označujemo v oglatem oklepaju kot [v-], npr. polj. [Inowrocław](#) [inováclav-/inováclav-].

- **dvojnični izgovor, ki izhaja iz slovenskih pravil**

Dvojnice izhajajo iz slovenskega sistema, npr. izgovor zvočniškega sklopa ⟨vr⟩ v vzglasju ali na morfološki meji izgovarjamo kot [vr] ali [ʋr], zato take dvojnice označujemo kot enakovredne s poševnico; normativnega razmerja, ki bi ga izkazovali oznaki »in« (enakovredni dvojnici) in »tudi« (prednostna in neprednostna dvojnica), na tem mestu ne prikazujemo, npr. polj. [Inowrocław](#) [inowróclav-/inoʋróclav-]. Enako prikazujemo tudi vzglasne dvojnice pri izgovoru dvočrkij, npr. fr. ⟨oi⟩ prevzemamo kot [Oise](#) [váz-/ʋáz-].

- **izglasna mehčanost**

Ponazorjena je dvojnična izgovorna možnost pri izgovoru izglasnega mehčanega ali trdega izgovora [n'/n] in [l'/l] ter izgovoru [nj] in [lj] pred samoglasnikom, npr. fr. [Compiègne](#) [kompjên'/kompjên], rod. [Compiègne](#) [kompjênja]; slovaš. [Suchon](#) [súhon'/súhon], rod. [Suchonja](#) [súhonja].

Izjemoma je ponazorjena **izgovorna različnost** izvorno istovrstnih morfemov. Ponazarjalni zgledi so povezani z oznakami (npr. »in«), če želi avtor preglednice opozoriti na razlike pri izgovoru podobnih ali izvorno enakih imen, npr. fr. [Leboeuf](#) [lebêf/lebəf/ləbêf/ləbəf] in [Le Bœuf](#) [lə bēf/bəf].

Posebnosti pod preglednico

Pod preglednico so *Posebnosti*, v katerih je opozorjeno na odstopanja predvsem v izgovoru lastnih imen, pri katerih se je tradicionalno uveljavil drugačen izgovor ali imajo že v izvornem jeziku dvojnice ipd. Pogosto so odstopanja od preglednice povezana s starejšimi prevzemi prek jezikov posrednikov.

Podomačevanje besed in besednih zvez

V tem podpoglavju sta obravnavani dve veliki skupini imen, in sicer občna poimenovanja, ki so lahko pisno podomačena ali nepodomačena, ter lastna imena, ki so pisno nepodomačena (večina), pisno podomačena ali prevedena. Zbrani so zgledi, ki jih bodisi pogosto srečujemo v rabi bodisi dopolnjujejo krovno pravopisno poglavje »[IV. Prevzete besede in besedne zveze](#)«.

Občna poimenovanja

Pri vsakem jeziku je prednostno poudarjena težnja po prevajanju občnih besed.

Pri prevzetih občnih poimenovanjih so najprej predstavljena pisno podomačena, ob tem so pri nekaterih jezikih v oklepajih za boljše ponazoritev navedene izvirne oblike, npr. [randevu](#) [randevú] (fr. *rendez-vous*). Prikazi imajo zgolj informativno in ne etimološke vrednosti, saj uporabnika ne informirajo o tem, kako je beseda prišla v slovenščino – neposredno iz obravnavanega jezika ali prek ovinka oz. jezikov posrednikov.

V poglavju o pisno nepodomačenih besedah so navedene tiste besede, za katere je izkazano, da je njihova pisna podoba v slovenščini ustaljena, npr. iz francoščine [cordon bleu](#) [kordôn blé] ali [à la carte](#) [a la kárt].

Lastna imena

Podomačevanje lastnih imen povsem sledi IV. poglavju *Pravopisa 8.0*, vendar so ugotovljena in predstavljena tudi odstopanja, značilna za posamezne jezike:

- Ob pravilu, da se **osebna imena** v slovenščini ne podomačujejo, so navedena vladarska, svetniška in papeška imena, ki temu pravilu ne sledijo.
- Predstavljene so vse posebnosti **imen in priimkov** iz posameznih jezikov (dvojna imena, patronimiki, zapredje imena in priimka) ter napotki za njihovo rabo.
- Ob pravilu, da med **zemljepisnimi imeni** podomačujemo le tista, ki so predstavljena kot eksonimi (že uveljavljena slovenska imena za tuje zemljepisne danosti), so navedene izjeme pri teh skupinah, npr. nekatera gorovja, manj znane reke, pokrajine ipd.
- Ker med zemljepisna imena prištevamo tudi **imena mestnih delov, ulic in četrti ter imena stavb**, ki niso eksonimi, so podane ponazoritve podomačenih imen, npr. [Orsayjski muzej](#) – fr. *le musée d'Orsay*. Posebej so navedena tudi imena stavb in sakralnih objektov ter med stvarnimi imeni imena ustanov, če se v slovenščini pojavljajo.
- Ob primerih iz vsakega jezika so ponazorjene podomačitve imen, ki se pojavljajo z občnoimenskim skladijskim jedrom, npr. [zaliv Narva](#) [zalíu nárvá] – est. *Narva laht*.
- Pri sosednjih jezikih (italijanščina, madžarščina, nemščina, hrvaščina, furlanščina) so opisana tudi slovenska imena na **dvojezičnih ali zamejskih območjih** ali imena iz tega jezika za zemljepisne danosti v Republiki Sloveniji.

Obnavljanje večbesednih imen in imen s predlogi, določnimi členi ali predimki se razlikuje od jezika do jezika, ravno tako morebitna raba vezaja v njih.

Posebnosti in premene pri pregibanju in tvorbi oblik

Tudi to poglavje z razlagami in zgledi dopolnjuje krovno poglavje »VII. Slovníčni oris za pravopis«. Predstavljeno je vse tisto, kar bi slovensko govorečemu in pišočemu lahko povzročalo težave pri srečanju z imenom iz izvirnega jezika. To so mdr.:

- **spremembe slovničnih kategorij**

Pri imenih z neznakičnimi končnicami za slovenščino se spol pri prevzemanju spremeni (npr. imena francoskih rek).

Pojasnjene so posledice prevzemanja prek jezikov posrednikov (npr. turške besede, prevzete prek srbsčine).

Predstavljeno je naglasno umikanje pri imenih s končnim naglašenim -a, ki je zlasti pri imenih ženskih oseb zaradi sklanjanja uveljavljeno (npr. v litovščini, španščini).

- **pregibanje imen moškega in ženskega spola ter večbesednih imen in tvorba svojilnih pridevnikov**

Pri vseh jezikih je prikazano umeščanje v slovenske sklanjatvene vzorce.

Predstavljeno je, pri katerih imenih se pojavljajo **neobstojni samoglasniki** in pri katerih jezikih oziroma položajih jih slovensko govoreči ne prepozna, zato do krajšanja osnove ne prihaja (npr. slovaški [Pezinok](#)).

Opisano je, pri katerih črkovnih izglasjih sklanjamo imena z **daljšanjem osnove**.

Izpisana so vsa izglasna črkovja, pri katerih je treba v obravnavanem jeziku upoštevati **preglas** samoglasnika *o* v *e*.

Kaj od naštetega je treba predstaviti pri posameznem jeziku, je odvisno od izvornih ali slovenščini prilagojenih izgovornih in pisnih značilnosti v izglasju, s katerimi se uporabniki soočajo pri prevzemanju tujega v našem knjižnem jeziku. Zaradi bogatega oblikoslovja in besedotvorja so oblikovana kompleksna jezikovna in pravopisna pravila, ki jih manj pregibni jeziki nimajo. Krovno poglavje bi obremenjevalo in hkrati v uporabnikih vzbujalo vtis velike zahtevnosti in zapletenosti. Zdaj so pojasnjena pri posameznem jeziku in namenjena tistim, ki se bodo pri svojem delu s predstavljenim jezikom srečevali.

Nekaj poglobitvenih razlik med rabo ločil v izbranem jeziku in slovenščini

Pri nekaterih jezikih je opozorjeno na poglobitveno razliko med rabo ločil, npr. narekovajev, vezaja, pomišljajev, in njihovo stičnostjo oz. nestičnostjo v izvornem in slovenskem jeziku.

Komentarji k javni razpravi februarja 2023

ALBANŠČINA

Igor Kafol

Albanska pisava zelo dobro predstavlja dejansko izgovarjavo albanščine, saj praviloma vsaki črki ali dvočrkju ustreza svoj glas in hkrati vsakemu glasu ustreza ista črka ali dvočrkje. Za slovensko govorečega je bolj problematično naglasno mesto, ki je prosto in za slovenskega uporabnika nepredvidljivo {5}.

Albanščina ima zapostavljeni (ali postpozicijski) določni člen v obliki končnice, npr. *byrek* 'burek' (nedoločno) in *byreku* 'burek' (določno). Lastna imena se v albanščini lahko uporabljajo s takim členom ali brez njega, npr. *Tiranë*, *Tirana* (*Tirana*); *Prizren*, *Prizreni* (*Prizren*). Pravili v členih 17 in 19 dajeta smernice, v kakšni obliki prevzemamo taka lastna imena v slovenščino.

Pravila in preglednica so v primerjavi s SP 2001 (§ 1082) razširjena in dopolnjena, spremenjena je podomačitev izgovora črke ⟨ë⟩, ki ustreza polglasniku v slovenščini in albanščini, ter izgovor dvočrkij ⟨th⟩ in ⟨dh⟩, ki ponazarjata albanski izgovor [θ] in [ð]: v pravilih SP 2001 je predlagan slovenski izgovor [s] in [z], v *Pravopisu 8.0* pa [t] in [d]. Obe možnosti bi bili pravilni pri zamenjavi neobstoječega glasu v slovenščini z najbližjim knjižnim glasom, vendar je sedanja možnost usklajena s podomačenjem takih dveh glasov iz drugih jezikov (npr. angleščine).

ESTONŠČINA

Igor Kafol

Estonska pisava dobro predstavlja dejansko izgovarjavo estonščine, le da v večini položajev ne izraža fonemske razlike med dolgimi in zelo dolgimi glasovi, ravno tako ne izraža nepredvidljivega mehčanja glasov [l], [n], [s] in [t], oboje pa za slovenski izgovor estonskih imen ni relevantno, saj ne upoštevamo mehčanja niti razlike v dolžini glasov.

Posebnost estonščine je fonemsko razlikovanje treh dolžin pri samoglasnikih in pri soglasnikih {10, 14}; tako loči med kratkimi, dolgimi in zelo dolgimi samoglasniki in soglasniki (npr. *kala* [kala] 'riba', *kalla* [kal:a] 'cvetlica', *kalla* [kal::a] 'natoči'); pri zapornikih je to trojno razlikovanje tudi v pisavi: ⟨b⟩, ⟨d⟩ in ⟨g⟩ označujejo kratke nezveneče zapornike [p], [t] in [k]; ⟨p⟩, ⟨t⟩ in ⟨k⟩, ki ne stojijo na začetku besede, dolge nezveneče zapornike [p:], [t:] in [k:]; ⟨pp⟩, ⟨tt⟩ in ⟨kk⟩ pa zelo dolge nezveneče zapornike [p::], [t::] in [k::].

Pravila in preglednica so v primerjavi s SP 2001 (§ 1085) precej razširjeni in dopolnjeni ter spremenjeni: podomačitve izgovora estonskih besed so zdaj narejene po enakih načelih kot pri ostalih jezikih z iskanjem najbližjega glasovnega ustreznika v knjižni slovenščini, medtem ko so v SP 2001 veljala pravila podomačitve v rusko cirilico (npr. estonska glasova, zapisana kot ⟨ö⟩ in ⟨ü⟩, se izgovarjata enako kot enako zapisana nemška in sta seveda zdaj tudi v slovenščini podomačena enako, tj. kot [e] in [i], po SP 2001 pa v [jo] in [ju], kar sicer v ruščini velja tudi za izgovarjavo in zapis teh dveh nemških glasov). Dodatna sprememba je ohranjanje širokega izgovora [ê] za zapisani ⟨ä⟩, kadar je ta naglašen.

FINŠČINA

Igor Kafol

Finska pisava zelo dobro predstavlja dejansko izgovarjavo finščine, saj praviloma vsaki črki ustreza svoj glas in hkrati vsakemu glasu ustreza ista črka. Ker pa je tudi naglasno mesto stalno (vedno na prvem zlogu) in tako torej predvidljivo, lahko slovenski uporabnik s pomočjo navedenih pravil vedno razbere pravilni (slovenski) izgovor finske besede.

Finščina fonemsko razlikuje med dolgimi in kratkimi samoglasniki ter soglasniki (v primerjavi s slovenščino so v finščini samoglasniki lahko dolgi tudi takrat, ko niso naglašeni), dolge samoglasnike in soglasnike pa v finski pisavi označujejo s podvojenim zapisom črke {3/3.}.

Črki ⟨š⟩ in ⟨ž⟩ v finščini uporabljajo pri novejših prevzetih besedah in lastnih imenih za zapis glasov [š] in [ž] {3/2.}, ki ju v izvorno finskih besedah ni. Take besede niso nujno prevzete iz slovanskih jezikov, prim. *šeikki* 'šejk', *šokki* 'šok', *šakki* 'šah'.

Finščina pozna številne dvoglasnike in vsi so padajoči, kar pomeni, da je polno izgovorjen vedno prvi del dvoglasnika; to velja tudi za dvoglasnika, zapisana z ⟨uo⟩ in ⟨ie⟩, ki se v finščini izgovarjata [uo̯] in [ie̯]. Zapis teh dveh dvoglasnikov bi slovenskega uporabnika nagovarjal k izgovoru rastočih dvoglasnikov [uo̯] in [je̯], kar bi bilo narobe. Ker tovrstnih finskih padajočih dvoglasnikov v slovenščini ni, ju izgovarjamo s polnim izgovorom vsakega dela dvoglasnika (poleg tega v slovenščini tudi odpravljamo zev z vstavljenim [j]), npr. *Kuopio* (fin. [kúopio], slov. [kúopijo] in ne *[kúópijo]), *Niemi* (fin. [níemi], slov. [níjemi] in ne [njémi]).

Pravila in preglednica so v primerjavi s SP 2001 (§ 1084) bolj dodelana, razširjena in dopolnjena, večja sprememba je le ohranjanje širokega izgovora finskega glasu [æ] (zapisanega z ⟨ä⟩) kot slovenskega (naglašene) širokega [ê]. V naglašenem položaju je zdaj ohranjena razlika med finskima glasovoma, zapisanima z ⟨ä⟩ in ⟨e⟩, kot [ê] in [é], medtem ko sta taka nenaglašena glasova v slovenščini vedno izgovorjena kot navadni, sredinski [e] {8}.

FRANCOŠČINA

Marta Kocjan Barle

Francoska pisava {1} spada med tiste z globokim zapisom, kar pomeni, da ima več fonemov, kot je zanje črk (grafemov). Osnovni latinični črkopis, v katerem je 26 črk, je dopolnjen z več dvočrkji, nekaj tričrkji ter nekaterimi črkami z ločevalnimi znamenji in združeno črko oz. ligaturo. Izgovor francoskih besed je zahteven ne samo zaradi pisave, ampak tudi večjega števila fonemov, kot jih ima slovenščina, ter nemih črk in črkovnih sklopov, ki zlasti v izglasju vplivajo na izgovor in posledično zapis besed v stranskih sklonih ter pri tvorbi pridevnikov.

Zaradi celovitosti predstavitve ločevalnih znamenj {4} sta pri krativcu vključeni tudi črki ⟨à⟩ in ⟨ù⟩, pri strešici pa ⟨û⟩, čeprav se te v lastnih imenih ne pojavljajo. V členu 8/4. in v preglednici niso navedene.

V členih 11–12 je predstavljena slovenska izgovarjava francoskih dvo- in tričrkij. Sprememba glede na pravila v SP 2001 je dvojnični izgovor pri francoskem preglašnem polglasniku [ø] {12/1. in 2.}, ki smo ga do zdaj prevzemali le z [e]; ta izgovor ima prednost pred polglasniškim (prim. tudi {29}).

Večjo spremembo glede na SP 2001 prinaša izgovor francoskega dvoglasnika [wa], ki ga zdaj prevzemamo kot kombinacijo dvoglasniškega *u* in samoglasnika *a*, tj. [ʁa], npr. *Poitiers* [pʁatjé] {12/3.}. Čeprav imamo takšno kombinacijo v slovenščini le v zvezi predloga *v* in samostalnika na vzglasni ⟨a⟩-, npr. *v Afriki* [ʁ_áfriki], slovenskim govorcem ne more povzročati večjih težav. V vzglasju je dopuščen dvojnični izgovor (z [va] in [ʁa], npr. *Oise* [váz-/ʁáz-]). Omenimo še, da je francoski dvoglasnik [wa] lahko zapisan kot ⟨oa⟩, v slovenščino smo ga doslej prevzemali z dvema samoglasnikoma in brali po črki, tj. kot [oa] (npr. *Loara, rezervoar*), s čimer smo francoski enozložni izgovor dvoglasnika (*Loire* fr. [lwaʁ], *réservoir* fr. [re.zer.vwaʁ]) spremenili v dvozložnega ([lo.á.ra], [re.zer.vo.ar]). Neuzaveščenost, da gre za isti glasovni sklop, kažejo neenotno izpeljane pravorečne dvojnosti v SP 2001: pri besedah *buržoazija* in *budoar* je dopuščen izgovor z [oa] ali [ua] (*buržoazija* -e [tudi žua], *budoár* -ja [tudi ua]), pri *repertoar* pa le izgovor z [oa].

Posebej težavno je prevzemanje francoskih dvoglasnikov [ʁe] in [ʁi] ter [ʁě] {12/4.–6.}, za katere je predlagan izgovor z [ʁe] in [ʁi] ter [ʁen], npr. *Bossuet* [bosʁé], *Tuileries* [tɥilrí], *Juin* [žɥên], in prilagoditev [ʁi] v položaju za ⟨v⟩ – predlagano je zlitje v en glas [i], npr. *Vuillard* [vijár] (fr. [vɥijɑʁ]). Če bi se v primeru [ʁě] odločili za prevzemanje z [ie], [ii], [ien], bi dobili zev, ki bi ga morali zapreti z *j*: namesto [bosʁé], [tɥilrí], [žɥên] bi imeli [bosijé], [tijilrí], [žijên].

V členu 14 je v osmih točkah predstavljeno prevzemanje samoglasnikov *e*, *o* in polglasnika. Do zdaj je veljalo, da naglašena *e* in *o* ne glede na odprtost oz. zaprtost zloga prevzemamo z ožino. V tu predstavljenih pravilih pri izgovoru *e* sledimo pravilom v francoščini, razen v položaju *e* pred *r* in *j*, in tudi pri prevzemanju razlikujemo med ozkim in širokim naglašenim *e* {14/2.}. Novost je mogoče razbrati pri imenih, ki so se po SP 2001 izgovarjala drugače, kot je predlagano zdaj: *Verlaine* -na [lén] je zdaj *Verlaine* [verlên], *Amiéns* -a [amjen] pa *Amiens* [amjên].

Pri polglasniku smo presodili, da kljub recenzentovi želji, da polglasnik prevzemamo povsod, tega zaradi pregibanja ne moremo upoštevati v izglasju, ko je zapisan z ⟨eu⟩ {11, 12/1., 29 in 60}. Naglašeni izglasni polglasnik v slovenščini najdemo samo pri črkovalnem izgovoru kratic, npr. *SSKJ* [səsəkajə]. V

francoskih imenih smo doslej končni -{eu} prevzemali z [é], npr. **richelieu** -ja [rišeljé -êja]. Če bi se odločili, da francoski zaokroženi polglasnik [ø] v izglasju izgovarjamo kot polglasnik, bi morali tako ime pregibati po zgledu kratic s končnim naglašenim polglasnikom v izgovoru, npr. **Montesqieu** [monteskjà] (fr. [mõtɛskjø]), rod. **Montesqieuja** [monteskjàja] po zgledu **SSKJ** [səsəkəjà, rod. səsəkəjàja]. Takšen rodilnik bi sistemsko odstopal od že uveljavljenega slovenskega pregibanja **Montesqieuja** [monteskjàja]. Sredi besede je v SP 2001 le [é], npr. **Babeuf** -a [béf]; zdaj je, po pravilih in zgledih v preglednici {29}, dopuščen dvojnični izgovor: **Babeuf** [babêf/babəf].

Primerjava med jezikoma je pokazala, da se črka <e> (razen nemega <e>) tudi v francoščini zaradi pravil v tem jeziku najpogosteje izgovarja kot [e], razen v položaju med soglasnikoma, ko je [ə]. V prid tistim, ki znajo francoščino, je dopuščen izgovor s polglasnikom, prednostna dvojnica je izgovor z [e], tako kot je bilo že v SP 2001 (**Debussy** -ja [debisí]: **Debussy** [debisí/dəbisí]. Težavnejša so tvorjena imena, v katerih se v francoščini izgovarja polglasnik, pri prevzemanju pa predlagamo, da prevzemamo <e> kot v drugih zgledih v položaju med soglasnikoma (npr. **Levau** [levó/ləvó] nasproti **Le Vau** [lə vó]), saj bi morali sicer od primera do primera preverjati tvorjenost. Taka odločitev s seboj prinaša spremembo glede na dosednji pravopisni zgled **Lemaître** -ra [ləmɛtər], ki je zdaj **Lemaître** [ləmɛtər/ləmətər].

Po recenzentovem mnenju bi razlikovanje med francoskim ozkim [o] in širokim [ɔ] pri prevzemanju morali ohranjati. Večinsko se lahko držimo tega načela, saj razlik med francoskimi in slovenskimi pravili v glavnem ni. Prevzemanje francoskega o od izvirnega izgovora odstopa pri prednostni dvojnici, kadar je zapisan z <o>, npr. **Georges** [žórž-/žôrž-]. Po SP 2001 je bil mogoč le izgovor z ožino, npr. **Bayónne** -nna [bajon], zdaj je to **Bayonne** [bajón/bajôn]. V francoskem nosniku [ɔ̃] ga prevzemamo z ožino, npr. **Avignon** [avinjón].

Po novem <i> v položaju pred samoglasnikom izgovarjamo tako kot v izvirnem jeziku, tj. kot [ij], npr. **Berlioz** [berljóz-] {14/7.}. V SP 2001 je zev zaprt samo v imenu **Berlióz** -a [ijo], ne pa v **Diór** -ja.

Opuščanje neme črke za govorjenim soglasnikom, razen kadar je ta del končnih črkovnih sklopov -{ge} in -{ce}, v katerih ima vpliv na izgovor <g> in <c>, je veljalo tudi do zdaj. V SP 2001 je sicer zgled **Camárgue** -guea [kamarg-], v katerem je nemi -{e} – verjetno zaradi zglede v členu 959 *Montegue* (pravilno: *Montague*) – *Monteguejev* – ohranjen. Vendar je med njima razlika v izgovoru: v [kamárg-] (fr.) je soglasniško izglasje, v [mántəgju] (angleško ime, prevzeto iz francoščine, ki ima pisno različico *Montagu*) pa samoglasniško izglasje. V francoskem imenu je <gu> dvočrkje za glas [g], v angleškem se <u> izgovarja [ju], -{e} je nem in ga za dvoglasnikom ne opuščamo: *Montague*, rod. *Montagueja* (prim. angl. *Christie*, rod. *Christieja*). Za govorjenim soglasnikom, zapisanim z dvočrkjem <gu>, nemi -{e} opuščamo {55}: **Laforgue** [lafórg-/lafôrg-], rod. **Laforgua** [lafórga/lafôrga], or. z **Laforguom** [z_lafórgom/lafôrgom], enako **Camargue** [kamárk], rod. **Camargua** [kamárga].

Preglednica zapis – izgovor v slovenščini {29} prinaša dopolnitve in spremembe preglednice iz SP 2001 (§ 1090) ter večje število lastnoimenskih zgledov, občna poimenovanja pa so predstavljena posebej {31–32}.

V členu 54 so v 3. točki navedeni zgledi na govorjena izglasna [j] in [š], ki se v zapisu končujejo na nemi črkovni sklop -{es} ali na nemi -{h}. Od pravil v SP 2001 se razlikujejo po zapisovanju preglašenih oblik v orodniku: za imena na [j] in [š] veljajo enaka pravila, na prvem mestu pa je zapis s končnico -om, do zdaj -em. V SP 2001 je bila za [š] navedena le končnica -em (**Limóges** -a [ož-] m z -em), v *Pravopisu 8.0*

je predlagana pisno-govorna dvojnica **Limoges** [limóš/limôš], rod. **Limogesa** [limóža/limôža], or. **z Limogesom/Limogesem** [z_limóžem/limôžem].

Zapovrstje navajanja oblik je spremenjeno tudi pri imenih na govorni končni **-[r]**, ki je zapisan z **-⟨r⟩** ali **-⟨re⟩** {57}, v obeh primerih sta bila izgovorjena kot **-[r]**. Daljšanje osnove z **j**, ki je bilo v SP 2001 prednostno, je zdaj navedeno na drugem mestu, npr. **Voltaire** [voltêr], rod. **Voltaire** [voltêra] / **Voltaireja** [voltêrja]. Pisne dvojnice v orodniku in svojilnem pridevniku za imena, v katerih govornemu **-[r]** sledi nema črka, so odpravljene, or. **s Flaubertom** [s_flobêrom/flobêrjem], **Flaubertov** [flobêroʊ/flobêrjeʊ]. (Prim. SP 2001: **Flaubert** -a [flober -ja] m s -em/-om [em], Flaubêrtev -a -o in Flaubêrtov -a -o [-ev-]).

Pri imenih na govorni končni **-[r]** {57} je v primerjavi s SP 2001 spremenjeno zaporedje dvojničnih zapisov in izgovorov: na prvem mestu je nespremenjena osnova, na drugem pa je osnova, ki je podaljšana z **j**: **Molière** [moljêr], rod. **Molière** [moljêra] / **Molièrja** [moljêrja], or. **z Molièrom** [z_moljêrom] / **z Molièrjem** [z_moljêrjem] (v SP 2001 **Molière** -rja in Molière -ra [moljêr]).

ITALIJANŠČINA

Marta Kocjan Barle

Italijanska pisava {1} spada med tiste s plitkim zapisom, kar pomeni, da je razmerje med črko in glasom razmeroma prekrivno, a vendarle ima osem dvočrkij in dve tričrkji, nekatere črke iz osnovnega latiničnega črkopisa (<w>, <x> in <y>) pa ohranja le za zapisovanje prevzetih besed (v čemer se ne razlikuje od slovenščine), poleg tega pa ima še <j> in <k> {3/1.}.

V členih {1–4}, v katerih je predstavljena italijanska pisava, sta med tričrkji omenjeni le <gli> in <sci>, ne pa tudi tista tričrkja, v katerih sta prvi črki podvojeni (npr. <cci>, <cch> in <ggi>), saj imata pri prevzemanju enako vlogo kot enojna črka v dvočrkjih <ci>, <ch> in <gi>. Posebej so omenjene črke, s katerimi se zapisujejo prevzete besede, ter črka <i>- v vzglasju zaradi možnosti dvojničnega zapisa v italijanščini (*Iacopo/Jacopo*) in v slovenščino prevzetega zapisa zgolj z <j>-, tj. *Jacopo*.

Ločevalni znamenji na črkah za samoglasnike (krativec in redko rabljeni ostrivec) imata vlogo naglasnih znamenj, na <e> in <o> označujeta tudi ožino (zaprtost) oz. širino (odprtost) in sta obvezna sestavina črke: *Ferré* [feré] (it. [feré]) nasproti *Segrè* [segré] (it. [segré]) in *Salò* [saló] (it. [salò]). Zgledov za lastna imena ni veliko. Prevzemamo jih z ozkima [é] in [ó]. Vloga krativca je posebej omenjena tudi v poglavju *Naglasno mesto* {6}.

V členih 7–9 so predstavljena razmerja med črkami za samoglasnike in njihovim izgovorom. Posebej sta izpostavljeni črki <i> in <u>, ki ju ne izgovarjamo samo kot [i] in [u], ampak v določenih položajih, razvidnih iz preglednice {21}, tudi kot [j] in [u]. V italijanščini imata, podobno kot v slovenščini, *e* in *o* glede na ožino oz. širino pomensko razločevalno vlogo, ki pa je ni mogoče predstaviti s trdnimi pravili. Ker smo oba naglašena samoglasnika, razen v položajih *e* pred *r* in *j* ter *o* pred *v* in *u*, tradicionalno prevzemali kot ozka (to velja tudi za <è> in <ò>), je tako tudi tokrat, razen izjeme v izgovoru *Madonne di Campiglio*, v kateri je naglašeni *o* lahko izgovorjen ozko ali široko, tako kot občna beseda *madona*.

Spremenjena so dosedanja pravila o izgovoru črkovnega sklopa <ia> {10 in 11}. Pri italijanskih imenih zapiramo zev z *j*, če je *i* v izglasju naglašen (*Maria* [maríja] (it. [ma'ri:a]) in če je *i* sredi besede za težko izgovorljivim soglasniškim sklopom z zvočnikom (redko), npr. *Gabriele* [gabrijéle] (it. [gabri'e:le]), *Alessandria* [alesándrija] (it. [ales'sandria])).

V SP 2001 je bilo zapiranje zeva v črkovnih sklopih z nenaglašnim <i> (<i> pred črko za samoglasnik, tj. <iV>), kot je pojasnjeno v členu 22, običajno (npr. *Pietà* [pijetá], zdaj [pjetá]). V tu predstavljenih pravilih {23/b} se je obdržalo v ustaljenih pisno nepodomačenih besedah, tudi zaradi spremenjenega izgovora črke <v>, npr. *raviol* [ravijól] (in ne [raujól]), *commedia dell'arte* [komédija delárte] (in ne [komédja delárte]), in lastnem imenu *Moravia* [morávija] (in ne [morájua]) {12}. V drugih zgledih je črka <i> pred črko za samoglasnik (<iV>) izgovorjena kot [j], saj nam ne povzroča nobenih izgovornih težav.

Preglednica zapis – izgovor v slovenščini {21} prinaša nekaj dopolnitev in sprememb preglednice iz SP 2001 (§ 1088) ter večje število lastnoimenskih zgledov, občna poimenovanja pa so predstavljena posebej {23–24}. Vsi zgledi bodo tudi slovarsko predstavljeni v *ePravopisu*.

Ker je italijanščina uradni jezik v Sloveniji in ker v sosednji Italiji živijo Slovenci, so v členih **36–37** podrobneje predstavljena imena na dvojezičnem območju, pri zgledih iz Videmske pokrajine pa tudi furlanska in nemška imena.

MADŽARŠČINA

Marjanca Mihelič

Madžarska pisava {1–4} vključuje 26 črk latiničnega črkopisa, poleg tega devet črk z ločevalnimi znamenji, osem dvočrkij in eno tričrkje. V poglavju je pisava predstavljena bolj izčrpno kot v preglednici v SP 2001, ki vsebuje le 19 črk z nekaj zgledi.

Predstavljene so tudi posebnosti v pisavi in izgovoru. Ena takšnih posebnosti je na primer ⟨y⟩, ki se v starih rodbinskih imenih in besedah tujega izvora izgovarja kot [i] (*Andrássy* [ándraši]); druga posebnost je dvočrkje ⟨th⟩, ki se izgovarja kot [t] (*Thököly* [tékelitákeli]).

V madžarski pisavi so uporabljena tri ločevalna znamenja, ki jih pri prevzemanju lastnih imen ohranjamo, saj so del pisne podobe imena, medtem ko je SP 2001 vseboval pravilo, da lahko dvojne ostrivce (¨) na črkah ⟨ő⟩ in ⟨ű⟩ zamenjujemo z dvojno piko (˘) ali črkama ⟨oe⟩ in ⟨ue⟩.

Sprememba glede na SP 2001 je tudi ta, da kratki ⟨ö⟩ lahko izgovarjamo kot do sedaj, tj. kot [e], ali kot polglasnik [ə], npr. *György* [džêrdž-/džêrdž-], v izglasju pa le kot [e], npr. *Bacsó* [báce] {7/1.}.

Madžarščina pri daljših tvorjenkah poleg glavnega pozna tudi stranski naglas, v slovenščini taka imena praviloma izgovarjamo z dvema naglasoma, npr. *Tatabánya* [tátábánja] {5}.

Na novo in z več primeri so predstavljena razmerja med črkami za samoglasnike in soglasnike ter njihovim izgovorom ob prevzemanju v slovenščino, npr. za samoglasnike, zapisane s črkami ⟨ö⟩ in ⟨ő⟩ ter ⟨ü⟩ in ⟨ű⟩. Na novo so dodani tudi nekateri starejši zapisi madžarskih rodbinskih imen ter izgovori podvojenih črk in dvočrkij za samoglasnike, npr. ⟨ew⟩ za [e] (*Thewrewk* [têrek]), ⟨oó⟩ za [o] (*Soós* [šóš]) ipd. {7}.

Člena 10 in 11 opredeljujeta izgovor soglasnikov, zapisanih z dvočrkji, ki v prejšnjem pravopisu niso bila navedena v celoti. Z izgovorom so navedena tudi druga dvočrkja, ki jih najdemo v zapisih starih madžarskih rodbinskih imen, npr. ⟨ch⟩, ⟨cz⟩, ⟨gh⟩, ⟨th⟩, ⟨ts⟩, ki jih SP 2001 ni navedel. Na novo je obravnavan tudi izgovor soglasnika, zapisanega z dvočrkjem ⟨ny⟩, kot [nj] pred samoglasnikom ali [nʹ] pred soglasnikom ali v izglasju: *Bonyhád* [bónʹhad/bónhad], *Harkány* [hárganʹ/hárgan].

V poglavju *Pravopisa 8.0* {12, 13} je prvič natančno opredeljen izgovor samoglasnika, zapisanega s črko ⟨i⟩, ki zahteva natančnejšo obravnavo. V vseh primerih razen za samoglasniki se ⟨i⟩ izgovori kot [i]: *Kazinczy* [kázinci]. Za samoglasnikom pa se izgovori kot [j]: *Jókai* [jókaɰ]. Pregibanje sledi po zgledu pregibanja samostalnikov s preglasom o v e {27}: *Jókai* [jókaɰ], or. z *Jókaiem* [zjókaɰem]; svoj. prid. *Jókaiév* [jókaɰev-].

Novost glede na SP 2001 je tudi povzetek pravil o podomačevanju madžarskih besed in besednih zvez, občnih poimenovanj in lastnih imen {14–20}. Ker je madžarščina uradni jezik v Sloveniji in ker na sosednjem Madžarskem živijo Slovenci, so v členih 19–23 podrobneje predstavljena tudi imena na dvo- in večjezičnem območju oziroma raba slovenskih imen namesto neslovenskih.

V členih 24–25 so opredeljene posebnosti pri pregibanju madžarskih prevzetih imen, pri katerem sledimo izgovoru in sklanjatvenim vzorcem v slovenščini. Z več primeri je predstavljeno pisno in

govorno daljšanje osnove z *j* samostalnikov moškega spola, pri katerih se govorna osnova konča na samoglasnike *á, é/e, í/i, ó, ú/u*, ter samostalnikov, ki se končajo na samoglasnike *i, e* in nenaglašeni *o*: **Petőfi** [pétefi], rod. **Petőfija** [pétefija]. Daljšanje osnove velja tudi za imena na končni govornjeni *r*, npr. **Molnár** [mólnar], or. z **Molnárjem** [z_mólnarjem].

V *Pravopisu 8.0* je opredeljen in podkrepljen s primeri tudi preglas {**26, 27**}. Če se govorjena osnova madžarskih prevzetih imenih konča na *c, j, č, š*, ki so v madžarščini zapisani na različne načine, pride do preglasa samoglasnika *o* v *e*. Pri tvorbi svojilnega pridevnika iz imen na končni *c* pride tudi do palatalizacijske premene *c* v *č*. Primer: **György** [džêrč/džèrč], or. z **Györgyem** [z/ž_džêrdžem/džèrdžem]; svoj. prid. **Györgyev** [džêrdžev-/džèrdžev-].

Preglas se uveljavlja tudi pri lastnih imenih moškega spola na samoglasnike in *r*, ki se sklanjajo z daljšanjem osnove, ter lastnih imenih, ki se končajo na pisne ⟨ny⟩ in ⟨ly⟩, ⟨Ci⟩, izgovorjene kot [n'] in [j]. Primer: **Arany** [áran'], or. z **Aranyem** [z_áranjem]; svoj. prid. **Aranyev** [áranjev-].

POLJŠČINA

Domen Krvina

Poljska abeceda {2} ima kar sedem črk več kot slovenščina. Ločevalno znamenje (ostrivec) je pri črkah za samoglasnike le na črki ⟨ó⟩ in nima vloge naglasnega znamenja, pač pa označuje izgovor [u], torej: ⟨ó⟩ [u] {4}. Pri nekaterih starejših polnih prevzemih ta izgovor ni bil nujno upoštevan (npr. pol. *Łódź* : slov. *Lodž*), a se je ustalil.

Samoglasnika, označena z ⟨e⟩ in ⟨o⟩, se v poljščini ne izgovarjata ne široko in zlasti ne ozko, pač pa srednje (kot je v slovenščini znano zlasti v primorski narečni skupini). Kadar sta naglašena, ju po tradiciji načeloma, razen v položajih *e* pred *r* in *j* ter *o* pred *v* in [u], prevzemamo z ozkima *e* in *o*. Pri poznavalcih jezika se tu pri prevzemanju pojavlja tudi širok izgovor {8}.

Ločevalno znamenje (ostrivec) na soglasnikih v poljščini označuje mehčan izgovor (kar pomeni, da se pri izgovoru soglasnika hrbet jezika dotakne trdega neba), pred samoglasniki pa se isti izgovor označuje s sklopom soglasnik + *i* – ta *i* se izgovarja le, če mu sledi še en soglasnik (npr. *Sikorski* [šikórski]), sicer pa ne (npr. *Stasiuk* [stášuk]) {10}. V slovenščini temu bližnji, mehčani ali palatalizirani izgovor (čeprav brez izrazitejšega dotika jezika na trdem nebu) poznamo le v črkovnih sklopih ⟨nj⟩ in ⟨lj⟩, in sicer v izglasnem položaju ter sredi besede pred soglasnikom, sicer pa se poljskemu mehckemu izgovoru še najbolje približamo tako, da soglasniku dodamo [j], npr. *Piast* [pjast], *Mieszko* [mjéško], *Sienkiewicz* [šenkjêvič].

Kadar se tovrstno mehčanje pojavlja pri sičnikih in šumevcih, te izgovarjamo z nevtralnimi slovenskimi izgovori, torej ⟨ć⟩/⟨ciV⟩ [č], ⟨dź⟩/⟨dziV⟩ [dž], ⟨ś⟩/⟨siV⟩ [š], ⟨ż⟩/⟨ziV⟩ [ž]. To tudi pomeni, da se pri prevzemanju teh glasov zabrisuje razlika med mehčanim in otrdelim izgovorom, ki obstaja v poljščini, saj slovenščina pozna le nevtralni izgovor – ne pa izgovora na trdnem nebu ali na dlesnih s šumom. Torej: ⟨ć⟩/⟨ciV⟩ in ⟨cz⟩ [č], ⟨dź⟩/⟨dziV⟩ in ⟨dż⟩ [dž], ⟨ś⟩/⟨siV⟩ in ⟨sz⟩ [š], ⟨ż⟩/⟨ziV⟩ in ⟨ż⟩ [ž].

Za izgovor zvnečih soglasnikov pred nezvnečimi in v izglasju veljajo v poljščini enake zakonitosti kot v slovenščini {14}: izgovarjajo se nezvneče – to dejstvo torej pri prevzemanju govorec upošteva že zaradi slovenščine in mu nanj ni treba biti posebej pozoren. Določena posebnost je tu sklop ⟨rz⟩, izgovorjen kot [ž] (zgodovinsko gre za mehčani *r*, prim. pol. *tworzony* [tvožóni], slov. *tvorjen*), na katerega vpliva tudi soglasnik pred njim: če je nezvneč, se sklop ⟨rz⟩ izgovarja kot [š], npr. *Przemyśl* [pšémišəl].

Naglas je v poljščini v neprevzetih besedah navadno na predzadnjem zlogu in se pri sklanjanju tudi premika tako, da mesto na predzadnjem zlogu ohranja, kar spominja na slovenski premični naglasni tip pri samostalniku *človek* {6}. Izvorno naglasno mesto načeloma ohranjamo, pri čemer obstajajo tudi dvojnice (npr. *Varšava* [varšáva], pogovorno vse pogostejše tudi [váršava]), vendar ga pri sklanjanju ne premikamo, torej *Mickiewicz* [mickjêvič], rod. *Mickiewicza* [mickjêviča].

SLOVAŠČINA

Matej Meterc

Slovaški imenski nabor v slovenskem jeziku ni številčno zastopan, zato so se pravila za prevzemanje izoblikovala ob pripravi poglavja.

V členih **4**, **12** in **13** predstavljamo problematiko prevzemanja slovaškega mehčanja soglasnikov *d*, *n*, *l* in *t*, glede katerega do sedaj v slovenskem jezikoslovju še niso bila predstavljena jasna pravila. Za slovenskega govorca prevzemanje mehčanega izgovora ni težavno v položajih, kjer je v slovaški pisavi označen z ločevalnimi znamenji na črkah, tj. ⟨đ Ď⟩, ⟨ň⟩, ⟨ľ⟩ in ⟨ť Ĥ⟩. Kot navajamo v členu **12**, mehčanje tu nakazujemo z *j*: **Beňačková** [bénjačkova], **Ďurišin** [djúrišin], **Ťažký** [tjáški], **Fiľakovo** [fíľjakovo]. Zagata se pojavi pri glasovih, ki so zapisani s črkami ⟨d⟩, ⟨n⟩, ⟨l⟩ in ⟨t⟩, ki jih v slovaščini izgovarjajo mehčano le v položaju, kadar stojijo pred ⟨e⟩, ⟨é⟩, ⟨i⟩ ali ⟨í⟩, poleg tega pa glede teh položajev že v slovaščini poznamo nemehčani izgovor, torej izjeme pri ženskih (izvorno) pridevniških oblikah, npr. **Čertižné** [čértižne], **Zlaté Moravce** [zláte mórauce], **Skalité** [skáľite]. Ob uredniško-recenzentskih pregledih smo presodili, da bi upoštevanje tega, t. i. položajnega mehčanja za slovenskega govorca predstavljalo posebno težavo, zato smo sprejeli odločitev, da soglasnike *d*, *n*, *l* in *t* v položaju pred *e* in *i* prevzemamo kot navadne [d], [n], [l] in [t]: **Devín** [dévín], **Orgoník** [órgoník], **Kadlečík** [kádlečík], **Tisovec** [tísovec] (**13**).

V členu **7** podajamo nekaj splošnih načel za prevzemanje kakovosti samoglasnikov, zapisanih s črkama ⟨e⟩ in ⟨o⟩, ki se v slovaščini izgovarjata široko, saj iz preglednice to ni izrecno razvidno. To prevzemanje je namreč težko predstaviti s trdnimi pravili. Predstavljena splošna načela se opirajo na poglavje *Samoglasniki v prevzetih imenih*. Slovaška izhodiščno široka *e* in *o* prevzemamo praviloma kot ozka, kot široka pa, kadar *e* stoji pred *j* ali *r* oz. kadar *o* stoji pred *v* ali *u*. Primer širokega izgovora *o* pred *v*, ki je vključen v preglednico, je slovaško krajevno ime **Novot'** [nôvot]. V splošna načela vključujemo tudi primere besed ali dele besed, pri katerih zaradi podobnosti s slovenskimi pričakujemo, da bodo slovenski govorci brez težav prepoznali njihov pomen in jih zaradi širine slovenskega *o* in *e* prevzeli z enakim izgovorom. Glede primerov **Ipeľské Predmostie** [ipél'ske prědmotje] in **Spišské Podhradie** [spíške pôthradje] tako pričakujemo, da je podobnost slovaških morfemov *pred-* in *pod-* njunima slovenskima ustreznikoma močno prepoznavna. Tako je v preglednici zaradi očitne podobnosti slovaškega ustreznika s slovenskim pridevnikom **nov** naveden širok izgovor tudi v primeru krajevnega imena **Turnianska Nová Ves** [túrňanska nôva vés]. Pri nekaterih slovaških imenih bi slovenski govorec morda lahko prepoznal besede ali dele besed, ki so sorodni slovenskim ustreznikom s širokim izgovorom, vendar tega ne moremo pričakovati z visoko mero gotovosti, zato smo se pri takih primerih v preglednici vendarle odločili za prikaz prevzemanja z ozkima *e* in *o*: tako je na primer slovaško krajevno ime **Topoľčany** [tópol'čani], pri katerem bi slovenski govorec morda prepoznal izvor iz slovaške besede *topoľ*, ki je ustreznik slovenske besede **topol**.

V členih **23** in **24** je predstavljena za slovaščino značilno razlikovanje priimkov oseb ženskega spola, ki se končujejo s pridevniškim obrazilom *-ová*, npr. **Nováková**, od moške oblike istega priimka (npr. **Novák**), ali pa pridevniškim obrazilom, npr. **Jesenská**, če je izhodiščni priimek moškega spola pridevniški (**Jesenský**). Ta razlika med ženskimi in moškimi oblikami je lahko za slovenskega govorca posebej težavna, saj bi v slovaškem pridevniškem obrazilu lahko prepoznal pridevniško obrazilo, ki se v slovenščini ob priimkih uporablja priložnostno razlikovalno namesto uradne oblike priimka, in bi zato

presodil, da je stanje v slovaščini enako. Zato je posebej opozorjeno, da v slovaščini ženske izpridevniške oblike priimkov niso priložnostne, temveč splošno sprejete in uradne. Posebej opozarjamo tudi, da se obrazilo ne preglašuje kot v slovenščini ([Kovačeve](#)), četudi se podstava moškega priimka konča na govornjene *c, j, č, š*, tj. [Kováčová](#) (ob moški obliki [Kováč](#)).

ŠPANŠČINA

Marta Kocjan Barle

Španska pisava {1} sodi med tiste s plitkim zapisom, kar pomeni, da je razmerje med črko in glasom dobro pokrito, a vendarle ne tako izrazito kot v slovenščini, saj ima španska pisava poleg črk z ločevalnimi znamenji še šest dvočrkij.

Večjo spremembo glede na dosedanja pravila prinaša v členu 12 predstavljeni izgovor španskega dvoglasnika [u̯], zapisanega najpogosteje s črko ⟨u⟩ in črko za samoglasnik (⟨CuV⟩), kot [u̯], s čimer je ohranjena enaka zložnost kot v izvornem jeziku, npr. *Duero* [du̯êro], *Juan* [huan̯], redkeje ⟨i⟩, npr. *Ruiz* [ru̯ís], rod. *Ruiza* [ru̯ísa]. Med samoglasnikoma je izgovorjen z zobnoustnično varianto, npr. *Teotihuacán* [téotivakán], v vzglasju pa na dva načina, z zobnoustnično ali dvoustnično varianto, *Huelva* [vélva/úélva]; to celo v indijanskem zemljepisnem imenu *Oaxaca*, v katerem je [u̯] zapisan z ⟨o⟩ {13/1}. To pravilo rešuje neenotne rešitve v SP 2001, kjer je bil za ⟨u⟩ priporočen izgovor kot [v] (npr. *Duêro* -a [dve]), pri čemer je bila izvorna zložnost ohranjena, ali kot [u] (npr. *Juán Carlos* -a [hu ka], *duéña* -e [duenja] ž, člov. ⟨e⟩; gl. duenja), v katerih je vsak samoglasnik tvoril svoje zlogovno jedro. Tako sta iz enega zloga (šp. *Juan* [xwan], šp. *dueña* [ˈdwe.ɲa]) nastala dva [hu.án], [du.én.ja]). V pisno podomačenih imenih je ohranjen zapis in izgovor z [v], npr. *Guatemala* (v SP 2001 tudi *Guadalquivir* -ja [gvadalkivir] m z -em zem. i. ⟨i⟩; gl. Gvadalkivir).

V členu 21/1. je za španski fonem /β/ posebej predstavljeno prevzemanje po črki ⟨b⟩ oz. ⟨v⟩, npr. *Pablo* [páblo] (šp. [ˈpaβlo]) nasproti *Rivera* [rivêra] (šp. [riˈβe.ra]). Izjema so pisno ali izgovorno podomačena imena, npr. *Havana* (šp. *La Habana*), *Córdoba* [kórdova] {24/1. in 3.}, poleg *Kordova* {36}.

Tradicionalno smo špansko dvočrkje ⟨ll⟩ {22}, ki ga Španci izgovarjajo bliže našima [lj] ali [j], večinsko prevzemali kot [lj], npr. v SP 2001 *Sevilla* -e [ilja], *Kastilja* (šp. *Castilla*, prim. 36), med novejšimi besedami *paelja* (šp. *paella*), *tortilja* (šp. *tortilla*), izjemoma kot [j], npr. *Majórka* -e (šp. *Mallorca*), in celo kot [l], npr. v SP 2001 *láma*² -e ž (šp. *llama* [ˈlja.ma]). V členu 25 je omenjen tudi izgovor ⟨ll⟩ v ameriški španščini kot [j], mehki [ʒ] ali celo [š], ki pa ga prevzemamo enako kot v besedah iz evropske španščine.

Preglednica zapis – izgovor v slovenščini {23} prinaša nekaj dopolnitev in sprememb preglednice iz SP 2001 (§ 1092) ter večje število lastnoimenskih zgledov, občna poimenovanja pa so predstavljena posebej {26–27}.

V členu 24 so prikazana pisna in izgovorna odstopanja od sistemskih napotkov, prikazanih v preglednici. Od SP 2001 se razlikuje zgled *Ibiza* [íbica] poleg [ibísa], saj pravila v SP 2001 dopuščajo le izgovor s [s]: *Íbiza* -e [sa] ž, zem. i..

V členu 30 je naveden zgled *don Kihot* [dón kihót] (šp. *don Quijote*), ki se v zapisu začetnice razlikuje od tistega v SP 2001: *Don Kihót* ~ -a m, oseb. i. ⟨o⟩ |oseba iz Cervantesovega romana|. Tako zapisan je naslov romana, junak pa je *don Kihot*.

V členu 40 je špansko ime *Bogotá* naglašeno na prvem zlogu [bógota], po analogiji s *Panama* v SP 2001. (Pri imenu *Bogota* je bil v SP 2001 naglas le umaknjen s končnice na predzadnji zlog: *Bogóta* -e.)

Pri preglašenih oblikah se v zapisu orodniške in svojilnopridevniške oblike imena **Murillo** SP 2001 in tu predlagani zapis **{46/1.}** razlikujeta. V SP 2001 je preglaševanje govorno in pisno (**Murillo** -a [iljo] m z -em, **Murillev** -a -o), po novem pa le govorno ob pisnih dvojnicah: **Murillo** [muríljo], or. z **Murillem/Murillom** [z_muríljem], svoj. prid. **Murillev/Murillov** [muríljev-].

TURŠČINA

Igor Kafol

Turška latinična pisava {1} zelo dobro predstavlja dejansko izgovarjavo turščine, saj vsaki črki ustreza svoj glas (z izjemo ene črke, ki je nema) in vsakemu glasu ustreza ista črka; turška pisava sicer zvesto sledi dejanskemu izgovoru – kot v slovenščini tudi v turščini končni zvoneči zapornik postane nezveneč, vendar se v današnji turščini tudi tako piše, npr. *kebab* namesto **kebab*, *Ahmet* (prej *Ahmed* v arabski pisavi osmanske turščine).

Mesto naglasa je v turščini pri nesestavljenih besedah praviloma na zadnjem zlogu s številnimi izjemami, vendar imajo zemljepisna lastna imena drugačna pravila mesta naglasa kot občna poimenovanja in nezemljepisna lastna imena, mesto naglasa lastnih imen pa je za slovenskega uporabnika pri podomačitvi izgovora seveda relevantno in je obravnavano v členih 6, 7, 8 in 9.

Med občnimi poimenovanji je v slovenščini kar precej besed, ki so izvirno turške, vendar so v slovenščino prišle s posredovanjem zahodnoevropskih ali južnoslovanskih jezikov in tako ne sledijo nujno zapisu ali podomačenem izgovoru iz preglednice, npr. *burek* (tur. *börek*) ali *jogurt* (tur. *yoğurt*) {18}.

Pravila in preglednica so v primerjavi s SP 2001 (§ 1119) razširjena in dopolnjena, spremenjena je podomačitev izgovora črke ⟨ğ⟩, ki je v današnji turščini nema (vendar podaljša predhodni samoglasnik, kar sicer za slovensko podomačitev izgovora ni relevantno) in kot taka prevzeta tudi v slovenščino {13/3.}.

Komentarji k javni razpravi aprila 2024

O posebnosti jezikov, poslanih v javno razpravo aprila 2024

Helena Dobrovoljc, Tina Lengar Verovnik

Ob končni krovni redakciji je Pravopisna komisija uveljavila nekatera prevzemalna pravila, ki v poglavjih o splošnih prevzemalnih pravilih še niso podrobno opisana, hkrati pa vplivajo na odločitve avtorjev opisov za posamezne jezike. Gre za naslednje pojave:

- upoštevanje uradnih latinizacijskih standardov;
- upoštevanje ločevalnih znamenj in izgovornih posebnosti, ki jih označujejo;
- naglaševanje daljših prevzetih imen;
- polglasniški izgovor črke *e* v končajih *-en*, *-el* in *-er* ter na morfemski meji v izvorno zloženih imenih;
- imena s končnim zapisanim ali izgovorjenim *o*;
- umikanje končnega naglasa na osnovo pri imenih na končni *a*.

Upoštevanje uradnih latinizacijskih standardov

Aprila 2024, ob četrti javni razpravi, Pravopisna komisija daje prvič v razpravo imena iz jezikov, ki niso zapisana v latinici. Že ob poglavju »[Prevzete besede in besedne zveze](#)« je bilo sklenjeno, da bomo tudi pri zapisu v slovenščini upoštevali uradne latinizacijske standarde, če jih konkretna država/jezik ima in javno predstavlja. S tem se zlasti pri imenih sodobnikov upošteva želja posameznikov, da se njihovo ime zapisuje v skladu z uradno določenim latiničnim standardom in imenom, kakršno imajo v državi, iz katere prihajajo. Ta način olajša identifikacijo osebe in zmanjša možnost napak pri prenosu v fonetični zapis v slovenici, hkrati pa komisijo obvezuje, da natančneje predstavi pravila za izreko. Fonetično zapisovanje bo s pravili *Pravopisa* 8.0 uveljavljeno le

- pri jezikih, zapisanih s ciriličnimi pisavami, a tudi pri teh z upoštevanjem dogovornih pravil, ki bodo predstavljena ob vsaki preglednici posebej;
- pri grščini, z nekaterimi omejitvami, opisanimi ob preglednici;
- pri jezikih, ki nimajo uradno določenega latinizacijskega ključa ali pa je teh več (npr. arabščina): »Če takih priporočil ni, imena prečrkujemo s črkovnimi ustrezniki, ki so najbližji glasovom.« (»Prevzete besede in besedne zveze« {46})

Upoštevanje ločevalnih znamenj in izgovornih posebnosti, ki jih ta označujejo

V dosedanjih pravopisnih priročnikih so bile glasovne uresničitve, ki so jih narekovala ločevalna znamenja na črkah, pogosto neupoštevana. Aktualna Pravopisna komisija se je odločila, da pri vseh jezikih odsvetuje tudi kakršnekoli tipografske zamenjave. Vsaka tipografska zamenjava namreč potencialno vpliva na izgovor, ker uporabniki težko ločijo med tipografskimi zamenjavami in podomačitvami.

Med najbolj opaznimi tovrstnimi poenostavitvami v zdaj še veljavnem *Slovenskem pravopisu* 2001 so bili prevzemi iz zahodnoslovanskih jezikov. Tu so nezadostno opisana načela pri prevzemanju slovanskih mehkih glasov predvidevala bodisi nevtralen (nemehčan) izgovor ali – le izjemoma – izgovor z zvočnikom *j*. Če je ločevalno znamenje na posamezni črki označevalo glasove, ki jih slovenščina ne

pozna (pozna le mehčanost izglasnih in predsoglasniških [l'] in [n']), je bilo predvideno izenačenje z glasovno vrednostjo črk, ki teh znamenj niso imela. Tako so pravila SP 2001 poenotila imena, zapisana v slovaščini kot *Bad'an* in v češčini kot *Bát'a*, s pisno poenostavljenima *Badan* in *Bata*. Takih imen v SP 2001 niso uslovarjali ne v izvirni ne v podomačeni različici.

S *Pravopisom 8.0* se uveljavlja dogovor, da se upošteva tudi spremembe glasovne vrednosti črk, ki jih narekuje zapis ločevalnih znamenj. Izgovor, ki ga narekuje zapis slovenščini znanih mehčanih glasov / in *n*, sledi zgledu slovenskih *Bruselj* – *bruseljski*, *Kranj* – *kranjski*; mehkosti, ki jo označujejo mehčaji ali kljukice na drugih črkah, npr. ⟨d⟩, ⟨t⟩, ⟨Ď⟩, ⟨Ť⟩, pa ne prevzemamo, le v položaju pred samoglasnikom jo nakazujemo z zvočnikom *j* (češ. *Šťastný* [štjástni]). V *ePravopisu* je od marca 2024 uslovarjenih več kot 250 čeških in slovaških imen, med katerimi so prikazane vse pisne posebnosti in vse črke z ločevalnimi znamenji v različnih položajih.⁶

Naglaševanje daljših prevzetih imen

Slovenske besede so v priročnikih knjižnega jezika najpogosteje prikazane kot enonaglasnice, večnaglasnice pa so sestavljene in zložene besede (gl. »[Glasoslovni oris](#)« {215}). Tvorjenke iz podstav s podrednimi razmerji pa so kodifikacijsko rešene neenotno, npr. zloženske s sestavino *južni* – so po SSKJ dvonaglasnice (*južnoameriški* [júžnoamêriški]), po SP 2001 enonaglasnice (*južnoameriški* [južnoamêriški]), tj. naglašeni zlog je na pomensko jedrni sestavini. V pričakovanju sodobnih raziskav že sporadični pregledi gradiva (interne raziskave) kažejo, da se naglasno mesto umika na začetni zlog, npr. ob kodificiranem *Portugalska* [portugálska], *portugalščina* [portugálščina], *portugalski* [portugálški]; *Nizozemska* [nizozémska], *nizozemski* [nizozémski]; *južnoafriški* [južnoáfriški] ipd. vse pogosteje, zlasti v govoru mlajše generacije govorcev, zasledimo [pórtugalska], [pórtugalščina], [pórtugalski]; [nízozemska], [nízozemski], [júžnoafriški]. Drugo vprašanje pa je povezano s t. i. **stranskim naglasom** in **z načinom naglašnosti vseh enot** (npr. pri črkovalnem branju kratic). Pri krovni redakciji poglavij o naglasnem mestu smo se pri prvih obravnavanih jezikih odločali za večnaglasnost dolgih večzložnih besed, pri novem snopu jezikov (med njimi so daljša imena pri germanskih jezikih) pa se je izkazalo, da je smiselno ob daljših dvonaglasnicah (npr. isl. *Hafnarfjörður* [hápnarfjêrdir], šved. *Hattmakargatan* [hátmakargátan]) označevati tudi ožji izgovor nenaglašanih *o* in *e* s spodnjo piko: šved. *Djurgården* [júrgørdən], *Vaxholm* [vákshølm/vákshølm], *Enskede* [énšêde] (ob zavedanju, da jezikoslovnega dogovora za označevanje stransko naglašanih *a*, *i* in *u* še ni).

Polglasniški izgovor črke *e* v končajih *-en*, *-el* in *-er* ter na morfemski meji v izvorno zloženih imenih

Zaradi slovenskega vzorca pregibanja je pri nekaterih germanskih jezikih opozorjeno, da se črka ⟨e⟩ izjemoma v končajih ⟨-en⟩, ⟨-el⟩, ponekod tudi ⟨-er⟩ prevzema kot polglasnik, s čimer pojasnjujemo njegovo izpadanje ob pregibanju: niz. *Basten* [bástən], rod. *Bastna* [bástna]; šved. *Vendel* [véndəl], rod. *Vendla* [véndla]; niz. *Piter* [pítər], rod. *Pitra* [pítə]. Uporabnik je opozorjen na dvoje: (a) da je ta posebnost odvisna od pogostnosti rabe in ustaljenosti pregibanja imena; (b) da se tudi v navedenih končajih izgovori kot [e], če bi zaradi izpada polglasnika pri pregibanju nastal težje izgovorljiv ali nenavaden soglasniški sklop, kot so npr. v nizozemščini v imenih *Grunsven* [grúnsven], *Manen* [mánen] in *Oostveen* [óštven].

⁶ Prim. slovarski prikaz slovaškega in češkega kraja *Novot* in *Unhošť*. *ePravopis* 2024.

Ob tem je treba opozoriti, da je v poglavju »[Glasoslovni oris](#)« v členu {93} res zapisano, da »sredi imena pred zvočnikom na morfemski meji izgovarjamo *e* ali polglasnik«. Pojav izgovorne dvojnice je bil v tem pravilu omejen na nemška imena, ki jih zaradi bližine jezika pogosteje izgovarjamo bližje izvirniku, npr. nem. [Düsseldorf](#) [díseldórf/dísəldórf], nem. [Heidelberg](#) [hájdəlbərg-/hájdəlbərg-]; nem. [Babenberg](#) [bábənbərg-/bábənbərg-] (ne pa tudi norv. [Heyerdahl](#) [hêjərdal]). Uslovarjanje dvojničnega izgovora teh imen v *ePravopisu* je pokazalo na preobloženost s podatki, ob pripravi nemške preglednice⁷ pa je bilo odločeno, da se bo pri nemških imenih izkazovala polglasniška izgovorna možnost vedno, če bi se ob samostojnem pregibanju prvega dela izkazovalo izpuščanje polglasnika (nem. [Düsseldorf](#) [dísəldórf], zaradi [Düssel](#) [dísəl], rod. [Düssla](#) [dísła]). Pri drugih, manj znanih germanskih jezikih pa je bilo sklenjeno (ker tudi knjižna slovenščina omogoča reduciran (polglasniški) izgovor nenaglašene *e* sredi besede, npr. *céntərfor* in *cêntərfor* -a [centərfor], SSKJ²), da bo uporabnik opozorjen na možnost reduciranega/polglasniškega izgovora črke *e*, ki jo uresničujejo zlasti poznavalci konkretnega jezika, s čimer se približajo slušnemu vtisu izvirnega jezika.

Imena s končnim zapisanim ali izgovorjenim *o*

V nekaterih jezikih (poljščina, portugalsčina, katalonščina, švedščina ...) je **samoglasnik, zapisan s črko <o>, izgovorjen tudi kot [u]**, npr. polj. [Różewicz](#) [ružévič], kat. [Platja d'Aro](#) [pládža dáu], šved. [Karlskrona](#) [kárlskruna] ali v portugalsčini v nenaglašenem zlogu (če ni nosnik). Dosedanja kodifikacijska pravila v *Slovenskem pravopisu* 2001 so to posebnost prezrla, npr.

- pri poljščini navajajo ob <ó> – [o] le imeni [Lodž](#) in [Krakov](#), ki sta v resnici že eksonima, tj. slovenski imeni; realizacija z [u] ni navedena (§ 1078);
- neenotno je bilo reševanje pri portugalsčini (*u*-jevski izgovor črke <o> je bil uveden z opombo: »v nekaterih nenaglašenih zlogih«, SP 2001, § 1094);
- v katalonščini je bilo pravilo omejeno na en primer v vzglasju ([Osona](#) – [uzóna], § 1091);
- pri švedščini pa je ponazorjeno na primer s črko <o> sredi besede ([Landskrona](#) – [lánckrúna], § 1104).

V *Pravopisu 8.0* se zaradi identifikacijskih razlogov pri lastnih imenih želimo približati izvirnemu jeziku, zato je v poljščini in švedščini *u*-jevski izgovor sredi besede predstavljen kot edina možnost, hkrati pa še vedno omejujemo tiste spremembe v besednem izglasju, ki spreminjajo že ustaljene načine pregibanja. Za pregibanje je torej odločitev, ali je končni samoglasnik imena *o* ali *u*, bistvenega pomena: končni *u* v slovenskih besedah namreč nastopa le kot del osnove samostalnikov moškega spola, torej ni končnica, ki jo premenjujemo. Na končno odločitev komisije je vplivala že razmeroma ustaljena raba portugalskih imen,⁸ pri katerih namesto izglasnega [u] izgovarjamo kar [o], torej po črki, kot smo vajeni za španske besede (španščina je bila pogosto posredovalni jezik za v slovenskem okolju manj razširjeno portugalsčino), in obravnavamo končaj -o kot končnico, npr. port. [Porto](#) [pórtu], rod. [Porta](#) [pórta]; [Ronaldo](#) [ronáldu], rod. [Ronalda](#) [ronálda]. Ta odločitev je bila sprejeta tudi za švedščino – [Åbo](#) [óbo], rod. [Åba](#) [óba].

⁷ Objavljena bo še v letu 2024.

⁸ Gl. tudi Peter Weiss, Tina Lengar Verovnik, Helena Dobrovoljc, 2019: »[Kako izgovarjamo in sklanjamo portugalske besede na zapisani končni o?](#)«. Jezikovna svetovalnica, dostop 28. 3. 2024.

Kodifikacijska novost je tudi izgovor tujih imen, pri katerih bi morali **končni govorjeni -o** obravnavati kot končnico, a bi pri pisnem pregibanju besed s tem »izgubili« bodisi **črko z ločevalnim znamenjem** (npr. madž. *Szabó*, šved. *Umeå* [úmeo]) bodisi **ozko izgovorjeni končni o** (npr. dan. *Vesterbro* [vésterbrø], šved. *Örebro* [êrebrø]). Za te komisija predlaga, da jih kot pisno specifiko zaradi prepoznavnosti imena tudi v odvisnih sklonih ohranjamo.⁹ V obeh primerih končnega *o* torej ne prevzemamo kot končnice, temveč kot zadnji glas osnove, kar vpliva na pregibanje z daljšanjem osnove, npr. šved. *Umeå* [úmeo], rod. *Umeåja* [úmeoja]; dan. *Vesterbro* [vésterbrø], rod. *Vesterbroja* [vésterbrøja]; šved. *Örebro* [êrebrø], rod. *Örebroja* [êrebrøja].

Umikanje končnega naglasa na osnovo pri imenih na končni *a*

V poglavju »Prevzete besede in besedne zveze« smo v {40} zapisali, da se zemljepisna imena, »v katerih je zaradi lažjega določanja spola in pregibanja naglas z zadnjega zloga premaknjen«, v slovenščini pregibajo kot samostalniki ženskega spola. Pravilo že z eksonimskimi zgledi nakazuje, da ta proces ni produktiven, saj naj bi prilagoditev veljala le za že uveljavljena in znana **španska** imena, ki smo jih prevzeli v preteklosti prek drugih jezikov, npr. *Bogotá* [bógota] ž, rod. *Bogote* [bógote], (šp. *Bogotá* [bogotá] m); *Panamá* [pánama] ž, rod. *Paname* [páname] (šp. *Panamá* [panamá] m), ne pa tudi za nova, manj znana imena iz drugih jezikov.

Ob uslovarjanju imen **držav, pokrajin, rek in gora** v *ePravopisu* je redakcijska skupina ob podrobnem pregledu gradiva ugotovila, da večina podobnih zemljepisnih imen, zlasti rek, pokrajin, zveznih držav, iz te skupine v slovenščini postane ženskega spola. To sicer implicira, da se naglas s končnega *a* umakne na osnovo, ime pa sklanjamo po vzorcu *lipa*. (Naglasnega umika iz pisnih virov seveda ni mogoče prepoznati drugače kot posredno, po sklanjatvenem vzorcu.)

Pravilo v tokratnem naboru jezikov za javno razpravo potrjujejo različni jeziki, npr. **islandščina**, v kateri je *á* občnoimenski izraz v pomenu 'reka' in hkrati del zloženih imen za reke, npr. *Hvítá*. Ta *á* se v islandščini sicer izgovarja dvoglasniško, tj. kot [au], kar pomeni, da bi ime v slovenščini morali pregibati kot *Hvítá* [hvítau], rod. *Hvítáa* [hvítava], česar pa besedilna raba ne potrjuje. Odločitvi za prevzemanje v ženskem spolu je botrovalo tudi spoznanje, da se imena pojavljajo najpogosteje ob ženskem občnoimenskem jedru *reka*, kar povzroči ujemanje s povedkom v ženskem spolu (*Iztok iz jezera je reka Laxá, ki je znana po svoji bogati vsebnosti postrvi in atlantskega lososa*), in da v gradivu najdemo tudi primere kot: *Zlati slap na reki Hvíti*. V obeh primerih je impliciran ženski spol.

Pravilo uveljavljamo tudi v **češčini** {32}, saj imena voda, rek, ki so v češčini srednjega spola, v slovenščini pogosto postanejo ženskega spola, in sicer spolu prilagodimo končnico *-e*: *Laba* ž [lába], *Mža* ž [mžá] (češ. *Labe* s [lábe], *Mže* s [lábe]). Morfemsko podomačimo tudi imena na *-ice*, npr. *Lužnice* in *Šťávnice* v *Lužnica* [lúžnica] in *Šťávnica* [štjávnica].

⁹ Sklanjanje po zgledu *romeo*, rod. *romea* bi v odvisnih sklonih namreč opazno spremenilo vizualno podobo imena – *Umeå* [úmeo], rod. *Umea* [úmea], or. z *Umeom* [úmeom].

BASKOVŠČINA

Igor Kafol

Baskovščina vse do sredine 20. stoletja ni imela splošno sprejete knjižne norme, do takrat je soobstajalo več knjižnih norm, vsaka izpeljana iz določenega narečja (na relativno majhnem govornem območju je baskovščina močno narečno razčlenjena). Pot do enotnega jezika, ki bi ga sprejeli vsi, je bila zapletena – narečje z največ govorcji (biskajščina, bask. *bizkaiera*) je najbolj zahodno in tudi izrazito drugačno od vseh ostalih, narečje z najdaljšo knjižno tradicijo in delno tudi uveljavljeno izven svojih meja (laburdinščina, bask. *lapurtera*) pa se govori le v Franciji (in tudi tam ne na vsem baskovskem govornem področju) in ima zelo malo govorcev. Poenotena knjižna norma, ki je bila končno sprejeta v sedemdesetih letih 20. stoletja (t. i. *euskara batua* 'enotna baskovščina'), naj bi bila presek vseh knjižnih narečij, vendar v veliki meri temelji na govoru pokrajine Gipuzkoa (bask. *gipuzkera*), ki je zemljepisno v osrednjem delu baskovskega govornega območja, z delnim vplivom knjižne laburdinščine (npr. uporaba črke ⟨h⟩ za glas [h], ki se sicer izgovarja v laburdinščini, ne pa tudi več v govorih baskovščine iz Španije, kjer se tako ta črka ni uporabljala).

Priporočila zborne izreke je Baskovska jezikovna akademija (bask. *Euskaltzaindia*) izdala šele leta 1998, saj je pravila zapisa lažje poenotiti kot pa pravila raznolikega izgovora, še vedno pa se dopušča precejšnja variantnost, zlasti pri naglaševanju; govorena baskovščina namreč pozna različno naglaševanje glede na narečno pripadnost govorca, od tonemskega do jakostnega (z različnim mestom naglaševanja). Naša pravila sledijo tem priporočilom, pri naglaševanju pa upoštevajo (relativno dobro uveljavljen) izgovor zborne izreke govorcev z osrednjega govornega območja (*gipuzkera*).

Baskovska pisava {1} zelo dobro predstavlja dejansko izgovarjavo baskovščine, saj praviloma vsaki črki ali dvočrkju ustreza svoj glas in hkrati vsakemu glasu ustreza ista črka ali dvočrkje (z izjemo položajno predvidljive palatalizacije glasov [l] in [n]).

Slovenjenje baskovskih lastnih imen ni težavno, izključna uporaba črke ⟨k⟩ za glas [k] (ob odsotnosti črke ⟨c⟩), kar baskovski zapis ločuje od romansko govoreče okolice, za Slovenca ni nenavadna {10}. Baskovščina sicer pozna trojnost sičnikov in šumnikov in ustreznih zlitnikov (vsi pa so lahko samo nezveneči) – črka ⟨x⟩ označuje naš [š], črka ⟨z⟩ naš [s], črka ⟨s⟩ pa označuje apikoalveolarni sičnik, ki se nam zdi kot glas med [s] in [š], v slovenščino ga prevzemamo kot navadni [s] {11}. Enako je razmerje je med tremi zlitniki – ⟨tx⟩ se izgovarja kot [č], ⟨tz⟩ kot [c], apikoalveolarni ⟨ts⟩ pa tudi prevzemamo kot [c] {12}.

ČEŠČINA

Tanja Mirtič

Češka abeceda {2} ima veliko črk z ločevalnimi znamenji. Ločevalno znamenje ostrivec na samoglasnikih označuje dolžino, ne pa naglasnega mesta {4}. Naglasno mesto se ne označuje, saj so češke besede vedno naglašene na prvem zlogu. Pri prevzemanju naglasno mesto praviloma ohranjamo {5}. Pri nekaterih trizložnih besedah se lahko zaradi vpliva slovenskih naglasnih zakonitosti pojavlja tudi naglas na predzadnjem besednem zlogu, npr. *Komenský* [koménski].

Češki samoglasniški sestav izkazuje več posebnosti. Češčina pozna dolge in kratke samoglasnike, ki se pri prevzemanju v slovenščino izenačijo {8}. V češčini predstavlja posebnost dolgi samoglasnik *u*, ki se lahko zapisuje na dva načina: ⟨ú⟩ in ⟨ů⟩. Slednji se nikoli ne pojavlja na začetku besede (*Tůma* [túma]). Glas [i] se v češčini zapisuje z grafemoma ⟨i⟩ in ⟨y⟩, v slovenščino oba prevzemamo kot [i], npr. *Masaryk* [máсарik], *Děčín* [djéčín]. Naglašena samoglasnika, zapisana s črkama ⟨e⟩ in ⟨o⟩ {7}, skladno s tradicijo praviloma prevzemamo kot ozka, npr. *Telč* [télč], *Horáková* [hórákova]. Pri govorcih slovenščine, ki poznajo češki jezik, se lahko pri prevzemanju pojavljata tudi široka *e* in *o*. Samoglasnika *e* in *o* vedno prevzemamo kot široka, če *e* stoji pred *j* ali *r* in *o* pred *v* ali *u* (*Hejnice* [hêjnice], *Louny* [lôuny]). Široko se lahko izgovarjata tudi zaradi očitne podobnosti češke besede slovenski, npr. pridevnik *nový* (*Nový Jičín* [nôvi jíčín]). Kjer podobnost ni tako zelo očitna oz. obstaja manjša verjetnost, da bo govorec slovenščine v neki češki besedi prepoznal slovensko besedo, smo se odločili za prevzemanje z ozkim *e* oz. *o* (npr. *Nedvěď* [nédvjed-], *Borovský* [bórouski]).

Češčina ne pozna polglasnika. Črka ⟨e⟩ se v knjižni češčini vedno izgovarja kot [e]. Kljub temu se v slovenščini pri nekaterih imenih v končajih *-ec*, *-ek* in *-el* pojavlja polglasnik, ki v odvisnih sklonih izpade, prim. *Havel Havla* [hável háula] {19/2.}.

Tudi češki soglasniški sestav ima nekaj posebnosti, ki jih slovenščina ne pozna. Soglasnik, zapisan s črko ⟨h⟩, ki se v češčini izgovarja kot zvoneči grlni *h*, v slovenščino prevzemamo kot [h]: npr. *Vinohrady* [vínohradi] {11/1.}. V slovenščino prevzemamo kot [h] tudi dvočrkje ⟨ch⟩: npr. *Chodov* [hódov-] {19/12.}.

Češke mehčane soglasnike v slovenščino prevzemamo na različne načine. Pri soglasnikih, označenih s črkami ⟨ď Ď⟩, ⟨ň Ň⟩ in ⟨ť Ť⟩, in kadar stojijo črke ⟨d⟩, ⟨n⟩ in ⟨t⟩ pred ⟨ě⟩, mehčanje nakazujemo z *j*: *Bát'a* [bátja], *Němcová* [njémcova] {13}. Češke mehčane soglasnike, ki so zapisani s črkami ⟨d D⟩, ⟨n N⟩ in ⟨t T⟩ pred samoglasnikom ⟨i⟩, v slovenščini izgovarjamo kot navadne [d], [n] in [t] {10}, prim. *Chrudim* [hrúdim]. Soglasnike ⟨ď Ď⟩, ⟨ň Ň⟩ in ⟨ť Ť⟩ v izglasju in v položaju pred soglasnikom običajno prevzemamo kot navadne [d], [n] ali [t], v preglednici {18} se sistemsko navaja tudi mehčani izgovor (*Libeň* [líbən/líbən']), ki pa bi ga bilo treba potrditi oz. ovreči z dodatnimi raziskavami govornega slovenskega knjižnega jezika. Češki soglasniški sestav vsebuje tudi soglasnik ⟨ř Ř⟩, ki ga v slovenščino prevzemamo na več načinov {15}. Glede na položaj v besedi je lahko izgovorjen kot [rž], [ž], [š] ali [rš], prim. *Jiří* [jírži], *Březina* [bžézina], *Přerov* [pšěrov-], *Kolář* [kólarš].

DANŠČINA

Marta Kocjan Barle

Pravila in preglednica v *Pravopisu 8.0* so v primerjavi s SP 2001 (§ 1102) razširjeni in dopolnjeni, delno tudi spremenjeni.

V SP 2001 so previdene tipografske zamenjave, npr. združeno črko ⟨æ⟩ bi lahko zamenjali z ⟨ae⟩ ali ⟨ä⟩ ali ⟨a⟩, posebno črko ⟨ø⟩ pa z ⟨œ⟩, ⟨oe⟩, ⟨ö⟩. V *Pravopisu 8.0* teh predlogov ni {5}, če se zamenjave ne tičejo danskih pravil, kot je to v primeru *a* s krožcem (⟨å⟩), ki je v določenih imenih že v danščini zamenjan z ⟨aa⟩. Za posebne primere, ko jih lahko zamenjamo, bo sestavljen poseben seznam za vse tuje jezike.

Ker je v danščini pri naglaševanju lastnih imen veliko izjem, podrobnejših navodil ni mogoče oblikovati. Glede na SP 2001 je v *Pravopisu 8.0* {7} dodano samo pomagalo o naglaševanju daljših imen in zložen, ki je podobno pravilom pri nekaterih drugih tujih jezikih in naj bi olajšalo njihovo branje, pri krajših zloženkah pa je v neprvi sestavini pri *e* in *o* rešeno s spodnjo piko, in to v zaprtem (npr. *Godthåb* [góthøb-]) in odprtem zlogu (npr. *Storå* [storø]).

Pri odločanju o izgovoru črke ⟨e⟩ v členu 9/3. je bilo treba upoštevati krovno pravilo v poglavju »Glasovno-črkovne premene«, pregibanje v rabi in že kodificirano v SP 2001. Polglasniški izgovor črke ⟨e⟩ v končaju -(sen) je predstavljen kot neprednostna možnost pri dvozložnih priimkih zaradi pretekle kodifikacije (§ 716 primer *Ibsen Ibsena* in »manj priporočljivo« *Ibsna*). Za ohranjanje izvirnega polglasniškega izgovora v danskih zloženkah sredi besede (npr. *Bregendahl*, *Baggesen*) se v *Pravopisu 8.0* zaradi težjega prepoznavanja tvorjenosti in tudi bližine izgovora nenaglaščenega *e* (širši izgovor) in polglasnika komisija ni odločila (npr. *Schjellerup* [šélerup] namesto *Schjellerup* [šélərúp]). Izgovor ⟨e⟩ v -(sen) prevzamemo kot [e]: *Baggesen* [bágesen] (in ne bágəsən), *Heinesen* [hájnesen] in ne [hájnəsən], *Ditlevsen* [dítlɛysen] in ne [dítlɛysən] (v zadnjem primeru se z *e*-jevskim izgovorom izognemo tudi dvoglasniku s polglasnikom, tj. [æɥ]). Polglasniški izgovor je predpisan v končaju -(en) (*Isefjorden* [ísefjɔrdən]) ({18} in {26}) ter v redkih dvozložnih priimkih s končajem -(sen) {27/1}.

Danščina sodi med jezike, pri katerih smo se že v preteklosti zaradi slabšega poznavanja jezika, šibkejše povezanosti z njim in zaradi slušnega vtisa, ki nam ni blizu, pogosto približevali izgovoru po črki. Delno to še vedno ohranjamo ter črke za samoglasnike ⟨a⟩, ⟨i⟩, ⟨o⟩ in ⟨u⟩ izgovarjamo po slovensko {8}. V danščini se izgovarjajo različno, v *Pravopisu 8.0* se izgovarjajo po črki. Na primer: lastno ime *Christiansborg* se po dansko izgovarja [kʰɛstjæns'pɔʔ], kar bi lahko prevzeli kot [kréstjenzborg-], a je glede na odločitve o prevzemanju iz danščine [krístjanzbɔrg-], *Lolland* je po dansko ['lɔ.lænʔ], to bi bil [lálén], a je [lólánd-]. Kadar ne moremo opisati položaja, v katerem se zapis in izgovor razlikujeta, in med nami ni veliko poznavalcev obravnavanega tujega jezika, je to sprejemljiva možnost.

V členu 28 so med samostalniki moškega spola, ki pri pregibanju daljšajo osnovo z *j*, tudi imena na nenaglašeni ozki [ɔ]. Takšno pregibanje narekuje krovno pravilo v poglavju »Glasovno-črkovne premene« in je izpričano tudi v rabi, še posebej kadar je takšen *o* zapisan s črko z ločevalnim znamenjem ⟨å⟩ ali dvočrkjem ⟨aa⟩.

Zanimivo je pogledati, kako je danščina obravnavana v kakem drugem neslovenskem priročniku. V hrvaškem pravopisu (*Hrvatski pravopis* 2013. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovje) ni posebne preglednice, v pravopisu hrvaškega jezika (*Pravopis hrvatskega jezika* 2001. Zagreb: Novi Liber in Školska knjiga) je navedenih samo 19 zapisov črkovnih sklopov, v pravopisu makedonskega jezika (*Pravopis na makedonskiot jazik* 2015. Skopje: Institut za makedonski jazik »Krste Misirkov«) pa je na kratko predstavljena pisava ter opis samoglasnikov in soglasnikov z zgledi; v Dudnovem pravorečnem slovarju (DUDEN 2015: *Das Aussprachewörterbuch*, 6. zv. 7. izdaja. Berlin: Institut für Deutsche Sprache, Duden Verlag) danščine med mnogimi jeziki sploh ni.

HRVAŠČINA

Tatjana Balazic Bulc

Hrvaška pisava {1} spada med pisave s plitkim zapisom, kar pomeni, da zelo dobro predstavlja dejansko izgovarjavo hrvaščine. Posebnost hrvaške pisave so črki *ć* in *đ*, dvočrkji *lj* in *nj* ter dvočrkje *je* in tričrkje *ije*, ki pa nista del hrvaške abecede. Hrvaščina pozna tonemsko naglaševanje in prosti naglas, zato je za slovenske uporabnike nepredvidljiv {5}. Naglasno mesto hrvaških besed praviloma ohranjamo, vendar se je pri nekaterih pogostejše rabljenih imenih ustalilo naglaševanje, ki se razlikuje od hrvaškega, npr. *Slavonski Brod* [slavónski brót-] (hrv. [slàvõnskī bròd]) {6/1.}.

Samoglasnika [e] in [o] v slovenščino prevzemamo kot ozka, npr. *Osijek* [ósijek], kot široka pa, kadar *e* stoji pred *r* ali *j* oz. *o* pred *v* ali *u*, npr. *Beram* [bêram], *Novalja* [nôvalja] {8}. Hrvaški zlogotvorni soglasnik [r] izgovarjamo s pomočjo polglasnika, npr. *Krk* [kèrk] {12}. V sklopu samoglasnika [i] in kateregakoli drugega samoglasnika (črkovni sklop [iV]) se pojavlja zev, ki se zapira z [j], npr. *Biokovo* [bijókovo] {9}. Hrvaški neobstojni *a* v izglasnih morfemskih sklopih *-ac*, *-ak*, *-ar* itd. pogosto obravnavamo kot neobstojni glas tudi v slovenščini, npr. *Zadar* [zádar], rod. *Zadra* [zádra]; prid. *zadrski* [zádərski], preb. i. *Zadrčan* [zádərčan] {22}. Črki *ć* in *đ* ter dvočrkji *lj* in *nj* se pri zapisovanju lastnih imen večinoma ohranjajo. Za slovenski izgovor hrvaških imen to ni relevantno, saj ne upoštevamo mehkih glasov.

Pravila in preglednica so v primerjavi s SP 2001 (§ 1075) precej razširjeni in dopolnjeni, tudi nekoliko spremenjeni. Hrvaščina je prikazana samostojno, podomačitve izgovora pa so narejene podobno kot pri ostalih jezikih: dodani so podatki o izgovoru, naglasnem mestu, izgovor in zapis samoglasnikov in soglasnikov, pregibanje besed z neobstojnimi *a* v izglasnih morfemskih sklopih, vse to pa je obogateno s primeri rabe. Največja sprememba je dosledno ohranjanje črk *ć* in *đ* pri lastnih imenih, medtem ko SP 2001 dovoljuje zamenjavo teh črk s *č* in *dj* tudi v lastnoimenski rabi.

ISLANDŠČINA*Igor Kafol*

Islandska pisava {1} ne sledi tako dobro dejanski izgovarjavi, predvsem ker sodobni islandski pravopis temelji na pravopisu iz zgodnjega 12. stoletja stare nordijsčine (oziroma stare islandščine). Zaradi arhaičnega pravopisa današnji Islandci lahko z malo truda še vedno berejo izvirno zapisane sage, vendar pa se je izgovor v sodobni islandščini precej spremenil glede na stanje jezika v 12. stoletju. Glasovnih sprememb je precej, npr. ostrivec je izvirno označeval dolžino samoglasnikov, danes pa se te črke večinoma izgovarjajo dvoglasniško {9}; zveneči zaporniki, zapisani z ⟨b⟩, ⟨d⟩ in ⟨g⟩, se danes izgovarjajo nezveneče (torej [p], [t] in [k]), izvorni nezveneči zaporniki ⟨p⟩, ⟨t⟩ in ⟨k⟩ pa aspirirano {13}.

Posebnosti islandskega izgovora glede na zapis, kadar jim ustrezajo glasovi slovenščine, so seveda upoštevane, tako npr. epentetski [t], ki se pojavlja v več soglasniških zvezah (npr. ⟨sn⟩ se izgovarja [stn]) {13}; ne pa npr. nezveneči izgovor soglasnikov [l], [n] in [r], ki se v islandščini zapisuje ⟨hl⟩, ⟨hn⟩ in ⟨hr⟩. Aspiriranost zapornikov pri slovenjenju se ne upošteva, saj v slovenščini nima ustreznice, [t^h] bi dejansko Slovenec izgovarjal z velarnim pripornikom kot slovenski [th], upošteva pa se preaspiracija [t^h], saj se ta tudi v islandščini praviloma izgovarja z velarnim pripornikom, torej kot slovenski [ht].

Pravila in preglednica so v primerjavi s SP 2001 (§ 1105) precej bolj izdelani in dopolnjeni, mestoma tudi spremenjeni.

KATALONŠČINA*Igor Kafol*

Katalonska pisava {1} je relativno zapletena, vendar večinoma predvidljiva, s poznavanjem pravil zapisa je mogoče pravilno prebrati vsako besedo, po drugi strani pa obratno ni vedno predvidljiv zapis besede glede na izgovor (npr. [ə] se lahko piše s črko ⟨a⟩ ali ⟨e⟩). Pisava je v glavnem nepredvidljiva pri ločevanju širine in ožine samoglasnikov [e] in [o]; kadar naglasno mesto ni označeno z ločevalnim znamenjem (in označeno je samo, ko odstopa od pravil naglaševanja), ni mogoče razbrati, ali je tak samoglasnik širok ali ozek. Vendar pa v slovenščino ta samoglasnika v vsakem primeru prevzemamo z ožino.

Raba naglasnih ločevalnih znamenj se razlikuje od slovenske: mesto naglasa, kadar se razlikuje od pričakovanega (oz. odstopa od pravil), je obvezno označeno {7}, in sicer z ostrivcem nad črkami za visoke samoglasnike: ⟨í⟩, ⟨ú⟩, ozki ⟨é⟩ in ozki ⟨ó⟩ ter s krativcem za nizke samoglasnike: ⟨à⟩, široki ⟨è⟩ in široki ⟨ò⟩. Nenaglašeni samoglasniki so dejansko lahko samo trije: [i], zapisan s črko ⟨i⟩, [ə], zapisan z ⟨a⟩ ali ⟨e⟩, in [u], zapisan z ⟨o⟩ ali ⟨u⟩, npr. *Empordà* (kat. [əmpurdá]) {9}. Sprejeta je bila odločitev, da se samoglasniški upad nenaglašenih samoglasnikov pri slovenjenju ne upošteva (ta prav gotovo ni uveljavljen pri prevzetih lastnih imenih, delno tudi zaradi vpliva španščine, ki tega upada ne pozna, niti ga starejši SP 2001 ni upošteval), prav tako se ne upošteva izvorno ločevanje širine in ožine pri samoglasnikih [e] in [o].

Pravila in preglednica so v primerjavi s SP 2001 (§ 1091) precej bolj izdelani, izpopolnjeni in dopolnjeni, mestoma tudi spremenjeni (⟨tx⟩ dejansko [č] in ne [š], ⟨tz⟩ dejansko [dz] in ne [dž] {19}).

KITAJSČINA

Marta Kocjan Barle, Mateja Petrovčič

Pisava

V SP 2001 so pisave deljene na latinične in nelatinične (ali celo »ideografsk/e/«), za imena, »prepisana iz nelatiničnih pisav ali iz ideogramov, veljajo pravila kakor pri prevzetih občnih imenih« (§ 170). V § 1118 se »kitajska pisava« uvršča med nelatinične »/a/zijske, afriške in druge pisave«, za katere velja »podomačeni« zapis, v § 1127 je imenovana ideografska pisava.

Pri prečrkovanju oz. prepisovanju iz enega v drug pisni sistem naj bi se uporabljajo tistega, ki je uporabnikom najbližji. V našem primeru to pomeni 25 črk, ki naj bi govorcem olajšale glasovno uresničitev zapisanega. Take poskuse je prinesel tudi SP 2001 s popisom črk in črkovnih sklopov s pripisanimi slovenskimi ustreznici. Ker naj črke iz našega črkopisa za nekatere glasove ne bi zadostovale, so se v zapisih imen v »našem latiničnem zapisu« (§ 1128) znašle črke ⟨ć⟩, ⟨ś⟩, ⟨ź⟩ za »mehke šumevce« in črka ⟨ü⟩, izposojene iz neslovenskih latiničnih pisav.

Pravopisna komisija je morala znova premisliti, kako obravnavati nečrkovne pisave ter seveda tudi zapis kitajskih imen ter prevzetih občnoimenskih besed in besednih zvez. Tako kot pri preglednicah drugih tujih jezikov je bilo sodelovanje med dvema strokama, slovenistično in sinološko, nujno. Obe sta opravili temeljit razmislek o preteklem normiranju (kodifikaciji), rabi in novi stvarnosti.

1. Preglednica za kitajsko pisavo je nastajala v 80. letih 20. stoletja in je bila predstavljena leta 1994 v knjigi *Slovenski pravopis. 1, Pravila*, tj. **pred uradnim začetkom sinologije** na Slovenskem leta 1995, ko so na Filozofski fakulteti v Ljubljani odprli Oddelek za azijske in afriške študije (danes Oddelek za azijske študije). Brez sprememb je bila objavljena v knjigi *Slovenski pravopis*, 2001. Omenjeno je, da se »uradni latinični prepis imenuje pinjin, med drugimi prepisi pa je najbolj razširjen angleški« (§ 1127). Ni popolnoma jasno, kaj naj bi pomenila razlaga, da je »/v/ prvi preglednici podan pinjinski, v drugi pa razlikovalni angleški latinični prepis« (§ 1127). Pod naslovom *Pinjin* se v § 1128 razvrščajo naslovi stolpcev preglednice, in sicer *Pisava* s črkami in črkovnimi sklopi, *Izgovor*, ki temelji na pinjinu, *Zgled* z domnevno angleškimi zapisi. Vzporedna preglednica *Slovenski ustrezniki* ima dva stolpca, naslovljena *Zapis in izgovor* ter *Zgled*. Nekaj zgledov je res nenavadnih:

- *Beijing* ima slovenski ustreznik *Bejdžing*, pod preglednico in v slovarju je v podomačeni obliki naveden *Peking* (eksonim);
- *Chang Jiang* ima slovenski ustreznik *Čáng Džjáng* (aloni v *Pravopisu* 8.0: [Modra reka](#), [Jangce](#) in [Jangcekjang](#)), v slovarju je *Jangcekjang* brez povezave s preglednico;
- *Shandong* ima slovenski ustreznik *Šandung* in sprva enako iztočnico v slovarju ter v SP 2003 popravljeno v *Šantung*, v § 1118 je med zgledi za pravilo, da »/t/udi zgodovinska lastna imena in poimenovanja pojmov in predmetov kulture in civilizacije vseh predkolumbovskih ljudstev pišemo po domače«, naveden eksonim *Šantung*;
- *Manzhou* ima slovenski ustreznik *Mandžov* (eksonim *Mandžurija*, ki je tudi v slovarju).

2. V rabi »naš latinični zapis« iz SP 2001 in 2003, § 1128, **ni zaživel**, ravno tako ne predlagani popis kitajskih zlogov s slovenskimi ustreznici.¹⁰ Pokazalo se je, da težava niso le izposojene črke (npr. *Džjangsú*, HP *Jiangsu*, *Ćingdáo*, HP *Qingdao*, *Déng Šjaopíng*, HP *Deng Xiaoping*) – nad ⟨ü⟩ je v podomačenem zapisu še ostrivec (npr. *Jǔnnan*) – ampak tudi neenotnosti v podomačenem pisanju, npr. črka ⟨i⟩ je v podomačenem zapisu ⟨j⟩ ali ⟨i⟩ (npr. *Lju/Liu*, HP *Liu*), črka ⟨u⟩ je ⟨v⟩ ali ⟨u⟩ (npr. *Kvogeng/Kuofeng* za pinjinski zapis *Guo-feng* za politika *Hua Guofenga*, nasproti *Gvidžov*, HP *Guizhou*), eksonim *Peking* je zapisan *Bejdžing* (HP *Beijing*). Preverjanje v korpusu *Gigafida 2.0* pokaže, da predlaganih zapisov ni, izjema so trije za *Gvidžov* in eden za *Lju*.

3. Informacije se širijo in iščejo po spletu, na katerem so kitajska imena vse pogosteje napisana v pinjinu.

4. V latiničnih pisavah tujih jezikov so črke (z ločevalnimi znamenji vred) in črkja ter posebne črke, ki jih slovenščina ne pozna, zato se mora o njihovem zapisu in izgovoru uporabnik pozanimati in upoštevati naše pravopisno-pravorečne zakonitosti.

5. Na zapis kitajskih besed in besednih zvez zmoremo gledati kot na zapis tujih jezikov iz latiničnih pisav, saj je izgovor črk in dvočrkij z drugačnim razmerjem grafem – fonem, kot smo ga vajeni v slovenščini, Slovencem vse manj tuj.

6. Odločitev za poslovenjeni (»fonetični«) zapis bi olajšala branje, otežila pa identifikacijo.

7. Preglednica je lahko zasnovana tako, kot bi bila kitajščina izvirno zapisana v latinici, preglednica vseh zlogov pa je dodatno informativna.

8. V izgovoru je treba, kolikor slovenščina prenese, upoštevati slušni vtis tujega jezika.

Premislek o vsem omenjenem, predvsem pa dejstvo, da se pinjin kot uradni latinični zapis omenja že v SP 2001, tam ponujeni slovenski ustrezniki pa niso uporabni in niso zaživel v rabi, je člane Pravopisne komisije pripeljal do sklepa, da je treba ugrizniti v kisló jabolko korenite spremembe in najti soglasje o prevzemanju med obema strokama. Načelna odločitev za pinjin v *Pravopisu 8.0* je bila le vrh ledene gore. Pod njo so se skrivale glasoslovne pasti in iskanje ustreznice za več kot 400 zlogov ter mestoma odločitve o branju po črki, saj kitajščina ne pozna razlik med zvonečimi in nezvonečimi nezvočniki {19} – ima samo nezvoneče –, črke v pinjinu pa so uporabljene za razlikovanje med zvonečimi nezvočniki (zapisanimi z ⟨b⟩, ⟨d⟩, ⟨g⟩) in pridihnjnimi glasovi (zapisanimi s ⟨p⟩, ⟨t⟩, ⟨k⟩). Precejšnje strokovne izzive, ki jih ne bi bilo, če bi bila objavljena le sprva načrtovana preglednica z nekaj več kot 400 zlogi {42}, je predstavljalo v osnovi preglednic za tuje jezike predvideno prepoznavanje položajev, v katerih se črkovni zapis razlikuje od glasovne uresničitve.

Izvirna kitajska pisava je v *Pravopisu 8.0* imenovana logografska pisava {1}, v kateri en glif oz. vizualna enota predstavlja morfem, ki je včasih obenem tudi beseda.

¹⁰ Kocjan Barle, Marta, 2003: [Odgovor na prispevek J. Toporišiča Z združenimi močmi nad novi Slovenski pravopis](#). *Slavistična revija*, 51/2. 193–199.

Razmerje med zapisom, pomenom in izgovorom je zelo kompleksno. Poleg tega se je jezik od nastanka pisave do danes občutno spremenil, kar še dodatno zaplete ustrezno poimenovanje. Zelo majhen delež pismenk je bil izvirno piktografske narave, kar pomeni, da se v pismenki prepozna abstraktna podoba zapisanega (npr. *človek, drevo, ptica, voda, dež*). Prav tako je manjši del pismenk nastal s povezovanjem več obstoječih gradnikov v nov pojem (npr. iz vizualno modificiranega zapisa *človek* in *drevo* nastane ena pismenka oz. vizualna enota s pomenom *počivati*). Določene pismenke so nastale z dodajanjem potez oz. črtic obstoječim (npr. *drevesu* poudarimo spodnji del, kar nadalje pomeni *izvor*), vendar je tudi teh pismenk zelo malo. Velika večina pismenk je zgrajena iz pomenskega in glasovnega dela, pri čemer ni mogoče vedeti, kaj pismenka točno pomeni, niti ne, kako se izgovori. Pismenka z gradnikom za *vodo* npr. nakaže, da je osnovni pomen te pismenke povezan z vodo, gradnik *drevo* pa prevzame glasovno vrednost, pri čemer nakaže, da gre za morfem, ki se glasi enako ali podobno kot morfem za *les* oz. *drevo*. V času klasične kitajščine je taka pismenka predstavljala zlog, morfem in besedo v enem, ker je bil jezik večinoma enozložen. V sodobni kitajščini predstavlja omenjena pismenka le morfem *umivati*, ki pa ni samostojna beseda. Povezovanje morfemov v besede je novo področje, ki presega okvir teh utemeljitev. Nekaj besed je še vedno enozložnih, večinoma pa so dolge dva do tri zloge, kar je zapisano z ustreznim številom pismenk, pri čemer te pismenke nosijo določene informacije o glasovni in pomenski podobi zapisanega. Kompleksnost tega vprašanja se v SP 2001 kaže tudi v nedosledni rabi izrazov, saj je kitajska pisava v § 1118 najprej označena kot *hieroglifska*, v § 1127 pa kot *ideografska*. Poleg tega je kitajska pisava pogosto tudi zmotno opisana kot *slikovna* ali *piktografska*.

Kitajske pismenke so prepisane v latinico po latinizacijskem sistemu, ki ga imenujemo pinjin (*Hanyu Pinyin*); v besedilu poglavja je zapisan s kratico HP. Pinjin so za standardno (mandarinsko) kitajščino ustvarjali kitajski jezikoslovci v petdesetih letih 20. stoletja, standardiziran pa je bil leta 1982 (ISO 7098) in je v OZN v rabi od leta 1986. Približan je pisnim sistemom zahodnoevropskih jezikov. V njem je rabljen osnovni latinični črkopis brez ⟨v⟩ in črka z ločevalnim znamenjem ⟨ü⟩ (26 črk), dodana so soglasniška dvočrkja ⟨ch⟩ za [č], ⟨sh⟩ za [š] in ⟨zh⟩ za [dž] ter ⟨ng⟩, ki ga v slovenščino dogovorno prevzemamo z dvema glasovoma [ng] in [nk]. Za natančnejši zapis so predvidena tudi ločevalna znamenja, ki pa se v lastnih imenih opuščajo. Raba opuščaja, ki nakazuje zev pred zlogi, ki se začenjajo na ⟨a⟩, ⟨e⟩ ali ⟨o⟩, je pojasnjena v členu 6.

Naglasno mesto

V SP 2001 je v § 1128 tako pravilo: »Naglas je na prvem zlogu, v podomačenih besedah pa večinoma na (pred)predzadnjem: *Péking, Nánking, Henán, Šánghaj, Séčuan*.« Zgled *Henán* se ne ujema s pravilom, saj je naglašen zadnji zlog, ravno tako ne kak zgled v preglednici (npr. *Džjangsú*).

Pravila v *Pravopisu 8.0* so natančnejša: praviloma je naglašen prvi zlog {8/1.}, kategorije, ki so vanje zajete, pa so našteje (dvozložni priimki, imena cesarjev in mitoloških bitij ter zemljepisna in stvarna imena); pojasnjene so dvonaglasnice pri večzložnih besedah {8/2.} ter naglas na zadnjem zlogu v rojstnih imenih {8/3.} in naglašenem *a* v črkovnem sklopu ⟨ao⟩ {8/4.}. V *Posebnostih* {9} sta dve vrsti izjem, in sicer zemljepisna imena na naglašen izglasni *-a*, npr. *Changsha* [čankšá] {9/1.} (v nasprotju s SP 2001 (§ 1128), v katerem je naglas na prvem zlogu: *Čángša*), in ime mitološkega bitja *Chang'e* [čangê] {9/2.}, obe soglasno sprejeti zaradi krovnih glasovno-črkovnih premen in pregibanja.

Samoglasniki

Večjih težav v prevzemanju samoglasnikov ni, a branja po samoglasniški črki, kakršnega smo vajeni v slovenščini, ni bilo mogoče uresničiti. Zato so v členu **11** navedene izgovorne posebnosti, ki so predstavljene tudi v obeh preglednicah **{17 in 42}**. Še najtežje je bilo najti soglasje med strokama pri zapisovanju izvirnega polglasnika s črko ⟨e⟩. Ker kitajščina ni osamljen pojav, smo zadrego rešili podobno kot v kakem drugem tujem jeziku: za knjižni jezik je predpisan izgovor po črki, tj. široki *e*, ki ustreza tudi sistemskemu pregibanju, strokovnjaki in poznavalci kitajščine pa se v knjižni slovenščini približajo slušnemu vtisu kitajskega polglasniškega izgovora. Naglašeni zlogi z izvirno polglasniškim izgovorom tako bolje ustrezajo ustroju slovenskega jezika, v nenaglašanih zlogih pa je slušni vtis širokega *e* zelo blizu nenaglašnemu polglasniku.

Soglasniki

Od izgovora po črki odstopajo štiri črke, glas [š] pa je zapisan s črko ⟨x⟩, ki smo jo sicer vajeni brati kot dva glasova [ks] **{15}**. Dvočrkja, uvrščena tudi v preglednico, so ⟨ch⟩, ⟨sh⟩ in ⟨zh⟩, od katerih je manj običajno dvočrkje ⟨zh⟩ z izgovorom [dž]. Dvočrkje ⟨ng⟩ izgovarjamo po slovensko **{16}**.

Ker mehkih šumevcev iz tujih jezikov na splošno ne sprejemamo, smo morali dopustiti določeno mero prekrivnosti med trojicami zlogov ⟨che⟩, ⟨chi⟩, ⟨qi⟩, podobno tudi ⟨she⟩, ⟨shi⟩, ⟨xi⟩ ter ⟨zhe⟩, ⟨zhi⟩, ⟨ji⟩. Po glasovni vrednosti bi se izvirnemu izgovoru najbolj približali z združitvijo ⟨che⟩ in ⟨chi⟩ v [čə] oz. [čê], pri čemer bi zapisu ⟨qi⟩ pripisali izgovor [či]. Zaradi vizualne povezave med črko ⟨i⟩ in slovenskim glasom [i] smo mejnico potegnili med ⟨che⟩ [čê] na eni strani ter ⟨chi⟩ in ⟨qi⟩ [či] na drugi strani. Dodaten razlog za to rešitev je tudi v komplementarni distribuciji trdih in mehkih šumevcev v kitajskih zlogih, zaradi česar jih lahko razumemo kot foneme ali alofone.

Pregibanje

V izglasnem črkovnem sklopu -⟨ao⟩ imamo *o* za končnico. V členu **9** je pojasnjena razlika med kitajskim zlogom, ki je v kitajščini dvoglasnik -[áu] (*Mao* [máu]), v slovenščini pa sta zaradi prevzemanja sklopa ⟨ao⟩ po črki to dva zloga -[á.o] (*Mao* [má.o]). Pregibanje **{36}** tako lahko sledi že uveljavljenemu *Mao*, rod. *Maa*, svoj. prid. *Maov*. Če bi želeli upoštevati izvirni izgovor, bi bilo videti takole: *Mao* *[máu], rod. **Maoa* [máva], svoj. prid. **Maoov* [mávov-].

Na koncu poglavja sta dodani dve prilogi, in sicer Preglednica vseh zlogov **{42}**, razvrščenih po abecedi, ki ponuja še dodaten pogled na slovenjenje pinjinskega zapisa, in Pretvornik med zapisom in izgovorom osebnih in zemljepisnih imen **{43}**, s katerim si je mogoče pomagati tudi pri imenih, ki v *Pravopis 8.0* niso vključena.

KOREJŠČINA*Chikako Shigemori Bučar, Eva Vučkovič*

V *Slovenskem pravopisu* 2001 ni bilo pravil za prevzemanje lastnih imen iz korejščine, kar se je izkazalo kot problem že ob XXIII. zimskih olimpijskih igrah v Pjongčangu.

Zapis korejskih besed v latinici temelji na sistemu *Revised Romanization* (RR), ki ga je razvila Državna akademija za korejski jezik. Preden je sistem RR prišel v rabo, so drugod, predvsem v anglofonskih državah, že razvijali svoje smernice za zapisovanje korejskih besed. Nastal je McCune-Reischauerjev sistem (MR), svojo transliteracijo je razvila Univerza Yale in drugi; danes naj bi obstajalo več kot 20 načinov zapisa korejskih imen v latinici.

Različni načini zapisovanja so vplivali predvsem na zapisovanje (osebnih) lastnih imen. Nosilec imena se je ponavadi sam odločil, kako bo svoje ime zapisal v latinici. Zato še danes velja, da se pri zapisovanju imen upošteva željo nosilca imena. Obstaja kar nekaj posebnosti pri zapisovanju lastnih imen, glavne med njimi so omenjene v členu **21**.

Pri zemljepisnih imenih ni posebnosti, saj je Južna Koreja ob uvedbi RR poenotila zapis imen mest in krajev.

V korejščini je 40 fonemov: 21 samoglasnikov, od teh je 10 enoglasnikov in 11 dvoglasnikov, ter 19 soglasnikov. Potrebne prilagoditve smo naredili pri izgovoru nekaterih glasov. Pri soglasnikih so bile prilagoditve potrebne pri izgovarjavi t. i. krepkih glasov, ki jih v slovenščini ne poznamo. Po sistemu RR jih zapisujemo kot podvojene črke, in sicer ⟨jj⟩, ⟨kk⟩, ⟨pp⟩, ⟨ss⟩ in ⟨tt⟩, v slovenščini jih izgovarjamo enojno **{15}**. Poleg tega smo prilagodili izgovarjanje mehkončnega nosnika [ŋ], ki je zapisan z dvočrkjem ⟨ng⟩ in ga prevzemamo z dvema glasovoma [ng] **{15}**. Prilagoditev je bila potrebna tudi pri izgovarjanju samoglasnika, zapisanega s črko ⟨ü⟩, ki ga v slovenščini izgovarjamo kot [u] **{11}**.

Pri rešitvah za korejski jezik so sodelovali tudi Chang Minyoung, Ryu Hyeonsook in Kang Byoung Yoong. Pravila sta ob perečih primerih izpopolnjevali tudi Eva Vučkovič in Maša Žbogar.

LATINŠČINA

Marta Kocjan Barle

Latinščina je kljub dolgi tradiciji prevzemanja in prilagajanja slovenščini v *Pravopisu 8.0* predstavljena in opisana podrobneje, saj danes ni več toliko poznavalcev tega klasičnega jezika kot v preteklosti, se pa uporabniki z njo še vedno pogosto srečujejo predvsem med šolanjem in pisanjem ter izbirajo med do zdaj ponujenimi možnostmi, ki so si včasih, sistemsko gledano, nasprotujoče.

V splošnih pravilih za prevzemanje imen iz »grško-rimskega sveta« je v SP 2001 zapisano, da imena podomačujemo (§ 173), v podrobnejših pravilih za prevzemanje iz latinščine (§ 1073) pa najdemo tudi občnoimenske podomačene besede, ob teh pa tudi grška imena (najverjetneje tista, za katera velja, da smo jih prevzeli prek latinščine), npr. *Ájshil* (gr. *Aischylos*), *Féb/Fébus* (lat. *Phoebus*, gr. *Phoibos*), *Tísba* (gr. *Thisbe*) in *Likúrg/Likúrgus* (gr. *Lykourgos*), ki so – prevzeta iz grščine – *Fojb*, *Tizba* in *Likurg*. O naglasu v latinščini je povedano samo to, da »/b/esele grškega izvora naglašujemo po latinsko, če so prevzete prek latinščine«. Podrobnejših pravil jezikoslovci v osemdesetih letih, ko so torej nastajala ta pravila, niso potrebovali. Pregled pravopisnih pravil in imen v slovarskem delu SP 2001 je pokazal tudi druge neusklajenosti, in sicer: zapisi podomačenih oblik se ne ujemajo povsod, npr. v § 1073 je samo *Aétij*, v slovarju je za oznako tudi nepodomačeni zapis *Aétius*. Prevzemanje v slovarskem delu ni sistemsko urejeno, npr. nekatera imena so brez neprednostnih dvojnic (npr. *Deoklicijan*, *Hadrijan*, *Avrelij*), druga uvaja oznaka *tudi* kot neprednostno dvojnico, npr. za končaj -{us} *Katúl* *tudi* *Katúlus*, *Lukán* *tudi* *Lukánus*, *Rómul* *tudi* *Rómulus*, za končaj -{ius} *Flávij* *tudi* *Flavius*, *Plínij* *tudi* *Plínus*, za končaj -{tius}, npr. *Horácij* *tudi* *Horácus*.

Načelno so pravila iz SP 2001 tudi v *Pravopisu 8.0* ohranjena, vendar so tudi ustaljeni vzorci predstavljeni z mehanizmi, ki uporabniku pomagajo razumeti predlagane načine, ki večinoma sledijo ustaljeni rabi.

- (1) Latinska imena pisno podomačujemo, podomačitev temelji na **poklasičnem** izgovoru. Uporabniku je predstavljen vzorec za pisno podomačevanje {20} in podomačevanje končaje – to tudi s posebno preglednico, posebej za moški {26} in ženski spol ({28} ter za občne besede. Opisano je, v katerih položajih izvirne končaje opuščamo oz. zamenjujemo.¹¹
- (2) Pisne **imenovalniške dvojnice** iz SP 2001 (§ 1073 ali slovarski del) v *Pravopisu 8.0* niso enakovredne, npr. *Plávt/Plavtus* je *Plavt* (končaj -{us}), *Lélij/Lélius* je *Lelij* (končaj -{ius}). Ohranile so se nekatere na latinskem imenovalniku temelječe oblike k sistemskim oblikam iz latinskega rodilnika, npr. *Cicero* [cícer] nasproti *Ciceron* {8}, ter redko rabljene, v katerih latinski končaj ni preprosto odpahnjjen, ampak se pred izglasni zvočnik v poslovenjeni obliki vrine <e>, izgovorjen kot polglasnik.
- (3) Pozornost je namenjena nekaterim oblikam, ki jih ohranjajo zlasti **poznavalci klasičnih jezikov** in ki so se ohranile. V členu 27/3. sta omenjena zgleda *Velabrum* in *Vertumnus*, katerih rodilnik je za klasične filologe enak kot v poslovenjeni obliki: *Velaber* (ne **Velabr*), rod. *Velabra* in

¹¹ Preglednice in predlogi za podomačene zapise temeljijo na knjigi Bronislave Aubelj *Antična imena po slovensko* (Modrijan, Ljubljana, 1997), članku Marte Kocjan Barle *Sklanjanje starogrških in latinskih imen moškega spola po prvi sklanjatvi* (*Keria*, letnik XVIII, številka 1, Ljubljana, 2016, str. 97–115) in dogovoru s klasično filologinjo dr. Jernejo Kavčič, tudi recenzentko pravil, za prevzemanje iz latinščine.

Vertumen (ne **Vertumn*), rod. **Vertumna**. V slogovnih napotkih (v členih **9** in **32**) je tudi pojasnjeno, v čem so razlike med sistemskimi poslovenjenimi oblikami in oblikami, ki so blizu poznavalcem klasičnih jezikov in jih tu uveljavljajo bodisi pri rabi nekaterih oblik (**skripta**, **frikativa**) bodisi pri pregibanju v skladu z latinskimi pravili (**Ciceron**).

NIZOZEMŠČINA

Anita Srebnik

Nizozemščina – tripartitni standardni jezik

Nizozemščina je uradni jezik na Nizozemskem, v Belgiji (v njenem severnem delu Flandriji), v Surinamu ter na karibskih otokih Aruba, Curaçao in Sint-Maarten, ki so del Kraljevine Nizozemske.

Iz geografske razširjenosti nizozemščine izhaja, da poznamo danes tri različice standardnega jezika: **nizozemsko**, **belgijsko** in **surinamsko** nizozemščino. Flamščina je drugo poimenovanje za nizozemščino v Flandriji, medtem ko v južnem delu Belgije, v Valoniji, govorijo francoščino.

Za spremljanje in opis standardne nizozemščine skrbi Nizozemska jezikovna unija (*Nederlandse Taalunie*), medvladni organ nizozemske, flamske in surinamske vlade. Ta določa pravopisna pravila, svetuje pa tudi glede slovnice in izbire besed. Vendar ti nasveti nimajo pravne podlage.

Razlike med nizozemščino na Nizozemskem in v Belgiji so tesno povezane z zgodovino teh dežel. Nekdaj je bila nizozemščina v Belgiji prežeta s številnimi narečji in besedami, prevzetimi iz francoščine. V 20. stoletju se je v Flandriji vse bolj poudarjala skrb za jezik, prizadevali so si za popolno uskladitev z nizozemščino na Nizozemskem, saj je imela ta različica večji ugled. Danes je belgijska različica enakovreden del t. i. **tripartitnega standardnega jezika**. Uporablja se na primer na radiu in televiziji. V drugih sporazumevalnih položajih uporaba standardnega jezika ni povsem samoumevna. V Belgiji se v vsakdanjem življenju najpogosteje uporablja vmesna različica (*tussentaal*), ki je mešanica narečij in belgijske različice standardne nizozemščine. Ne gre za enoten jezik, zaznamujejo ga regionalne razlike in individualne razlike med njenimi govorniki. Zato je odnos med standardno nizozemščino in vmesno različico zapleten.

V slovnici v glavnem ne opažamo velikih razlik med belgijsko in nizozemsko različico. V besedišču so razlike večje: v eni od različic se uporabljajo besede ali besedne zveze, ki jih druga ne pozna, včasih uporabljata obe različici eno in isto besedo na različne načine, z drugačno slogovno vrednostjo ali v drugačnem pomenu. To lahko privede do nesporazumov.

Razlike v izgovoru

Belgijska in nizozemska nizozemščina se razlikujeta pri izgovoru nekaterih soglasnikov, samoglasnikov in dvoglasnikov. Imena so tudi različno naglašena ali pa se v izgovoru pojavljajo drobne razlike, ki jih je pogosto težko opredeliti. Opazna je razlika v izgovoru pripornika [ɣ], zapisanega s črko ⟨g⟩, ki ga na Nizozemskem izgovarjajo bolj »trdo«, v Belgiji pa bolj »mehko«.

Prav tako je opazna razlika v izgovoru dolgih samoglasnikov *e* in *o*, ki ju na Nizozemskem pogosto v večji ali manjši meri izgovarjajo dvoglasniško, v Belgiji pa ne. Pri nekaterih lastnih imenih v Belgiji ohranjajo francosko izgovorjavo, na Nizozemskem pa jo prilagajajo, npr. **Gerard** (belg. [žerár], niz. [gérart]), **Jos** (belg. [žós], niz. [jós]), **Robert** (belg. [robêr], niz. [robêrt]).

Različen izgovor samoglasnikov in naglašenost zlogov se, na primer, kaže v izgovoru **Oostende** (belg. [os-tén-de], niz. [oʊs-tén-de]).

Ločevalna znamenja

Ločevalnih znamenj v nizozemščini ne zapisujemo, izjema so krativec, ostrivec in strešica nad črko ⟨e⟩ v besedah francoskega izvora: *Liège* [ljež], *Fontaine-l'Évêque* [fotenlevék], *Chièvres* [šévře], *Máxima* [máksima]. Pri prevzemanju v slovenščino ta naglasna znamenja ohranjamo.

Opuščaj v lastnih imenih

V nekaterih imenih se breznaglasnice (klitike) pišejo z opuščajem, skupaj z besedo in z malo začetnico: *'s-Gravenhage* [zgrávenhage], *'s-Hertogenbosch* [sertógenbos]. Za nekatera pogosta zemljepisna imena se je predvsem v pogovorni (neformalni) nizozemščini ustalila okrajšana oblika, zapisana z opuščajem, npr. *A'dam* za *Amsterdam*, *R'dam* za *Rotterdam*. Pri prevzemanju v slovenščino takšne zapise ohranjamo.

Razmerje med črko in glasom

V nizozemščini razmerje med črko in glasom ni povsem prekrivno, saj ima nizozemska pisava 26 črk (ki jih dopolnjuje z dvočrkjem ⟨ij IJ⟩), glasov pa je približno 40. O nekaterih glasovih še razpravljajo, zato njihovo število ni povsem natančno opredeljeno.¹²

Črka ⟨g⟩ se v nizozemščini uporablja za zveneči pripornik [ɣ], ki ga v slovenščini nimamo, zato se izgovarja po črki kot [g], npr. *Gent* [gént], *Gelderland* [gélderland-], *Limburg* [límburg-], *Gijs* [gêjs], *Godfried* [gótfrit].

Dvočrkje ⟨ch⟩ se v nizozemščini uporablja za fonem /x/, ki je nezvoneči ustreznik fonema /ɣ/ in ga v slovenščini nimamo, zato se izgovarja kot [h], npr. *Mechelen* [méheleən], *Utrecht* [útreht], *Jochem* [jóhem].

Dvočrkje ⟨ij⟩ v nekaterih primerih zaznamuje eno samo črko. Takrat obe črki, kadar stojita na začetku lastnega imena, pišemo z veliko začetnico, npr. *IJ* (ime reke), *IJmuiden*, *IJsselstein*. V križankah jima je pogosto dodeljen le en kvadrateg. V nekaterih priročnikih in telefonskih imenikih na področjih, kjer uporabljajo nizozemščino, so imena, ki se začenjajo z ⟨ij⟩, uvrščena pod črko ⟨y⟩. V večini nizozemskih slovarjev to dvočrkje ne tvori posebne črke.

Polglasnik v izglasjih. Vsa izglasja na -e ter na -en, -el in -er se v nizozemščini izgovarjajo s polglasnikom, tako na koncu samostalnikov kakor tudi drugih besednih vrst. To velja tudi za lastna imena. V slovenščino polglasnika v končnem položaju ne prevzemamo, temveč ga izgovarjamo kot [e], npr. *Marijke* [marejke]; v končajih -⟨en⟩, -⟨el⟩, ponekod tudi -⟨er⟩, pa ga prevzemamo kot polglasnik, npr. *Pieter* [pitər], *Leiden* [lejdən], *Antwerpen* [antverpən].

Izgovarjava nizozemskega **dvoglasnika ⟨ui⟩** slovenskim govorcem predstavlja največjo težavo. V nizozemščini ga izgovarjamo kot [œy]. Ker v slovenščini nimamo glasu /œ/, ga podomačimo z njemu najbližjim glasom [a] in tako dvoglasnik izgovorimo kot [aj]. Gl. člen 13. **⟨ui⟩** se v nekaterih imenih lahko zapiše tudi kot **⟨uy⟩**, npr. *Cuypers* [kájpers].

¹² V Belgiji ni natančno določeno, kateri fonemi spadajo v standardno belgijsko različico, ali gre morda za vmesno različico (*tussentaal*) ali pa narečje.

Črkovni sklop ⟨sch⟩. Slovenski govorci pod vplivom nemščine nizozemski sklop ⟨sch⟩ pogosto izgovarjajo kot [š]. Na začetku in sredi besed se izgovarja kot [sh] (npr. *Schipper* [shípər], *Leidschendam* [lejdshendám], *Schiphol* [shípol]), na koncu besede (npr. v sklopu -*bosch*) pa kot [s]: *Biesbosch* [bísbɔs].

Fonem /š/ v nizozemščini zapisujemo s ⟨sj⟩, npr. *Sjoerd* [šúrd-], *Sjoukje* [šáukje].

Abecedno razvrščanje lastnih imen s predimki v Belgiji in na Nizozemskem

Pri abecednem razvrščanju lastnih imen je nekaj razlik. V Belgiji so predimki *de*, *van* ter *van de*, *van der* sestavni del priimka in se v glavnem pišejo z veliko začetnico. V abecednih seznamih so razvrščeni po predimku. Npr. *Pieter Van der Meulen* je uvrščen pod črko V, kot tudi *Jan Vanden/Van den Broek*. Na Nizozemskem se predimki pišejo v glavnem z malo začetnico, priimki pa so abecedno razvrščeni po glavni besedi, npr. *Pieter van der Meulen* je uvrščen pod črko M, *Jan van den Broek* pa pod črko B.¹³

¹³ Abecedna razvrstitev priimkov s predimki v slovenskih delih ni odvisna od tega, ali so ti zapisani z malo ali veliko začetnico, temveč od njihove stičnosti oz. nestičnosti z imenom. O tej zadregi je pred desetletjem pisal Peter Weiss v prispevku z naslovom »Uvrščanje priimkov s predimki v enciklopedična in slovarska dela« (1993/94: Pravopisna premišljanja. *Slava*. 18–29). Njegova napotila izhajajo iz dveh izhodiščnih misli: (1) imena s predimki delimo na tiste z **neločljivim** in druge z **ločljivim** predimkom; (2) pri ugotavljanju, v katero skupino sodi konkretno ime, si pomagamo s **svojilnim pridevnikom** (*Beethovnova simfonija* in *van Goghovo delo*).

NORVEŠČINA

Igor Kafol

Posebnost norveščine je, da ima dve knjižni obliki – *bokmål* ('knjižni jezik'), ki ga sicer uporablja velika večina prebivalstva, in *nynorsk* ('nova norveščina'); obe obliki sta enakopravni in obeh se otroci naučijo v šoli. Ob osamosvojitvi od Danske v 19. stoletju je še bila na Norveškem v knjižni rabi danščina. Eden od jezikov nove države – *bokmål* – temelji na danščini, kot se je govorila v urbanem okolju Norveške, drugi – *nynorsk* – pa na ruralnih narečjih predvsem zahodne in osrednje Norveške. Slednji je ob svoji zasnovi stremel k čim večji oddaljenosti od danščine v prepričanju, da podeželski govori najbolj ohranjajo »norveško« drugačnost. Norvežanom ni uspelo uveljaviti enotne knjižne norme, kljub večkratnim poznejšim poskusom, da bi se obe obliki približali in v končni fazi tudi združili. Zaradi premočnega nasprotovanja poenotenju privrženec obeh norm so vsaj od šestdesetih let 20. stoletja dalje opuščeni vsi poskusi vzpostavitve enotne norveške knjižne norme. Preglednica upošteva najbolj razširjeni *bokmål* in njegovo izgovarjavo v Oslu z okolico.

Norveška pisava {1} relativno dobro predstavlja dejansko izgovarjavo, vendar ima številne posebnosti {10}, npr. črka ⟨o⟩ se izgovarja [o] ali [u], črka ⟨e⟩ se izgovarja [e] ali [ə], ohranja se posebna črka ⟨æ⟩, (ki je izvirno označevala zelo širok [æ]), čeprav je njen izgovor danes sovpadel z ⟨e⟩.

Čeprav ima norveščina v primerjavi s slovenščino precej drugačen samoglasniški sistem, slovenjenje imen ne predstavlja večjih težav, razen pri črki ⟨o⟩, ki se lahko (včasih tudi nepredvidljivo) izgovarja kot [o] ali [u] {10/3.}. Pogost polglasniški izgovor črke ⟨e⟩ v norveščini, kadar ni naglašena, slovenimo večinoma kot [e] {10/1., 2.}. Samoglasnik, zapisan s črko ⟨y⟩, je v norveščini glas [y], podoben prekmurskemu [ü] {10/4.}, samoglasnik, zapisan s črko ⟨u⟩, pa je v jezikih sveta relativno redek glas [ʉ], zaokrožen visok samoglasnik med [y] in [u], v slovenščino ga prevzemamo kot [u].

Norveščina pozna retrofleksne soglasnike, ki so praviloma nastali iz zveze s predhodnim [r]-jem, ki je naknadno izpadel. Retrofleksne soglasnike, zapisane z ⟨rl⟩, ⟨rn⟩, ⟨rt⟩ in ⟨rd⟩, prevzemamo kot slovenske navadne [l], [n], [t] in [d] (vendar ⟨rd⟩ lahko označuje tudi zvezo z nemim ⟨d⟩ in se takrat prevzema kot [r] {17}). Retrofleksni glas [ʂ], zapisan z ⟨rs⟩, ⟨sj⟩, ⟨skj⟩ ali ⟨sk⟩ pred ⟨i⟩, ⟨y⟩ in ⟨ei⟩, pa prevzemamo kot [š], saj je temu slovenskemu glasu najbližji {17, 18}.

Pravila in preglednica so v primerjavi s SP 2001 (§ 1103) precej bolj izdelani, dopolnjeni, mestoma tudi spremenjeni.

ŠVEDŠČINA*Mita Gustinčič Pahor*

Švedska pisava srednje dobro predstavlja dejansko izgovarjavo švedščine. Osnovni latinični črkopis, v katerem je 26 črk, dopolnjujejo tri črke z ločevalnimi znamenji, ki jih najdemo na koncu švedske abecede (⟨å⟩, ⟨ä⟩, ⟨ö⟩) **{1}**. Švedščina pozna tudi veliko dvočrkij in tričrkij, ki se v slovenščini večinoma izgovarjajo z glasom [š].

Pravila in preglednica so v primerjavi s SP 2001 (§ 1104) razširjeni in dopolnjeni. Spremenjena je podomačitev izgovora črke ⟨k⟩ in dvočrkja ⟨sk⟩ pred švedskimi sprednjimi samoglasniki, zapisanimi s črkami ⟨i⟩, ⟨y⟩, ⟨e⟩, ⟨ä⟩ in ⟨ö⟩, dvočrkji ⟨kj⟩, ⟨sj⟩, ⟨tj⟩ in ⟨xj⟩ ter tričrkji ⟨skj⟩, ⟨ssj⟩ in ⟨stj⟩. Namesto izgovora [č] predlagamo izgovor [š], saj ta glas bolje odraža dejansko glasovno podobo v švedščini (šved. [ç]). Izgovor s [č] oz. v švedščini s fonemom /^hç/ je bolj značilen za finsko švedščino, tj. različico, ki jo govori švedska manjšina na Finskem.

V švedščini lahko črki ⟨g⟩ in ⟨j⟩ v določenih položajih (v občnoimenski leksiki), soglasniška dvočrkja ⟨sj⟩, ⟨sk⟩ (pred sprednjimi samoglasniki), ⟨ti⟩, ⟨ch⟩, ⟨ge⟩, ⟨si⟩ in ⟨xj⟩ ter tričrkja ⟨skj⟩, ⟨sti⟩, ⟨stj⟩ in ⟨ssi⟩ izgovarjamo na dva načina: z mehkonebnim nezvenečim nezvočnikom [ŋ] ali retrofleksnim nezvenečim nezvočnikom [ʃ]. Slovenščina nobenega od njiju ne pozna, predlagamo pa izgovor [š], ki je razmeroma blizu alofonu [ʃ] **{20}**.

Z glasom [š] prevzemamo tudi švedski [ç], ki ga, kot je bilo omenjeno zgoraj, v švedščini zapisujemo s črko ⟨k⟩ **{15/3.}**, dvočrkjem ⟨sk⟩ **{20}** pred sprednjimi švedskimi samoglasniki, zapisanimi s črkami ⟨i⟩, ⟨y⟩, ⟨e⟩, ⟨ä⟩ in ⟨ö⟩, ter z dvočrkjema ⟨kj⟩ in ⟨tj⟩ **{20}**.

Pravila ne omenjajo švedskih glasov [d], [l], [ɳ], [ʃ] in [t], ki jih ponazarjajo dvočrkja ⟨rd⟩, ⟨rl⟩, ⟨rn⟩, ⟨rs⟩ in ⟨rt⟩, ker za slovenščino niso relevantni. Kombinacije teh soglasnikov beremo po črki.

Pri samoglasnikih **{9}** je morda izziv ugotoviti, ali naglašeno črko ⟨o⟩ izgovarjamo kot [u] ali [o]. Splošno pravilo, ki ima sicer tudi izjeme, pravi: če črki ⟨o⟩ sledi en soglasnik, jo beremo kot [u]. Če črki ⟨o⟩ sledita dva soglasnika ali podvojena črka, jo beremo kot [o].

Za slovenskega uporabnika je morda dodaten izziv tudi določiti, ali ima beseda naglas na enem zlogu ali na dveh **{5}**. V švedščini imajo vse zloženke dva naglasa. Lahko gre tudi za zelo kratke besede, npr. **Uttö**. V takšnih primerih pri slovenskem izgovoru naglasimo samo prvi del izvirne zloženke, npr. [úte].

Komentarji k javni razpravi maja 2024

BOLGARŠČINA

Helena Dobrovoljc

Pravila za prevzemanje bolgarskih imen so bila slovenski javnosti predstavljena prvič s *Slovenskim pravopisom* iz leta 1950, v katerem je zapisano, da »pri prepisovanju bolgarske cirilice opuščamo nemi ъ na koncu besed: *Plovdiv, Vazov, Pleven, Belogradcik, Gerov, Elin-Pelin* itd.« (§ 57). Pravila so bila očitno namenjena poznavalcem bolgarske cirilice, saj je bila v pravilih sporočena le odločitev, kako ravnati v morda dvomnem primeru v izglasju, ki je pomembno zlasti za dobro včlenitev imena v slovenski skladenjski sistem. Že v naslednjem pravopisu (1962) so pravila izpopolnjena in boljše ponazorjena s sopostavljenimi ciriličnimi in latiničnimi zapisi, vsebinsko pa so podana osnova prevzemalna pravila, npr.

- »bolgarski trdi polglasnik ъ pišemo z *a*: Гълъбина *Galabina*, Дъбник *Dabnik*, Кънчев *Kančev*«;
- upoštevamo bolgarski izgovor polglasnika ob *r* in *l*, npr. »zvezo ър in ръ med soglasniki pišemo samo z *r*: Търново *Trnovo*, Кръстев *Krstev*«, »podobno tudi zvezo ъл: Вълко *Vlko*«;
- »končni -ър na koncu besede pišemo -*er*: Димитър *Dimiter*, Искър *Isker*«.

Ta pravila je v veliki meri nespremenjena sprejel tudi *Slovenski pravopis* 2001 (dalje SP 2001), v katerem se kot latinični ustreznik trdega polglasnika pojavi nov latinični znak ⟨ǎ⟩ (*Gǎlǎbina, Tǎrnovo, Krǎstev, Vǎlko*), za katerega se predvideva bodisi tipografska zamenjava bodisi podomačitev z *a* (*Galabina*), razen ob *r* (*Trnovo, Krstev, Vlko*). V pravilih ni zarisane ločnice med prečrkovanjem in domačenjem, saj so nekateri pojavi že v poglavju »Prečrkovanje« opisani, kot da bi bili podomačeni ali zamenjani s črko, dostopnejšo na vseh pisnih napravah. (Gl. § 1112.)

V prevzemalni preglednici *Pravopisa* 8.0 je zato izrecno poudarjeno, da se bolgarska imena v slovenščino prevzema neposredno iz bolgarščine, zato imen ne prevzemamo z latiničnimi črkami, ki jih v slovenski latinici nimamo {4}. Poudarjeno je tudi, da se podomačena imena ne razlikujejo od prečrkovanih {3}. Zaradi pogostih napak je predstavljen tudi transliteracijski ključ, ki narekuje zapis bolgarskih imen v mednarodnih uradnih dokumentih in je usklajen s predpisi Zakona o prečrkovanju Republike Bolgarije. Tovrstnega načina prepisa (zlasti šumevcev) pri prevzemanju bolgarskih lastnih imen v slovenščino ne uporabljam {5}.

Novosti in dopolnitve glede na SP 2001 so naslednje:

- bolgarski trdi polglasnik se vedno prečrkuje z *a*: Aglen [aglén] (bolg. Ъглен), Magliž [maglíž-] (bolg. Мъглиж), Aleksandar [aleksándar] (bolg. Александър), Valkov [válkov-] (bolg. Вълков), razen ob *r* v medsglasniškem položaju (Vršec [vəršéc] (bolg. Вършец), Trn [tərn/təran] (bolg. Трън));
- v sklopu ⟨ie⟩ – ⟨ie⟩ za soglasnikom *r* črko ⟨и⟩ izgovarjamo kot [j], npr. Pomorje [pomórje] (bolg. Поморие), Ludogorje [ludogórje] (bolg. Лудогорие).
- zeva ne zapiramo, če je črka ⟨и⟩ – ⟨i⟩ v samoglasniškem črkovnem sklopu na drugem mestu, npr. Seizov [seízov-] (bolg. Сеизов);
- v imenih s črkovnim sklopom ⟨ee⟩ – ⟨ee⟩ protizevni *j* izjemoma izgovarjamo, ne pa tudi pišemo, npr. Andreev [andrêjev-] (bolg. Андреев).

Iz sklopa prevzemalnih načel {15–38} je razvidno, da v slovenščini ni veliko besed, ki bi jih prevzeli iz bolgarščine, redki so tudi kulturno specifični izrazi. Pri prevzemanju lastnih imen zgodovinskih osebnosti ravnamo enako kot pri drugih jezikih, splošnim pravilom sledimo tudi pri redkih eksonimih.

Za uporabnika bolj zanimiva je predstavitev pregibanja bolgarskih značilnih imen, kjer je opozorjeno na:

- pridevniško sklanjanje posamostaljenih izpridevniških imen tipa **Kovački** in samostalniško sklanjanje imen z obrazili *-ov, -in* (**Vigenin**);
- krajšanje osnove zaradi neobstojnega *a* (**Dimitar**) ali *e* (**Smilec**);
- daljšanje osnove s *t* pri hipokorističnih oblikah imen (**Goce**);
- daljšanje osnove z *j* (**Djuni**, **Veždi**, **Velizar**).

BOSANŠČINA

Helena Dobrovoljc

Pravila za prevzemanje iz bosanskega jezika, ki je uradni jezik v Bosni in Hercegovini, v Črni gori (poleg hrvaščine in srbsčine) ter priznan manjšinski jezik v Severni Makedoniji, Srbiji in na Kosovu, so v slovenski pravopisni priročnik vključena prvič. V *Pravopisu 8.0* je bila sprejeta odločitev, da se vse jezike, ki so bili s prevzemalnimi pravili opisani v SP 2001 (§ 1075) v poglavju »Srbska oz. hrvaška pisava«, obravnava v samostojnih poglavjih, saj je bistveno predstaviti ne le prevzemalna pravila z vidika domačenja glasovja in naglasa, temveč tudi nabor imen, ki so značilna za vsako državo in jezikovno okolje.

V pravilih so predstavljena nekatera za bosanski jezik specifična dejstva, kot je to, da se bosanski jezik zapisuje tako v latinici kot v cirilici, nekdanj pa se je tudi v bosančici in arabici (bosanska različica cirilične in arabske pisave) {1}.

Ob predstavitvi posebnosti naglaševanja se v primerjavi s hrvaščino in srbsčino v pravilih za bosanski jezik navajajo značilna imena s tega območja, ki so slovensko govorečim predstavljena prvič {5–6}, npr.

- uveljavitev slovenščini bližje naglasne variante (*Merima* [mêrima]) ali dvojnice (*Bihać* [bíhać] in *Bihac* [bihác]);
- predstavitev enakopisnih imen, pri katerih se moška varianta razlikuje od ženske (*Sadija* [sádija] m proti *Sadija* ž [sadija]).

Bosanska latinična pisava se ne razlikuje od hrvaške, zato pri prevzemanju v slovenščino upoštevamo enotna načela za oba jezika, da imena sicer zapisujemo tako, kot jih pišejo v izvirnem jeziku, glasove, ki jih označujejo nekatere črke, ki jih v slovenščini nimamo, npr. črki *ć* in *đ* ter dvočrkji *lj* in *nj*, pa nadomeščamo s slovenskimi, npr.

1. mehki *ć*, zapisan s črko ⟨ć⟩, v slovenščino prevzemamo kot [č] (*Selimović* [selímovič]);
2. mehki *dž*, zapisan s črko ⟨đ⟩, redko z dvočrkjem ⟨dj⟩, v slovenščino prevzemamo kot [dž] (*Nidara* [nídžara]);
3. dvočrkji ⟨nj⟩ in ⟨lj⟩ označujeta v bosanščini en glas, v slovenščini pa ju izgovarjamo položajno različno, in sicer
 - kot en glas, ki je v izglasju ali pred soglasniki mehčan, otrdel ali podaljšan (*Sandalj* [sándal’/sándal], *Počitelj* [póčitel’/póčitel]);
 - kot zveza dveh glasov, in sicer zvočniških jezičnika *l* oz. nosnika *n* ter drsnika *j*, ki ju izgovarjamo pred samoglasniki (rod. *Sandalja* [sándalja], rod. *Počitelja* [póčitelja]).

V poglavju, v katerem so opisana prevzemalna načela {15–22}, katerih stalnica je, da naj bi občne besede prevajali, kulturno specifične izraze, ki so deloma neprevedljivi ali pa že ustaljeni v slovenščini, pa uporabljali po enakih načelih kot tuja lastna imena, ki ostajajo nespremenjena, so vendarle izpostavljene nekatere specifike imen z obravnavanega območja, in sicer

- vezaj med imenom in nekdanjim turškim nazivom *aga*, *baša*, *hodža*, *paša* ... se pri prevzemanju ohranja, sklanja pa se le druga sestavina;
- če je ime zapisano za nazivom in brez vezaja, se v bosanskem jeziku ne spremeni, v slovenščini pa se pregiba enako kot drugi nazivi (*gospod*, *oče*, *doktor*).

V pravopisu so prvič predstavljena pravila za podomačevanje bosansko-hercegovskih upravnih enot (kantonov) {23}.

Opozorjeno je tudi na posebnost {24} pri tvorbi pridevnika iz imena **Bosna** [bósna], pri katerem bi po slovenskih pravilih pričakovali pridevnik **bosenski**, v katerem črka *e* označuje neobstojni polglasnik, ki se regularno vriva v soglasniški sklop **sn**. Tako kot v rodilniku dvojine ali množine, kjer se sklop **sn** znajde v izglasnem položaju in zato v besedo vrinemo polglasnik kot začasno zlogovno jedro (**Bosna** [bósna], rod. mn. **Bosen** [bósən]), bi se moralo zgoditi tudi v položaju pred obrazilom **-ski** (**bosenski** [bósənski]), a je to slovensko obliko izrinila južnoslovanska oblika **bosanski** [bosánski] z neobstojnim *a*.

V poglavjih o pregibanju so izbrana imena, ki bodo s *Pravopisom 8.0* prvič kodificirana v slovenščini, ko bodo vključena tudi v slovar *ePravopis* na portalu Fran, npr. **Livno**, **Šamac**, **Kakanj**, **Dizdar** ipd.

Posebnosti, ki v dosedanjih pravopisih niso bile izrecno pojasnjene, so:

- pri imenih iz slovanskih jezikov na **-e** ali **-o** upoštevamo, da jih prevzemamo kot samostalnike srednjega spola (kar se pri imenih iz neslovanskih jezikov, npr. **Kairo**, ne dogaja) in sklanjamo po samostalniški sklanjatvi (**Grahovo** – **Grahova**), razen če se končajo na obrazilo **-cko/-čko** (**Brčko** – **Brečkega**), ki je vzporedno slovenskemu **-ski/-ški** in pregibanju po četrti, tj. pridevniški sklanjatvi;
- izpadanje neobstojnega *a* iz južnoslovanskih jezikov, ki je v slovenščini dovolj prepoznan, da uporabniki ime sklanjajo z izpustom, se pri tvorbi pridevnika z obrazilom **-ski**, uresničuje le redko;
- sklanjanje bosanskih večbesednih imen.

Tudi v pravilih za bosanski jezik so predstavljene klicne (hipokoristične) oblike imena, ki jih v slovenščini srečujemo redko, a se vse pogostejše pregibajo tako kot slovenske, tj. z daljšanjem osnove, a ne z *j*, temveč s *t*, npr. imena **Brajče** [brájče], ki je nastalo iz daljšega **Ibrahim** [ibráhim], sklanjamo **Brajče**, **Brajčeta**; ali **Sule** [súle] iz imena **Sulejman** [sulêjman] sklanjamo v rodilniku **Suleta** (in le redko **Suleja**).

JAPONŠČINA

Luka Culiberg, Nina Golob, Kristina Hmeljak Sangawa

Po več desetletjih občasno ostrih polemik glede vprašanja slovenjenja zapisa iz jezikov, ki v osnovi ne uporabljajo latinične pisave, je z nastajanjem novega, osmega slovenskega pravopisa dozorel čas, da je pravopisna komisija k vprašanju lahko pristopila na eni strani s samozavestjo, da vsakega ortografskega posega in novosti ni treba razumeti kot grožnje, hkrati pa dovolj svetovljansko, da tudi jezike zunaj Evrope obravnava enakovredno in z enako resnostjo.

V primerjavi s SP 2001, ki japonsko pisavo napačno opisuje kot zlogovno (§ 1118) in ponuja le nepopolni preglednici prečrkovanja latiničnih sistemov hepburn (§ 1131) in kunrej (§ 1132) v slovenščino, so tokratna pravila in preglednica precej razširjeni in dopolnjeni, dodana so tudi podrobna pravila o naglaševanju.

V procesu ortografske standardizacije ob koncu 19. in na začetku 20. stoletja so se tudi na Japonskem odvijale ostre polemike glede zapisa. Takrat so razmišljali o različnih ortografskih rešitvah za zapis sodobne japonščine. Od tega, da bi opustili kitajske pismenke in pisali izključno v japonski zlogovnici **kani**, do tega, da bi v celoti opustili tradicionalne sisteme pisave in vpeljali latinično pisavo. Končna odločitev je bila kompleksen sistem štirih pisav: **pismenke**, ki izhajajo iz kitajskih, dve domači zlogovni pisavi **hiragana** in **katakana** ter v manjši meri tudi **latinična pisava**, pri čemer ima vsaka od pisav svojo funkcijo.

Pismenk je več deset tisoč, po zadnji pravopisni reformi iz leta 2010 pa vladni odlok priporoča 2136 pismenk za splošno rabo (japonsko **jōyō kanji** [džójo kándži]). Vsaka pismenka zapisuje celo besedo ali morfem. Uporabljajo se za zapis besed kitajskega izvora in domačih japonskih polnopomenskih besed, kot so samostalniki, glagoli, pridevniki, pri čemer se pri pregibnih besednih vrstah (glagoli, pridevniki) s pismenko zapiše le nepregibni del besede.

Fonetični zlogovni pisavi hiragana in katakana (s skupnim izrazom kana) obsegata vsaka 46 znakov, ki zapisujejo zloge (natančneje: moraične enote) japonskega jezika; vsak znak kane torej zapisuje ali samoglasnik, npr. ⟨a⟩, ali sklop soglasnika in samoglasnika, npr. ⟨ka⟩, ali pa moraični nosnik ⟨n⟩, ali podvojitve ali mehčanje soglasnika. Hiragana se uporablja za zapis funkcijskih besed: členkov, veznikov, prislovov, pregibnih končnic glagolov in pridevnikov idr., katakana pa se v sodobni japonščini uporablja za zapis tujk, tujih krajevnih in osebnih imen, različnih strokovnih terminov ali za poudarjanje besed.

Latinica se v japonskem mešanem sistemu pisave v največji meri uporablja za zapis kratic in simbolov ali v komercialnih funkcijskih zvrsteh, v mednarodnem okolju pa predvsem za zapisovanje osebnih in krajevnih imen v določenih kontekstih.

Latinični zapis

V omenjenem procesu standardizacije japonske pisave se je oblikovalo več načinov latiničnega zapisa: zastareli sistem **nipon** (kar se v samem sistemu nipon zapiše **nippon-siki**, po sistemu hepburn pa **nippon-shiki**); sistem **kunrej** (kar se v samem sistemu kunrej zapiše **kunrei-siki**), ki ga Ministrstvo za izobraževanje, kulturo, šport, znanost in tehnologijo predpisuje v učnem načrtu za japonščino v

osnovni šoli; in najbolj razširjeni sistem **hepburn** (japonsko se po sistemu hepburn zapiše **hebon-shiki**), ki ga za zapis lastnih imen uporablja Ministrstvo za zunanje zadeve. Oba sistema, kunrej in hepburn, sta uradna sistema, ki ju določa odlok japonske vlade iz leta 1954, prvega kot osnovnega na Japonskem, drugega pa zlasti v mednarodnem okolju. Na sistemu kunrej sloni tudi standard ISO 3602:1989, toda v praksi se tako na Japonskem kot v tujini najbolj pogosto uporablja sistem hepburn. Sistem kunrej v tujini najbolj pogosto uporabljajo jezikoslovci za zapis zgledov v japonščini, saj jedrnato zapisuje japonske foneme. Tudi nekateri (redki) Japonci in japonska podjetja se odločijo za zapis svojega imena po sistemu kunrej, kar pri prevzemanju ohranjamo, npr. založba [Hituzi](#) (kar bi se po sistemu hepburn napisalo [Hitsuji](#) [hicúdži]). Sistem hepburn se na Japonskem uporablja za zapis osebnih in krajevnih imen, npr. v mednarodnih dokumentih, na cestnih oznakah ali na oznakah železniških postaj. V japonskih potnih listih je ime nosilca zapisano dvakrat: v eni od japonskih pisav (kitajskih pismenkah in/ali hiragani ali katakani) in latinici. Podobno velja za krajevne znake. Vsi ti zapisi so torej uradni zapisi istih imen.

Pri zapisu lastnih imen v slovenščini v skladu z mednarodno prakso uporabljamo standardni latinični zapis po sistemu hepburn, pri čemer se v splošni rabi opuščata črtica nad samoglasniki, ki označuje njihovo dolžino, in opuščaj, ki označuje izglasni moraični nosnik /N/. Tako na primer ime [Jun'ichirō](#) [džun'ičiro] v poenostavljeni obliki lahko zapišemo [Junichiro](#).

V prvi različici sistema hepburn se je moraični [n] v izglasju zloga pred ustničnimi glasovi [m], [b] in [p] zapisal po izgovoru ⟨m⟩, npr. [Gumma](#), [Shimbun](#), [tempura](#). V prenovljeni in zdaj uradni različici sistema hepburn se moraični izglasni [n] vedno zapiše ⟨n⟩, toda starejši zapis ⟨m⟩ se je ohranil v imenih nekaterih podjetij ([Tombow Pencil Co.](#), [Asahi Shimbun](#), [Yomiuri Shimbun](#)), v drugih jezikih v dolgo ustaljenih tujkah ([tempura](#)) in na znakih železniških postaj ([Shimbashi](#)).

Na podlagi razumevanja, da pri latiničnem zapisu po sistemu hepburn ne gre za angleški zapis, temveč standardizirani mednarodni japonski zapis, *Pravopis 8.0* uvaja pravilo ohranjanja zapisa osebnih in krajevnih imen po tem sistemu, saj je slovenjenje povzročilo le več nejasnosti, nekonsistentnosti in težave z identifikacijo imen.

Imena, zapisana po sistemu hepburn, so mednarodno uveljavljena in jih najdemo danes na spletu, v besedilih tiskovnih agencij ter tujih založb.

Glasovna podoba in naglasno mesto

Latinični zapis japonščine je plitek, praviloma vsaki črki ali dvočrkju ustreza en glas in vsakemu glasu ista črka, toda zapis ne nakazuje naglasnega mesta, ki je prosto in zato za slovenskega uporabnika nepredvidljivo.

V novem pravopisu smo poskusili orisati smernice slovenjene interpretacije ritma in besednega naglasa tako, da slušni vtis čim manj izrazito odstopa od izvirnega.

Osnovna naglasno-ritmična enota japonščine je moraična enota in ne zlog. Povezovanje glasov v večje enote je nekoliko drugačno od slovenskega; soglasniki se povezujejo s sledečimi samoglasniki v t. i. enostavne, lahke ali odprte zloge (npr. [Sakura](#) [sa.ku.ra]), v zlogu izglasni soglasniki pa predstavljajo samostojno naglasno-ritmično, tj. moraično enoto (npr. [Tottori](#) [to.t.to.ri], [Shinkansen](#) [ši.n.ka.n.se.n]).

Tudi vsa samoglasniška zaporedja in dolgi samoglasniki predstavljajo dve naglasno-ritmični enoti in so izgovorjena z zevom (npr. **Maebashi** [Ma.e.ba.shi], **Saitō** [Sa.i.to.o], **Inoue** [I.no.u.e]).

Vse moraične enote so slušno enako dolge in enake jakosti, lahko pa so izgovorjene z visokim ali nizkim tonom. Japonščina ne pozna jakostnega naglasa, zanjo je značilno tonemsko naglaševanje, pri čemer gre v primerjavi s slovenskim tonemskim naglaševanjem le za podobno poimenovanje, pojava pa imata precej različni slušni podobi. V japonščini gre za izmenjujoče se visoke (H – kot »high« iz angleščine) in nizke tone (L – kot »low« iz angleščine), besedni naglas je arbitrarno določen na zadnji moraični enoti z visokim tonom (npr. **Satō** [sa.to.o], HLL – naglasno mesto je [sa]; **Toyota** [to.jo.ta], HLL – naglasno mesto je [to], **Hokkaidō** [ho.k.ka.i.do.o], LHHLL – naglasno mesto je [ka]). Z vidika naglaševanja prepoznavamo japonščino kot tipološko posebnost, saj so številne polnopomenske besede nenaglašene (t. i. brezglasnice), tj. v njih ni prehoda iz visokega v nizki ton (npr. **Itō** [i.to.o], LHH; **Tōkyō** [to.o.kjo.o], LHHH, **Kamakura** [ka.ma.ku.ra], LHHH).

Pri prevzemanju v slovenščino glasovno podobo japonskih besed deloma spremeni slovenska prozodija, ki sloni na zlogu, na kar nimamo vpliva. Latinični zapis doda svoje, saj se v njem izgubijo informacije o morfemskih mejah, ki so s kitajskimi pismenkami jasno začrtane (ena pismenka praviloma predstavlja en morphem). Do največjih odstopanj v glasovni podobi pride takrat, ko v izvirnem zapisu morfemska meja loči izglasni nosnik *n* od sledečega samoglasnika (npr. **Shun'ichi** [šu.n.i.či] → [šu.ní.či]) ali pa dva samoglasnika (**Yokkaichi** [jo.k.ka.i.či] → [jo.káj.či]). V prvem primeru je morfemska meja v latiničnem zapisu sicer označena z opuščajem, vendar v praksi ne dosledno, zato se v slovenskem zapisu lahko opusti, zagotovo pa se opusti v slovenskem izgovoru (npr. **Jun'ichirō**, [džu.n.i.či.ro.o] → [džu.ni.čí.ro]). V primeru dveh samoglasnikov je pomembno, ali sta samoglasnika enaka ali ne. V primeru enakih samoglasnikov latinični zapis loči samoglasniško zaporedje z morfemsko mejo, ki je zapisana s podvojeno samoglasniško črko, včasih celo poudarjeno z vezajem, in je v slovenskem izgovoru izkazano z zevom in dvema naglasoma (npr. **Motoori** [mo.to.o.ri] → [móto.óri]), od samoglasniškega zaporedja brez morfemske meje, katerega dolžino nakazuje črtica, ki pa se v slovenskem zapisu opusti, beseda pa je enonaglasnica (**Kyōto** [kjo.o.to] → [kjó.to]). V primeru dveh različnih samoglasnikov je informacija o prisotnosti morfemske meje izgubljena (**Inouchi** [i.no.u.či] → [i.no.úči]) in vsaj v primerih, ko se samoglasniško zaporedje *Vi* oblikuje v dvoglasnik, tudi opuščena (**Nakaichi** [na.ka.i.či] → [na.káj.či]).

Razmerja med črkami in glasovi

Japonščina je tako po številu fonemov kot tudi v fonotaktičnih kombinacijah precej enostavnejši jezik od slovenskega. Pozna le pet samoglasniških in približno 15 soglasniških fonemov. Ima preprosto fonotaktično distribucijo, ki ne omogoča soglasniških grozdov oziroma so zelo redki, zlogovna enota pa je načeloma soglasnik in samoglasnik ali samostojni samoglasnik.

Samoglasniki

Japonščina razlikuje pet samoglasniških fonemov, po sistemu hepburn zapisanih s črkami ⟨a⟩, ⟨i⟩, ⟨u⟩, ⟨e⟩ in ⟨o⟩. Lahko so dolgi ali kratki.

Japonski fonem /i/ je tako kot v slovenščini skrajno visok, prednji in nezaokrožen. Fonem /e/ je srednje visok, prednji ter nezaokrožen in je kot tak percepcijsko prej podoben slovenskemu ozkemu /e/ kot pa

širokemu /ɛ/. Fonem /a/ je nizek, srednji in nezaokrožen, fonem /o/ pa je po višini podoben /e/, le da je zadnji in deloma zaokrožen. V tem smislu je prej podoben slovenskemu /o/ kot pa /ɔ/. Poseben je fonem /u/, zapisan s črko ⟨u⟩, ki je visok in zadnji, vendar je zaradi svoje nezaokroženosti oddaljen od slovenskega /u/ in je bližje glasu /ʊ/.

Kadar pred in za visokima /i/ in /ʊ/ stojita nezveneča soglasnika oziroma kadar stojita na zadnjem mestu v besedi in je pred njima nezveneč soglasnik, v japonščini pride do izgube zvonečnosti, npr. *Asakusa* [asáksa], *keshiki* [kéški], *Ryūnosuke* [rjúnoske]. V slovenščini ohranjamo zvonečnost, vendar pazimo, da med nezvenečima soglasnikoma *u*-jev in *i*-jev ne naglašujemo, s čimer se približamo izvirnemu izgovoru. V primeru naglašenege zloga črki ⟨i⟩ in ⟨u⟩ izgovarjamo običajno, s slovenskima ustreznicama /i/ in /u/: *sushi* [súši], *ninja* [níndža].

Soglasniki

Soglasniški sistem v japonščini je relativno preprost. Japonske soglasnike fonotaktično pogojuje sledeči samoglasnik, zato ne morejo zasedati zadnjega mesta v besedi, z izjemo moraičnega nosnika /N/, ki je fonem zase, a ga prav tako kot vzglasni [n] zapisujemo s črko ⟨n⟩ oziroma v zastareli različici sistema hepburn kot ⟨m⟩ pred fonemi /p/, /b/, /m/. Ta fonem ne more stati na začetku besede. Realiziran je z več alofoni, npr. kot /m/ pred /p/, /b/, /m/, kot /n/ pred /t/, /d/, /n/, /s/, /z/, /ʃ/, kot trdonebni /ɲ/, kadar mu sledi še en ⟨n⟩, ali kot mehkonobni /ŋ/ pred /k/, /g/ itn. Japonščina pozna tudi moraični zapornik /Q/, ki se pojavlja predvsem pred nezvenečimi zaporniki /p/, /t/, /k/.

NEMŠČINA

Peter Weiss

Nemščina je bila zaradi zgodovinskih in političnih okoliščin v preteklosti s slovenščino v posebno tesnem odnosu, kljub temu da ta dva jezika spadata v različni jezikovni družini. To se kaže tudi iz sopostavitve obeh jezikov v preglednici (npr. končaji slovenskih priimkov v Avstriji ali glede na druge jezike poslovenjen izgovor nemških dvoglasnikov), v kateri pa so seveda predstavljene nemške sestavine v slovenskem jezikovnem sistemu. Pred štirimi desetletji, ko so bila dokončno oblikovana Pravila slovenskega pravopisa (prvič so izšla samostojno leta 1990), okoliščine niso bile nič kaj drugačne. Zdajšnja preglednica za nemščino izkazuje večjo občutljivost do posebnosti v njej, v primerjavi s SP 2001 (§ 1097) pa odpravlja nekatere takratne zablode.

Iz preglednice pri posameznih jezikovnih pojavih izhaja, da se nemščina uporablja v Nemčiji, Avstriji in Luksemburgu ter v Švici in Lihtenštajnu – v slednjih dveh namesto črke ostri s (ß) uporabljajo dvočrkje (ss) {3}. Med slovenskimi jezikoslovci je zaradi nemške jezikovne reforme, ki je ravno v tistem času (razen v lastnih imenih) delala in tudi naredila red, prihajalo do prav nasprotujočih si informacij, tako da je SP 2001 v preglednici za nemščino (§ 1097) navajal nemško črko ß, v uvodu k njej dvoumno svetoval, da črko ß zamenjujemo s ss (*Gauß* – *Gauss*), v sami preglednici pa imel ob *Essen* zapisan tudi priimek *Strauß*, kar je bilo ustrezno takrat in je še zdaj. V slovarskem delu pa so bili popravljeni in narobe zapisani primeri *Gauss*, *Meissen*, *Grossglockner* itd. Zaradi tega sta v SP 2001 sovpadla priimka dunajskih skladateljev (ti imajo priimek zapisan kot *Strauß*) in nemškega skladatelja *Straussa*. Nova preglednica za nemščino vzpostavlja razlikovanje in v času sorazmerno manjšega splošnega znanja nemščine v primerjavi s prejšnjo generacijo jezikoslovcev uveljavlja v njej širši in bolj občutljiv jezikovni razgled.

Podobno dvoumno je bilo v SP 2001 predstavljeno ločevalno znamenje dvojna pika, saj je iz uvoda v preglednico zaradi prevelike redkobesednosti izhajalo, da črke *ü*, *ö* in *ä* zamenjamo z *ue*, *oe* in *ae*. Tudi zato je zdaj izrecno zapisano, da dvojno piko pri prevzemanju ohranjamo {4}.

Novost v *Pravopisu 8.0* je tudi navodilo, da naglasno mesto iz nemščine ohranjamo in da v nemških zloženih imenih ozki izgovor *o* in *e* v drugi sestavini označujemo s piko pod njima {6–7}, približno tako torej, kot je bilo zastavljeno v *Slovarju novejšega besedja slovenskega jezika* (2012) in se nadaljuje v novejših slovarjih knjižnega jezika (*ePravopis*, *eSSKJ*).

Nemščina marsikdaj odraža zvenečnost ali nezvenečnost izglasnih nezvočnikov v pisavi na način, ki mu v slovenščini kdaj moramo slediti, drugič pa mu ne. Tako je na primer nemško ime *Ludwig* izgovorjeno [lúdvig-], prvotno slovenski priimek *Kattnigg* pa kot [kátnik] (ker je iz *Kotnik*).

Nemške občne besede, ki se pišejo z veliko začetnico, po prevzemu v slovenščino pišemo po slovenskih pravilih, torej z malo: *elf*, *bundesliga* ali *wunderkind* {23–24}.

Kar se da natančno je predstavljen preglas, ki zaradi zelo različno zapisanih in izgovarjanih nemških izglasij lahko predstavlja težave. Te vendarle morajo biti obvladljive, zato je upoštevan preglas, kakršen je uveljavljen v slovenskem knjižnem izgovoru, zapis pa je lahko dvojen, saj uporabnik sledi bodisi zapisu bodisi izreki: *Hertz* [hêrc], or. s *Hertzom*/*Hertzem* [s_hêrcem] itd. {46}.

NOVA GRŠČINA

Jerneja Kavčič

Prevzemanje novogrških besed ima v slovenščini bistveno krajšo tradicijo kot prevzemanje iz stare grščine. Dilem in odprtih vprašanj je tudi zato nekoliko manj, kljub temu pa *Pravopis 8.0* prinaša nekaj novosti. Prvič, izgovor in pisava sta predstavljena bistveno natančneje. Pri tem so pravila za prečrkovanje nove grščine načeloma enaka kot v stari grščini, manjša posebnost je zgolj zapis črkovnega sklopa ⟨γκ⟩ na začetku novogrških besed.

Nekaj sprememb v primerjavi s SP 2001 je tudi pri pisnem podomačevanju. Pri tem se upošteva novogrški izgovor, ta pravila pa veljajo za pisno podomačevanje grških besed od okvirno 15. stoletja dalje. Morda najpomembnejša novost *Pravopisa 8.0* se tiče zapisovanja sklopa ⟨τσ⟩, ki ga tako v prečrkovanih kot v pisno podomačenih imenih zapisujemo s ⟨ts⟩; denimo v priimku *Tsipras* (gr. Τσίπρας, prečrk. Tsípras). Ta sprememba govorcu slovenščine z vidika izgovora ne bi smela povzročati težav, je pa pomembna zaradi lažje identifikacije. Upati pa je, da bo v pisnih besedilih posledično prihajalo do manj dvojnic. Starejše načelo, po katerem se omenjeni sklop v pisno podomačenih oblikah zapisuje s črko ⟨c⟩, se je namreč prepogosto opuščalo.

Pomembno za zapisovanje osebnih imen je tudi splošnejše načelo, da je mogoče vsako ime zapisati tako, kot ga zapiše posameznik sam. Ta oblika zapisa pri novogrških osebnih imenih ni napovedljiva, med drugim zato, ker splošno uveljavljena pravila za latinični zapis novogrških imen ne obstajajo. Med izjeme pri zapisovanju osebnih imen sodijo tudi imena znamenitih osebnosti, pri katerih se je uveljavil mednarodno znani zapis imena.

Pomembna razlika med načeli za prevzemanje iz stare in nove grščine se poleg izgovora, ki ga je treba upoštevati pri pisnem podomačevanju, tiče pregibanja. Medtem ko se v stari grščini prevzame in posledično pregiba bodisi imenovalniška oblika besede bodisi njena osnova, je izhodišče za pregibanje prevzetih novogrških besed imenovalniška oblika. To velja tudi za ostale moderne jezike in ni razloga, da bi bila nova grščina izjema. Pri daljših imenih na -⟨os⟩ se tako v stari grščini imenovalniški končaj opušča, samostalnik pa se sklanja iz osnove; na primer *Ajshil*, rod. *Ajshila* (gr. Αἴσχυλος, prečrk. Aíschylos). V novi grščini se po drugi strani isti končaj ohranja, beseda pa se pregiba iz te, imenovalniške oblike; v slovenščini se tako novogrško osebno ime *Aleksandros* (gr. Αλέξανδρος, prečrk. Aléxandros) sklanja rod. *Aleksandrosa*, daj. *Aleksandrosu* itd.

Tudi naglas se praviloma ravna po izvirnem naglasu v novi grščini, kar je v *Pravopisu 8.0* splošno načelo za naglaševanje imen, prevzetih iz tujih jezikov. Naglas starogrških besed, ki je bil podrobneje obravnavan v poglavju »Stara grščina«, je izjema, ki se je izoblikovala v dolgi zgodovini prevzemanja antičnih imen v slovenščino.

PORTUGALŠČINA

Edvin Dervišević

Portugalska pisava sodi med tiste pisave, kjer je razmerje med črko in glasom le delno pokrito. Poleg črk z ločevalnimi znamenji vsebuje vrsto dvočrkij, med katerimi gre poleg samoglasniških in dvoglasniških omeniti predvsem razločevalna nosniška in soglasniška dvočrkja.

Naglas portugalskih besed načeloma prevzemamo ob upoštevanju zakonitosti in posebnosti, ki so obravnavane v členih 5 in 6. V členih 7–14 so izpostavljena razmerja med črkami in glasovi pri samoglasnikih. Še posebej moramo opozoriti na samoglasnike, zapisane s črko ⟨e⟩, ki se v portugalsščini v nenaglašeni poziciji običajno izgovarjajo polglasniško ali celo povsem reducirajo, v slovenščino pa jih prevzemamo kot široki e. Izjema je brazilska portugalsščina, kjer jih prevzemamo s samoglasnikom i. Prav tako se za ustaljeno branje po črki odločamo pri prevzemanju nenaglašene o, ki ga namesto u-jevskega izgovora v portugalsščini v slovenščino pričakovano prevzemamo s širokim o (npr. [Ronaldo](#) [ronáldo]). Portugalska dvoglasniška dvočrkja prevzemamo z enim glasom ali dvoglasnikom, medtem ko nosne glasove izgovarjamo nenasno. V nadaljevanju je predstavljeno naglasno prevzemanje soglasnikov, pri čemer zgolj določene soglasnike izgovarjamo po slovensko, v drugih primerih pa sledimo posebnostim, navedenim v členu 16. Izpostavljen je tudi izgovor v brazilski portugalsščini, kjer je pred črkama ⟨e⟩ in ⟨i⟩ soglasnik, zapisan s črko ⟨d⟩, izgovorjen kot [dž], soglasnik, zapisan s črko ⟨t⟩, pa kot [č]. V slovenščino v obeh primerih povzemamo po črkah, in sicer kot [d] in [t]. V členu 18 so v preglednici izpostavljena pisna in izgovorna odstopanja.

Podomačevanje portugalskih besed je predstavljeno v členih 21–28. Pri občnem poimenovanju načeloma sledimo izgovoru v slovenščini, pri čemer smo pozorni na razliko med pisno podomačenimi in nepodomačenimi besedami. Lastna imena večinoma ohranjamo zapisana tako, kot so v portugalsščini, medtem ko so nekatera imena zgodovinskih osebnosti, zlasti portugalskih vladarjev, podomačena. Za določene portugalske zemljepisne danosti pa se je že v preteklosti uveljavilo slovensko lastno ime (npr. [Lizbona](#), [Zelenortski otoki](#) itd.).

Pri prevzemanju portugalskih imen v slovenščino je pri pregibanju treba opozoriti na spremembe nekaterih slovničnih kategorij. Zaradi lažjega določanja spola in pregibanja je v nekaterih zemljepisnih imenih naglas z zadnjega zloga premaknjen na predzadnji zlog (npr. [Parana](#)), medtem ko nekatera moška zemljepisna imena v slovenščini postanejo ženskega spola (npr. [Brazilija](#)). Pri sklanjanju večbesednih osebnih imen opozarjamo na pregibanje v vseh sestavinah, razen pri predlogih in členih, če predstavljajo del poimenovanja. Sklanjanje večbesednih zemljepisnih imen pa je po drugi strani neenotno, saj v nekaterih primerih pregibamo vse sestavine, spet v drugih pa zgolj eno izmed sestavin, medtem ko druga ohranja imenovalniško obliko (npr. [Figueira da Foz](#) – [Figueire da Foz](#)). Posebnosti ter premene pri pregibanju in tvorbi oblik so navedene v členih 29–37.

ROMUNŠČINA

Agata Šega

Romunščina je romanski jezik, ki je uradni jezik dveh držav, Romunije in Moldavije. Po zadnjih podatkih premore prek 23 milijonov govorcev, kljub temu pa je v Sloveniji slabo poznan, jezikoslovcev, ki bi se se z njim ukvarjali, pa skoraj ni. Knjižna romunščina sloni na muntenskem govoru, ki je tudi govor Bukarešte.

Pravila in preglednica za romunščino so v primerjavi s SP 2001 (§ 1087) precej razširjeni, dopolnjeni s številnimi primeri in rahlo prilagojeni. Novost je razdelek o naglasnem mestu {5}, kjer so pravila razložena precej podrobneje in bolj sistematično kot v SP 2001, kjer je bil temu namenjen en sam stavek. O naglasu govori tudi člen {6}, ki obravnava posebnosti in odstopanja od navedenih naglasnih pravil v prejšnjem členu. Nekaj pozornosti je posvečene romunskim imenom, bolj znanim v obliki, ki je prilagojena francoščini {21}.

Preglednica zapisa in izgovora romunskih besed {20} je znatno obsežnejša kot v SP 2001 in vsebuje veliko število primerov. Izdelana je po vzoru tistih iz sodobnih romunskih jezikoslovnih priročnikov, avtorici pa so bile v veliko pomoč pri sestavi informacije, ki jih je v pogovorih z njo prijazno delila dr. Ioana Jieanu, lektorica romunskega jezika na Filozofski fakulteti.

Pomembnejšo razliko v primerjavi z razpredelnico iz SP 2001 najdemo v napotkih za izgovor izglasnega -⟨i⟩ za soglasnikom. Ta se v romunščini v resnici skoraj ne izgovarja, tako je priporočeno tudi v SP 2001, kjer pa so navedeni le primeri s soglasniki, za katerimi se -⟨i⟩ v izgovoru dejansko ne sliši. Vendar pa včasih izglasni -⟨i⟩ rahlo mehča soglasnik pred sabo, nastanejo različni palatalizirani glasovi, njihova narava pa je odvisna od narave soglasnika, na katerega izglasni -⟨i⟩ vpliva. Toda o takih primerih SP 2001 ne govori, zato je bilo treba za novi pravopis poiskati enovito rešitev za vse primere z izglasnim -⟨i⟩. Romunska fonetika za -⟨i⟩ uporablja znak [i̯]. Prvi predlog avtorice poglavja o romunščini je bil precej drzen, in sicer da se v slovenskem fonetičnem zapisu romunskih besed -⟨i⟩ zapiše z [j]. Pravopisna komisija pa se je odločila za izgovor [i], kar je razumljivo, saj je mnogo krajevnih in osebnih imen s tem končajem v slovenščini že dolgo znanih in uveljavljenih v taki obliki, na primer priimek olimpijske zmagovalke **Comănești** [komanéči] ali krajevno ime **Ploiești** [plojéști]. Preglednica torej poenoti izgovor izglasnega -⟨i⟩ za vsemi soglasniki in tako predlaga izgovora **Iași** [jáši] in **Galați** [galáci] namesto [jáš] in [galác] iz SP 2001, kjer je -⟨i⟩ neslišen, a tudi **Petroșani** [petrošáni] (romun. [petroʻʃanʲ]) in že omenjena **Comănești** in **Ploiești** (romun. [koməˈneʃʲ]), [ploˈjeʃʲ]), kjer se artikulacija soglasnika pred -⟨i⟩ spremeni {11}. Pomanjkljivost rešitve je seveda v tem, da se odmika od dejanske izgovarjave v romunščini.

Popolnoma novi glede na SP 2001 so vsi razdelki o podomačevanju romunskih besed in besednih zvez, ki obravnavajo občna poimenovanja {22}, lastna imena {23}, osebna imena {24}, prevzemanje romunskih priimkov {25}, zemljepisnih imen {26–28}. Dodano je tudi nekaj razdelkov o posebnostih ter premenah pri pregibanju in tvorbi oblik, ki navajajo splošna pravila in posebnosti, predvsem v zvezi s preglasom in podaljševanjem osnove {29–30}.

Romunska pisava sodi med pisave s plitkim zapisom, kar pomeni, da v splošnem dobro sledi dejanski izgovarjavi. Poleg 21 črk, ki jih pozna tudi slovenščina, obsega še pet črk z ločevalnimi znamenji: tri

samoglasniške (<ă>, <î> in <â>) in dve soglasniški (<ș> in <ț>). Romunščina pozna tudi več dvočrkij, ki jim je v novem pravopisu posvečene precej več pozornosti kot v SP 2001, navedenih je tudi več primerov {18}. Dodana sta bila razdelka o izgovoru podvojenih samoglasnikov {15} in soglasnikov {19}, česar SP 2001 ne omenja.

Ločevalna znamenja se danes v slovenskih zapisih romunskih besed ne opuščajo več, kot je dovoljeval še SP 2001, razen če gre za podomačene besede {22, 24} ali eksonime {26}.

Za <ș> in <ț> smo ohranili izgovora [š] in [c] iz SP 2001, saj glasovno popolnoma ustrezata romunščini {17}. Drugi nastopa tudi v priponi *-ița*, ki jo najdemo v številnih krajevnih imenih slovanskega izvora, npr. *Bistrița* [bístrica] in podobno.

Posebnost romunščine je še črka <ă>, ki se v romunščini izgovarja kot odprt polglasnik [ə], npr. *Cărtărescu* romun. [kərtə'resku], ki je obdelan v {8/1}. Razlikovanje med <ă> in <a> ([ə] in [a]) ima ne le fonološko, ampak tudi morfološko vrednost, saj romunščina pri edninskih oblikah ženskih samostalnikov loči med nedoločno obliko s polglasnikom in določno z *-[a]* (o *tochitură* romun. [o tokit'turə] nasproti *tochitura* romun. [tokit'tura]). Kljub temu je obveljala odločitev, da se ohrani izgovor z [a] iz SP 2001, in sicer iz dveh razlogov: zaradi že dolgo ustaljene rabe v znanih besedah, predvsem v osebnih in krajevnih imenih (npr. *Comănești* [komanéči] romun. [komə'netʃ]), in tudi zaradi razlik v izglasju pri ženskih osebnih in krajevnih imenih, saj se uporabnik pravopisa največkrat srečuje ravno z njimi. Končajo se večinoma na *-[a]*, na *-[ă]* pa le zelo redko, eden od takih primerov je *Cernavodă* [čěrnəvodə] romun. ['čěrnəvodə]. S poenotenjem v [a] se zato izognemo težavam, ki bi jih lahko imel slovenski govorec pri razlikovanju med romunskimi izglasji ženskih imen na polglasnik in na *-[a]*, še posebej zato, ker predvsem spletni viri polkrožca nad črko pogosto niti ne zapisujejo.

Samoglasnika, zapisana s črkama <â> in <î>, obravnavana v {8/2}, se po SP 2001 izgovarjata vedno kot [i]: *Câmpulung* [kampulúng], *Bîrsan* [birsán]. V SP 2001, kjer je poglavje o romunščini enako tistemu iz SP 1994, lahko beremo, da se je črka <â> za ta glas tradicionalno uporabljala samo v besedi *România* in njeni etimološki družini (za te lekseme pozna slovenščina podomačene oblike *Romunija* itd.), v vseh drugih besedah pa naj bi se ta fonem zapisovalo z <î>. Vendar gre za zmotno trditev. Že leta 1993 je Romunska akademija razglasila reformo pravopisa, s katero se je vrnila k staremu predvojnemu zapisu z <â>, vendar le v nekaterih položajih v besedi. Ta odločitev pa je po mnenju mnogih romunskih jezikoslovcev (tudi svetovno znanih, kot je na primer Eugen Coseriu) temeljila na neenotnih in jezikoslovno premalo utemeljenih kriterijih, zato so v Romuniji o tem potekale in še potekajo številne polemike. Edino, o čemer se vsi jezikoslovci strinjajo, in sicer že od konca 19. stoletja, je to, da gre v obeh primerih za en sam fonem. Težava, ki je SP 2001 ne zazna, je v tem, da se v romunščini črki <â> in <î> še danes uporabljata vzporedno kot dva različna zapisa za isti romunski fonem, to je zaprti polglasnik [i] (*Bârsa* ali *Bîrsa* ['bîrsa]). Tako od leta 1993 sicer uradno velja in se javno uporablja novi pravopis, a se starega pravopisa še držijo starejši ljudje, ki so končali šolanje pred letom 1993, zaradi osebnih preferenc pa tudi številni mlajši, predvsem izobraženi in pišoči ljudje različnih generacij. Tudi knjige se še vedno tiskajo v skladu z obema pravopisoma; tako pri eni od najbolj uveljavljenih romunskih založb od knjige do knjige istočasno upoštevajo bodisi stara bodisi nova pravila, kot se pač dogovorijo z avtorji. Predvsem v krajevnih imenih in priimkih zato najdemo številne dvojnice, oba različna zapisa istega fonema sta še vedno v rabi glede na osebne preference in na tradicijo, kar velja predvsem v priimkih. Etimološko pa lahko glas [i] izhaja ne le iz *a* ali *i*, temveč iz katerega koli samoglasnika (*a*, *i*, *e*, *o* ali *u*)

domačega ali tujega izvora. Zgovoren primer v našem gradivu je rečno ime *Dâmbovița/Dîmbovița* s slovanskim izhodiščem v *psla.* /*dɔb/ 'dob, hrast'.

V Moldaviji je stanje glede tega še bolj nenavadno: pravopis je bil prilagojen novim romunskim pravilom, a se v dejanski rabi dolgo ni uveljavil. Leta 2016 je morala zato moldavska vlada z odlokom uvesti obvezno rabo novega pravopisa v šole. Pa vendar se danes uporablja skoraj samo v izobraževanju, kajti velika večina drugih javnih ustanov se še danes drži starega, tako da v državi pravzaprav veljata hkrati dva pravopisna kanona, uradni in neuradni.

Kakorkoli že, oba obstoječa zapisa z ⟨â⟩ in ⟨î⟩ (npr. *Târgu/Tîrgu*, prim. slovensko enakozvočnico *trg*) se v romunščini izgovarjata enako – z glasom, ki ga fonetično transkribiramo kot /i/. Zato je avtorica poglavja o romunščini Pravopisni komisiji predlagala, da se slovenskim govorcem za oba zapisa tega fonema priporoči enak izgovor in kot ustrezen rešitev zagovarjala enoten izgovor s polglasnikom [ə], ki ga pozna tudi slovenščina ob črki ⟨r⟩ v medsoglasniškem položaju (prim. *vrt, trg*). Pravopisna komisija je predlog zaenkrat le delno sprejela in priporočila polglasniški izgovor le v primerih, ko gre za ⟨â⟩ in ⟨î⟩ ob črki ⟨r⟩ v medsoglasniškem položaju, tj. *Cârna* [kàrna], *Bârsa* [bàrsa], *Tîrgoviște* [tərgôviște], toda: *Câmpulung* [kampulúng-], sicer pa naj bi se ⟨â⟩ in ⟨î⟩ brala po črki kot [a] ali [i]. Avtorica ugotavlja, da bi imeli v tem primeru torej tri različne izgovore istega romunskega fonema, kar se ji zdi sporno in pravzaprav manj ustrezno kot rešitev iz SP 2001, ki priporoča enoten izgovor z [i], kar vsaj kaže na en sam fonem. Vendar je tudi ta rešitev problematična, ker avtor besedila iz SP 2001 (najbrž ravno zaradi vseprisotnosti obeh rab) ni poznal uradnih romunskih pravopisnih pravil, ki so uradno veljala že od 1993, in ni bil seznanjen z dejstvom, da se ⟨â⟩ po novem pojavlja v številnih drugih položajih, ne pa le v besedah, ki so etimološko povezane z besedo *România*.

RUŠČINA

Mladen Uhlik

Ruščina je vzhodnoslovanski jezik, ki je uradni jezik Ruske federacije, eden od dveh uradnih jezikov v Belorusiji ter eden izmed uradnih jezikov Kazahstana in Kirgizistana. Po številu govorcev velja za osmi jezik na svetu in sedmi jezik glede na število ljudi, ki ruščino uporabljajo kot materni jezik.

Tako kot drugi vzhodnoslovanski jeziki, npr. beloruščina in ukrajinščina, se ruščina zapisuje s cirilično pisavo.

Ruska lastna imena prevzemamo po zapisu, in ne izgovoru. Naj omenimo, da je bila ruska pisava kodificirana že v 18. stoletju, kar omogoča dobro prepoznavo morfemskih sestavin besed.

Pri prevzemanju v slovenščino razlikujemo med prečrkovanjem in podomačevanjem {5}. Prečrkovanje je pretvorba iz cirilice v latinico, ki se uporablja zlasti za strokovno-znanstvene namene, npr. pri navajanju ruskega gradiva v seznamu literature in knjižnih katalogih. Namen prečrkovanja je prenesti prvotni zapis v slovensko latinico tako, da je omogočen povratni prepis iz latinice v cirilico. Pri prečrkovanju se uporabljajo tudi latinične črke, kot sta ⟨Y⟩ ⟨y⟩ ali ⟨È⟩ ⟨è⟩, ki sicer niso del slovenske latinice.

Bolj razširjen način prevzemanja je podomačevanje oz. poslovenjenje, ki ni omejeno na strokovno-znanstvene kontekste. Zajema namreč zapisovanje ruskih lastnih in občnih imen v splošni rabi – v tiskanih, elektronskih virih, v leposlovju ipd. V procesu podomačevanja se prevzeta imena prilagajajo slovenskemu sistemu na vseh jezikoslovnih ravneh.

Pri podomačevanju uporabljamo izključno sestavine slovenskega jezika. Ker gre za prevzemanje iz sorodnega slovanskega jezika, mnoge elemente na glasoslovni, oblikoslovni ravni prepoznamo kot »svoje« ali pa jih slovenščini prilagodimo. Podomačevanje pogosto vključuje dilemo: ali ostati bolj zvest ruski obliki ali jo bolj prilagoditi slovenskemu sistemu. To je še posebej zahtevno pri lastnostih, ki jih v slovenščini ne poznamo, npr. za mehčane soglasnike, ki so značilni za ruščino. Mehčanje soglasnikov iz ruščine prevzemamo tako, da jim v slovenščini v izgovoru in zapisu dodamo ⟨j⟩ oz. [j], in sicer pred samoglasniki *a*, *o* in *u*, kar sicer v ruščini zapisujemo s posebnimi črkami ⟨ja⟩, ⟨jo⟩ in ⟨ju⟩. Mehčanja ne prevzemamo pred samoglasnikom *i* in pred soglasnikom sredi besede ter prav tako načeloma ne pred *e* (razen dvojnično za *n*) in na koncu besede (razen v sklopu *-elj*).

Pri zapisu in hitrem povzemanju novic iz zahodnoevropskih jezikov, zlasti angleščine, se pojavlja zapisovanje ruskih lastnih imen s črkovnimi sklopi (zlasti pri šumevcih), ki za slovanske jezike niso značilni. Takšen način navajanja osebnih in zemljepisnih imen je značilen tudi za ruske mednarodne dokumente. Uporabljamo ga izključno pri prepisu osebnih imen iz dokumentov, sicer se mu izogibamo. V pravilih so predstavljeni tudi ti načini, da bi jih uporabniki slovenščine lažje prepoznali.

Ruska imena lahko tudi prevajamo, a le izjemoma, ko v slovenščino prevzemamo imena kulturnih znamenitosti, večbesedna imena ustanov ali imena podjetij z občnoimenskimi sestavinami. Enako velja za prevzemanje imen znanih ruskih vladarjev ali vladarskih rodbin, pri katerem tako kot v drugih jezikih uporabljamo poslovenjena ali slovenska imena, razlikovalna določila pa prevedemo (*Peter Veliki*).

Prevzemalna pravila in preglednice so glede na SP 2001 precej razširjeni in dopolnjeni. Novost je pri vseh jezikih razdelek, ki opisuje spremembe pri naglaševanju besed: pri ruščini je poglavje še dodatno razširjeno zaradi uveljavljenega spreminjanja naglasnega mesta v primerih, ko so ruska imena naglašena na zadnjem zlogu.

V primerjavi s prejšnjim pravopisom so novost tudi izrecno izpostavljena pravila, ki opisujejo posebnosti pri pregibanju ruskih imen (npr. krajšanje in daljšanje osnove), saj je moral uporabnik doslej pravila implicitno razbrati iz pravopisnega slovarja. Enako velja za posebnosti pri tvorbi pridevnikov iz teh imen. Posebej so izpostavljeni primeri, pri katerih pri prevzemanju v slovenščino prihaja do razlik pri spolu. Obravnavano je sklanjanje priimkov, ki so v ruščini sicer nesklonljivi, nekaterih zemljepisnih imen. Opozorjeno je na spremembe sklanjatvenega vzorca pri prevzemanju v slovenščino in na sklanjanje zlasti posamostaljenih pridevnikov srednjega spola.

V zadnjem delu je opisano tudi nekaj razlik med rabo ločil v ruščini in slovenščini.

Ob pravilih in posebnostih so dodana slogovna opozorila, v katerih so zapisane tudi enciklopedične informacije, npr. o rabi ruskih imen, o skrajšanih (klicnih oz. hipokorističnih oblikah imen), o imenih, ki so izpeljana iz očetovega imena (t. i. patronimiki) ipd.

STARA GRŠČINA

Jerneja Kavčič

Pravila za slovenjenje starogrških imen v splošnem sledijo načelom, kakršna so se med strokovnjaki za klasične jezike uveljavila v zadnjih desetletjih in jih je že pred objavo SP 2001 skušal uvesti priročnik Bronislave Avbelj *Antična imena po slovensko* (Ljubljana 1997). Ta načela opuščajo oblike starogrških imen, ki so se v slovenščino prevzele preko tradicionalnega latinskega izgovora, in se približujejo starogrškemu izgovoru. Zato se oblike kot *Beocija* in *Eshil* nadomeščajo z *Bojotija* in *Ajshil*. Kljub temu pa v nasprotju z omenjenim priročnikom *Pravopis 8.0* ohranja polatinjene oblike starogrških imen, ki so v slovenščini že dodobra uveljavljene. Pri besedi *Scila* se denimo zaradi dobro znanega rekla »med Scilo in Karibdo« ohranja polatinjena oblika *Scila* poleg bolj avtentične *Skile*.

Povsem avtentične oblike starogrških imen v slovenščino kljub temu ni mogoče prevzeti. Prilagoditev popolnoma avtentičnemu starogrškemu izgovoru bi denimo zahtevala, da se prvi glas v poslovenjeni obliki *Tukidid* izgovarja pridihnjeno [tʰ]. V tem in podobnih primerih se v slovenščini sledi že uveljavljenemu načelu podomačevanja antičnih imen, po katerem se starogrški fonemi, ki jih slovenščina nima, prevzamejo s slovenskim fonemom, ki je najbližji izvirnemu starogrškemu (zato *Tukidid*). V primeru stare grščine je to načelo skladno tudi s splošnejšim načelom za prevzemanje imen iz jezikov, ki se zapisujejo z nelatiničnimi pisavami.

Naglas

Omenjeno dejstvo je treba upoštevati tudi pri vprašanju naglaševanja starogrških besed. Na to vprašanje dosednji pravopisci niso ustrezno odgovorili, prav tako ni konsenza med strokovnjaki za klasične jezike. Načelo, naj se v slovenščino prevzame starogrško naglasno mesto, bi bilo sicer skladno s splošnejšim načelom za naglaševanje tujih imen v slovenščini. A ker se je v številnih primerih v slovenščini že uveljavil drugačen naglas kot v stari grščini, je neuresničljivo. Če bi upoštevali naglasno mesto v stari grščini, bi morali denimo imeni *Sokrat* in *Tales* naglasiti na koncu besede, kar pa bi bilo v nasprotju z že uveljavljenim naglasom na prvem zlogu. Razlago, zakaj je prišlo do tovrstnih naglasnih sprememb, bi bilo mogoče iskati v tradiciji prevzemanja antičnih imen oz. v vplivu latinskega naglasa. Možno pa je tudi, da je na naglas besede v slovenščini vplival slovenski naglas; v predstavitvi naglasa besede *Leto* (gr. Λητώ, prečrk. Letó), ki se v slovenščini naglasi na predzadnjem zlogu, v grščini pa na zadnjem, je mogoče videti isto spremembo kot v spremembi naglasa zemljepisnega imena *Moskva*, ki se v slovenščini prav tako z zadnjega prestavi na predzadnji zlog. Domneva, da je na ustaljeni naglas starogrških besed pomembno vplival slovenski naglas, se zdi smiselna tudi zato, ker se v nekaterih grških imenih v slovenščini latinski naglas ne uveljavi: grško ime *Hieron* (gr. Ἱέρων, prečrk. Hiéron) naglasimo na drugem zlogu in *Filip* (gr. Φίλιππος, prečrk. Philíppos) na prvem zlogu, nič od tega pa ni v skladu z latinskimi naglasnimi pravili. V obeh primerih je sicer mogoče trditi, da se ohranja izvirni grški naglas, pri čemer pa ostaja nepojasnjeno, zakaj bi se to lahko zgodilo.

Pravopis 8.0 v obravnavanih primerih dopušča naglaševanje, ki je v slovenščini že uveljavljeno in s tem bližje jezikovnemu občutku govorcev slovenščine, tudi če odstopa od naglasnega mesta starogrške besede ali njene polatinjene različice. Spričo povedanega se tako rekoč ni mogoče povsem izogniti naglasnim nihanjem, kakršna so značilna tudi za slovenščino. To denimo velja za besedo *Talijsa* (gr. Θάλεια, prečrk. Tháleia): niti med strokovnjaki za klasične jezike ni popolnega konsenza o tem, ali je

ustreznejši naglas na predzadnjem zlogu ([talíja]) ali na predpredzadnjem zlogu ([tálíja]). *Pravopis 8.0* v tem in podobnih primerih dopušča obe možnosti.

Pregibanje

Posebna težava pri prevzemanju starogrških (pa tudi latinskih) besed je njihovo pregibanje. SP 2001 je dopuščal posebno pregibanje starogrških (pa tudi latinskih) besed, ki je predpostavljalo poznavanje oblikoslovja izvirnega jezika. Prevzela se je lahko imenovalniška oblika kot *Dionizos* (gr. Διόνυσος, prečrk. Díónysos), medtem ko se je pri pregibanju obvezno izhajalo iz starogrške samostalniške osnove in ne iz imenovalniške oblike (zato rod. *Dioniza*, daj. *Dionizu* in ne rod. *Dionizosa*, daj. *Dionizosu*).

Tovrstnega načina pregibanja *Pravopis 8.0* ne predvideva, čeprav se dopušča, da ga vsaj v nekaterih primerih ohranjajo zlasti poznavalci klasičnih jezikov. Tudi pravila za pregibanje se zgledujejo po priročniku Bronislave Avbelj *Antična imena po slovensko*. To pomeni, da se določene skupine starogrških besed v slovenščino prevzamejo z imenovalniško obliko, medtem ko se pri drugih prevzame samostalniška osnova, ta oblika pa se ohranja tudi pri pregibanju. Zato se zgoraj navedeno ime starogrškega boga prevzame kot *Dioniz* in se sklanja rod. *Dioniza*, daj. *Dionizu*. Med besede, ki se prevzamejo z imenovalniško obliko (in se iz nje tudi sklanjajo), pa denimo sodijo enozložnice in dvozložnice, kakršna je *Minos*, rod. *Minosa* (gr. Μίνως, prečrk. Mínos).¹⁴ V nekaterih primerih se *Pravopis 8.0* odloča za drugačno možnost kot prej omenjeni priročnik: zaradi lažjega sklanjanja v slovenščini se denimo vzorec *Ojnomaos* (gr. Οἰνόμαος, prečrk. Oinómaos), rod. *Ojonmaa*, nadomesti z vzorcem *Ojnomaj*, rod. *Ojnomaja*.

Bizantinska imena

Ena od novosti *Pravopisa 8.0* je obravnava bizantinskih imen.

Do približno 4. stoletja po Kr. se je v grščini že uveljavil izgovor, ki se je le malo razlikoval od novogrškega izgovora, zato bi lahko tudi imena poznoantičnega in bizantinskega obdobja v slovenščino prevzemali po enakih načelih kot novogrška imena. To denimo pomeni, da bi se črka ⟨Η η⟩ pisno podomačila kot ⟨i⟩, člani ene od bizantinskih dinastij pa bi nosili priimek *Komnin* namesto v slovenščini že ustaljenega *Kommen* (gr. Κομνηνός, prečrk. Komnenós). Vendar pa v tem primeru sledimo že uveljavljeni praksi, ki se odraža zlasti v prevodih bizantinskih avtorjev v slovenščini in po kateri se tudi bizantinska imena prevzemajo po enakih načelih kot starogrška imena. Dopuščenih pa je nekaj že dodobra uveljavljenih izjem.

Bizantinska imena so zato obravnavana v poglavjih o prevzemanju starogrških imen, za imena od okvirno 15. stoletja dalje pa se uporabljajo pravila za prevzemanje novogrških imen.

¹⁴ Prikaz sklanjatvenih vzorcev starogrških imen se v veliki meri zgleduje po pravilih za latinščino v *Pravopisu 8.0*, ki jih je pripravila Marta Kocjan Barle.